

frans~jos verdoodt

het daensisme

in het
arrondissement aalst

Overleeden een grote!

frans-jos verdoodt

11 juli '74

het daensisme in het arrondissement aalst

Drukkerij A. De Cuyper-Robberecht p.v.b.a.
Dendermonde

1974

Wettelijk Depot Nr. D/1974/1893/1

Opgedragen aan allen die leden en streden voor
een schoner Vlaanderen, voor een wereld
waarin zin voor rechtvaardigheid en zelfrespect
de hoogste waarden zijn.

1. Het daensisme met kleine letter, Daens met hoofdletter

De hoogste erkenning die iemand te beurt valt — meestal gebeurt dit posthuum, eilaas ! — is de vaststelling dat zijn naam niet langer meer een persoonsnaam blijft, doch de naam wordt van een richting, een gezindheid, een stroming waarover men met ere spreekt.

Op priester Adolf Daens is die adelbrief van de taal volkomen van toepassing. Hij mag weliswaar niet onder de inspirators of onder de stichters van de Christene Volkspartij gerekend worden, maar zijn inbreng was zo belangrijk en zijn dynamiek en geestelijke kracht waren zo groot, dat hij het proces van sociale geschiedenis van België heeft versneld. Het valt te betwijfelen of de reeds lang nagestreefde en noodzakelijke politisering van het arbeidersvraagstuk zo'n vaart zou genomen hebben zonder Adolf Daens. Zijn optreden was een zweepslag op de voor sociale en volkse aangelegenheden ongevoelige huid der katholieke bewaarders van het einde van de 19e eeuw.

Het politiek credo van Adolf Daens was vooral gesteund op de grote noden van zijn tijd. Het kloeg onverbloemd de sociale tegenstellingen aan en in vele opzichten is hij als kamerlid een pionier geweest: hij ondervroeg de ministers over hun beleid in volle Kamer — twintig jaar later zou die methode officieel ingevoerd worden in de Kamer — en hij was op kamerlid Cooremans na de eerste Vlaamse gekozene die in de Kamer de taal sprak van het volk dat hij vertegenwoordigde. Toch waren de sociale onderwerpen niet de enige punten van Daens' oppositie. Met het elan van een staatsman verdedigde hij zowel politieke als economische hervormingen; zijn anti-militarisme, zijn (te onbekend gebleven) verzet tegen de Belgische Congo-politiek, zijn streven voor een Vlaamse Rijksuniversiteit te Gent — hij diende het allereerste wetsvoorstel hiervoor in —, stegen ver boven het plaatselijk belang uit. Vermeldenswaard is ook zijn opvatting over de onderwijspolitiek: evenwaardige subsidiëring voor evenwaardige prestaties. Die opvatting is later in een aantal Europese landen waaronder Nederland consequent toegepast.

Hoeveel heeft priester Adolf Daens geofferd aan de politiek ?

De geschiedenis van het daensisme is hierin formeel: alles !

Hij was zeker niet die meegaande, goedge persoon, die lobbies bijna, die we leerden kennen in de recente televisiefilm. Zo'n voorstelling was al te opvallend onjuist, ze oproepen is voldoende om ze meteen als waardeloos naast zich neer te leggen. Want men moet toch duidelijk anders zijn om tot de dood toe zo'n ongelijke strijd als het daensisme ten opzichte van de woestiaanse katholieke partij vol te houden.

Daens was een doorzetter, christelijk geïnspireerd, sociaal bewogen en vlaamsgezind. Hij was een beginselvaste, begiftigd met een scherp verstand, een onwrikbare wil en een uitmuntend verbaal talent.

2. De roelanders

Priester Adolf Daens heeft aan de stichting van de Christene Volkspartij meegewerkt in de fase van de uitwerking ervan. Van de derde vergadering af, zoals zijn broer Pieter het vermeldt. Pieter behoorde wél tot de stichters, nadat hij meer dan tien jaar lang via zijn bladen — Het Land van Aalst en De Werkman — het klimaat had geschapen waarin de autonome partij zou ontstaan en groeien. Als men daarenboven weet dat hij 14 jaar lang de partij heeft vertegenwoordigd in het parlement (waarvan 8 jaar alleen), dan mag men besluiten dat hij de meest representatieve vertegenwoordiger van de Christene Volkspartij is geweest. Anderzijds was hij dan weer een minder sterke persoonlijkheid dan zijn boer Adolf, dan Aloïs De Backer en dan Hector Plancquaert, de enige leider die het hele daensisme heeft overleefd (hij stierf in 1953) en misschien ook de enige die het duurzaam én over heel Vlaanderen had kunnen organiseren.

De Christene Volkspartij werd gesticht te Okegem bij Ninove (15 april 1893). Dat het dàar plaats vond is geen toeval. In de streek Ninove-Aspelare-Denderhoutem-Denderleeuw bestond reeds sinds de tachtiger jaren een georganiseerde stroming van christelijke vlaamsgezinde en anti-socialistische intellectuelen en middenstanders. Eenzelfde stroming leefde toen al in Kortrijk en Zuid-Vlaanderen, zij zou zich als het ware langsheen de steenweg naar Brussel uitbreiden naar Brabant toe.

Op dat ogenblik toonden in Aalst Pieter Daens — en in mindere mate zijn broer Adolf — dus grote belangstelling voor die roep om sociaal-politieke hervormingen, naast landbouwhervormingen en taalwetten. Maar voor het overige bleef Aalst voorlopig buiten de invloed van wat men noemde «De Christen Vlaamse Democratie».

Door samenloop van omstandigheden geraakte de jonge beweging in de streek van Ninove plots in een stroomversnelling. Een hunner leden — Jan-Baptist Van Langenhacke uit Appelterre — stelde zich te Ninove kandidaat bij de provinciale verkiezingen . . . tegen een katholieke kandidatuur in. (Plancquaert zou later hetzelfde doen in Waarschoot in het arrondissement Gent-Eeklo). Jan-Baptist Van Langenhacke won het pleit. Zijn vrienden — waaronder menigeen het dankzij Van Langenhackes onderricht tot advocaat, of landbouwkundige of landmeter hadden gebracht — sprongen hem ter hulp met publieke meetings en manifesten. De manifesten kregen de titel «Klokke Roeland». Op 6 september 1891 lieten zij ook een weekblad verschijnen. Het weekblad erfde de titel der manifesten: Klokke Roeland. De eerste medewerkers waren: Jan-Baptist en Edmond van Langenhacke, Henri Van de Velde, Aloïs De Backer, Prosper De Pelsmaeker, Hector Van den Eynde, Frans Sterck en Victor Soens. Zij werden meteen de eerste roelanders. Later zouden zich ook Louis de Pelsmaeker, Fred Raes en Conr. Boddin bij hen voegen.

Als de roelanders tenslotte met Pieter Daens van Aalst in contact treden (1893), ontstaat de Christene Volkspartij. Naast Pieter en Adolf Daens — Adolf werd door Pieter in contact gebracht met de roelanders — werd het partij-programma ondertekend door Aloïs De Backer, Jan-Baptist Van Langenhæke, Prosper De Pelsmaeker, Frans Sterck, Henri Van de Velde, Paul Guillemin en Frans Lambrecht. Op het eerste pamflet, dat met tienduizenden werd verspreid en dit programma bevatte, tekende ook Petrus Van Schuylenbergh, die bij Daens het beroep van drukker had aangeleerd, later hard werkte voor Klokke Roeland en tenslotte naar de katholieke partij zou overstappen, waar hij kamerlid werd.

Op het ogenblik van de oprichting van de Christene Volkspartij was Hector Plancquaert reeds in contact met de roelanders. Sinds 1890 had hij op meetings de idee van een autonome Christene Volkspartij verspreid, geen wonder dus ook dat hij in 1894 met hart en ziel deelnam aan de verkiezingsstrijd te Aalst. En al zal het tussen de gebroeders Daens en Plancquaert vrijwel nooit tot een vlotte samenwerking komen, in 1914 zal Plancquaert zich te Aalst volop inzetten om Pieter Daens te helpen verkiezen.

Stierf priester Adolf Daens op 17 juni 1907, vóór hem zou de Christene Volkspartij nog twee voorname leiders verliezen: De Backer op 25 mei 1904 en smid F. Lambrecht op 28 oktober 1906.

Intussen was ook nog een andere roelander uit het strijdperk verdwenen: Victor Soens. Door de actie van het bisdom Gent tegen de Christene Volkspartij ontstond een zwaar conflict in zijn familie, waarvan drie priesters en een kloosterzusters deel uitmaakten. Soens is dan uitgeweken, eerst naar Amerika en daarna naar Strombeek-Bever.

3. Oorzaken van en aanleiding tot het ontstaan van de eerste Christene Volkspartij te Aalst

---

De Christene Volkspartij is geen specifiek Aalsterse verschijning. Integendeel. Maar extra-politieke omstandigheden hebben veroorzaakt dat alle ogen op Aalst gericht waren: de eerste onafhankelijke Vlaams-democratische lijst; de verguizing van een priester, waarvoor men zelfs de hulp van bisdom, koning en paus bekwam; het feit dat de sterkste figuur uit de bewarende katholieke rangen toevallig de kandidaat van het arrondissement Aalst was; onregelmatigheden bij de kiesverrichtingen.

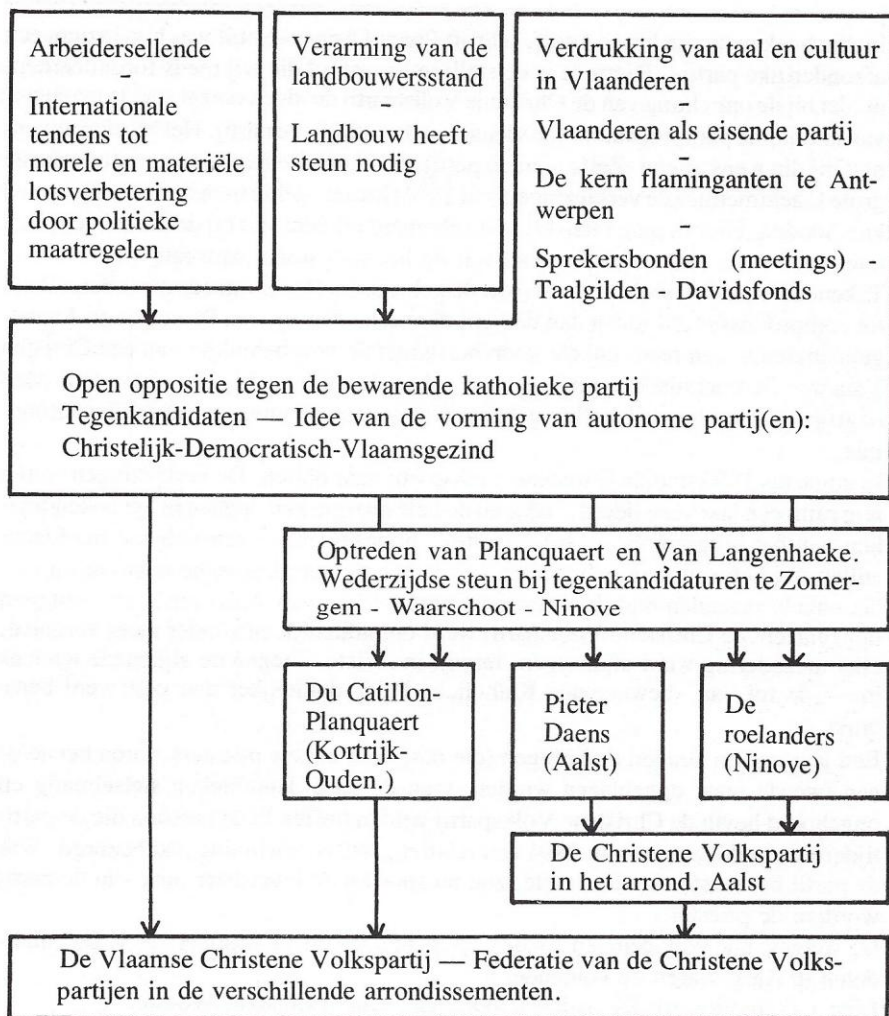
Wij hebben hierboven getracht aan te tonen hoe Aalst aanvankelijk slechts toevallig betrokken werd bij de Christen-Vlaamse en Democratische stroming die zich van Menen, over Kortrijk, Oudenaarde en Ninove verspreidde tot vlak bij de poorten van Brussel. De stroming werd vrij snel algemeen onder Christelijk- en Vlaamsgeïnspireerde intellectuelen, kleine middenstanders, leden van de clerus, landbouwers en onderwijzers. De tijd was rijp voor een politiek gestructureerde oppositie tegen «bewarende» regeringen en partijen. De oorzaken van de malaise waren talrijk: enerzijds de ellendige materiële en morele toestand van de arbeidersklasse en de verarming van de landbouwersstand en anderzijds de verbittering om de stelselmatische verdrukking van de Vlaamse taal en cultuur sinds 1830. Daarenboven waren de tegenstellingen nog verscherpt door de felle schoolstrijd tussen liberalen en katholieken, door de ongelukkige gevolgen van de dienstplicht (de zogenaamde bloedwet) en de door velen als verspilling beschouwde Congo-politiek.

De kritiek zette zich af tegen de Katholieke Partij. Dit was niet verwonderlijk: voornamelijk jonge katholieken wilden hun partij zien evolueren in een democratische richting van vlaamsgezindheid en sociale bewogenheid. Daartoe waren nodig: wijziging van het partijprogramma en openstellen van verkiesbare plaatsen op de lijsten aan Christen-Vlaamse democraten. Zowel *Rerum Novarum* (1891), als de internationale tendens tot het nemen van politieke maatregelen om de materiële en morele noden van de arbeidersklasse op te vangen, stiften de overtuiging der contestanten. Daarenboven zagen velen voor zich het spook opdoemen van een groeiend socialisme-zonder-god, al of niet terecht.

Voornamelijk te Aalst ondervond men spoedig dat noch de vernieuwing in het politieke inzicht, noch de democratische verruiming der kaders mogelijk was. Hier lukte dus niet wat op andere plaatsen na enkele jaren wel werd afgedwongen: de vorming van een Vlaams-Christelijke Democratische vleugel in de Katholieke Partij. Eens de in 1893 opgerichte «Christene Volkspartij» in Priester Adolf Daens haar volksvertegenwoordiger had, leefde die partij tussen de hoogste populariteit en de grofste verguizing. Pogingen om een vergelijk te vinden tussen de Katholieke Partij en de Christene Volkspartij mislukten. Dit bracht de verbittering met zich. En de kloof. Voorgoed.

4. Wordingsgeschiedenis van het daensisme

Hebben de evolutie versneld: Rerum Novarum, Congo-politiek, anti-militarisme, socialisme, mislukte verzoeningspogingen onder «katholieken» en «christenen», meervoudig algemeen stemrecht, optreden van Pauwels-Plancquaert-Van Langenhacke, Klokke Roeland, christen-democratische verkiezingssuccessen in Duitsland.

5. De eerste grote krachtmeting

In zijn boek over zijn broer Adolf, schrijft Pieter Daens: «Nooit was hun inzicht een afzonderlijke partij». Hiermee is de stelling bevestigd die wij reeds formuleerden, nl. dat bij de oprichting van de Christene Volkspartij de idee voorzat snel te evolueren van autonome partij tot autonome vleugel in de katholieke partij. Het bleef trouwens niet bij die wens alleen. Zelfs toen de partij als de morele overwinnaar uit de eerste grote krachtmeting (de verkiezingen van 1894) kwam, wilde men de deur nog op een kier houden. Hieruit mag men dus met zekerheid afleiden dat bij de daensisten noch overmoed noch onderschatting van wat op het spel stond aanwezig was.

Tekenend is daarbij wel dat Aalst (met de gebroeders Daens) steeds meer bereidheid tot compromissen zal tonen dan de kern der roelanders en dan Plancquaert. Laatstgenoemden waren reeds enkele jaren bezig met de voorbereiding van een Christen Vlaamse Democratische partij toen de gebroeders Daens bij hen aansloten. Men begrijpt dus waarom zij sterker gehecht waren aan een onvoorwaardelijke autonomie.

In augustus 1893 trad de Christene Volkspartij naar buiten. De verkiezingen waren nog ruim een jaar verwijderd, zodat nu de hele energie kon opgaan in het bekendmaken van het programma — het bevatte 7 hoofdlijnen; in een volgend hoofdstuk zullen wij het uitvoerig behandelen — en aan de democratische frontvorming.

Na enkele maanden had de katholieke-partijleiding van Aalst reeds alle bruggen opgeblazen: de Christene Volkspartij werd onmiddellijk en zonder meer verguisd, elke toenadering werd afgewezen, terwijl in Aalst — tegen de algemene tendens in — de rol van «bewarende» Katholieke Partij duidelijker dan ooit werd benadrukt.

Een jaar nadien zouden de bruggen (die o.a. door enkele priesters waren hersteld) een tweede maal opgeblazen worden, toen de partij-katholieken stelselmatig en ongehoord hevig de Christene Volkspartij wilden treffen in de persoon die de partij tijdens de verkiezingen van 1894 een relatief grote overwinning had bezorgd. Wie de partij het eerste elan bezorgde, zou nu spoedig de kwetsbare plek van de partij worden: de priester.

De wetgevende verkiezingen zouden plaats hebben op 14 oktober 1894. De kandidaten te Aalst waren de volgende:

Lijst 1 (katholieken): De Sadeleer, Diericx, Van Wambeke, Woeste.

Lijst 2 (daensisten): Daens (Adolf), De Backer, De Pelsmaeker, Plancquaert.

Lijst 3 (socialisten): Anseele, Luyckx, Sanders, Spitaels.

Het was de eerste verkiezing in het nieuw stelsel, het meervoudig algemeen stemrecht: elke mannelijke volwassene had één stem, sommigen hadden meerdere stemmen naargelang van hun inkomsten en hun ontwikkeling.

Geen enkele daensist raakte op 14 oktober 1894 verkozen. Maar omdat de katholieken zich te Aalst duidelijk aan fraude hadden schuldig gemaakt, diende op 9 december 1894 gedeeltelijke herverkiezing gehouden.

Priester Daens werd nu verkozen met 26.837 stemmen achter zijn naam; maar tegen de logica en de verwachtingen in, bracht Woeste met 27.549 stemmen zijn zetel in veiligheid. De machtige antagonist der daensisten zou nu met cynische trefzekerheid zijn rol volvoeren, als gold het een model van een klassiek drama.

De Christene Volkspartij werd in 1894 betrekkelijk goed beloond voor haar tot de verbeelding sprekende inspanningen. Men bevond zich immers reeds vlak vóór het begin van een verwachte politieke aardverschuiving. Die aardverschuiving zou er vrij snel komen. Zij loste het arbeidersvraagstuk vrijwel helemaal op. De machtsontplooiing van het socialisme was daar alleszins niet vreemd aan, hoewel het vaststaat dat zonder de Christen Vlaamse democratie het proces van democratisering en socialisering zich tenminste een kwarteeuw later zou voltrokken hebben.

Toen de eerste **sociale** ontvoogdingsstrijd bijna gewonnen was, was de kracht van het daensisme vrijwel gebroken, zodat het tweede luik van zijn opzet — De **Vlaamse** ontvoogding — niet in vervulling kon gaan. De Backer was al te vroeg aan de strijd ten onder gegaan. En misschien had het daensisme niet genoeg aan slechts één Plancquaert?

6. Partijen met hun aantal zetels in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, van 1831 af

---

1831	108	Unionisten
1847	53 Katholieken	55 Liberalen
1848	25 Katholieken	83 Liberalen
1850	39 Katholieken	69 Liberalen
1852	51 Katholieken	57 Liberalen
1854	54 Katholieken	54 Liberalen
1856	63 Katholieken	45 Liberalen
1857	38 Katholieken	70 Liberalen
1859	47 Katholieken	69 Liberalen
1861	50 Katholieken	66 Liberalen
1863	57 Katholieken	59 Liberalen
1864	52 Katholieken	64 Liberalen
1866	52 Katholieken	70 Liberalen
1868	50 Katholieken	72 Liberalen
1870	61 Katholieken	61 Liberalen
1870	72 Katholieken	52 Liberalen
1872	71 Katholieken	53 Liberalen
1874	68 Katholieken	56 Liberalen
1876	67 Katholieken	57 Liberalen
1878	60 Katholieken	72 Liberalen
1880	58 Katholieken	74 Liberalen
1882	59 Katholieken	79 Liberalen
1884	86 Katholieken	52 Liberalen
1886	98 Katholieken	40 Liberalen
1888	98 Katholieken	40 Liberalen
1890	94 Katholieken	44 Liberalen
1892	92 Katholieken	60 Liberalen
1894	103 Kath.	21 Lib. 27 Socialisten
	1 DAENSIST	(A. Daens)
1896	110 Kath.	13 Lib. 28 Socialisten
	1 DAENSIST	(A. Daens)
1898	112 Kath.	13 Lib. 27 Socialisten
1900	86 Kath.	34 Lib. 31 Socialisten
	1 DAENSIST	(De Backer)
1902	96 Kath.	34 Lib. 34 Socialisten
	2 DAENSISTEN	(A. Daens en De Backer)
1904	93 Kath.	42 Lib. 29 Socialisten

- 2 DAENSISTEN (A. en P. Daens)
- 1906 89 Kath. 46 Lib. 30 Socialisten
1 DAENSIST (P. Daens)
- 1908 87 Kath. 43 Lib. 35 Socialisten
1 DAENSIST (P. Daens)
- 1910 86 Kath. 44 Lib. 35 Socialisten
1 DAENSIST (P. Daens)
- 1912 101 Kath. 44 Lib. 39 Socialisten
2 DAENSISTEN (P. Daens en Priester Fonteyne)
- 1914 99 Kath. 45 Lib. 40 Socialisten
2 DAENSISTEN (P. Daens en Fonteyne)
- 1919 (x) 73 Kath. 34 Lib. 70 Socialisten 4 Fronters
1 DAENSIST (K.L. Van Opdenbosch)
- 1921 80 Kath. 33 Lib. 68 Socialisten 4 Fronters 1 Onafhank.
- 1925 (x) 78 Kath. 23 Lib. 78 Socialisten 5 Fronters 2 Kommunisten
1 DAENSIST (K.L. Van Opdenbosch)
- 1929 (x) 76 Kath. 28 Lib. 70 Socialisten 11 Fronters 1 Kommunist
1 DAENSIST (K.L. Van Opdenbosch)
- 1932 (x) 76 Kath. 24 Lib. 73 Socialisten 7 Vlaamsnationalisten
3 Kommunisten 1 DAENSIST (K.L. Van Opdenbosch)
- 1936 63 Kath. 23 Lib. 70 Soc. 16 VNV'ers 9 Kommun. 21 Rexisten
- 1939 73 Kath. 33 Lib. 64 Soc. 17 VNV'ers 9 Kommun. 4 Rexisten 2 Onafhank.
- 1946 92 CVP'ers 17 Lib. 69 BSP'ers 23 Kommun. 1 UDB'er
- 1949 105 CVP'ers 29 Lib. 66 BSP'ers 12 Kommun.
- 1950 108 CVP'ers 20 Lib. 77 BSP'ers 7 Kommun.
- 1954 95 CVP'ers 25 Lib. 86 BSP'ers 4 Kommun. 1 C.C.V.'er 1 RSCL'er
- 1958 104 CVP'ers 21 Lib. 84 BSP'ers 2 Kommun. 1 VU'er
- 1961 96 CVP'ers 20 Lib. 84 BSP'ers 5 Kommun. 5 VU'ers 2 Onafhank.
- 1965 77 CVP'ers 48 PVV'ers 64 BSP'ers 6 Kommun. 12 VU'ers 3 FDF'ers 2 RW'ers
- 1968 69 CVP'ers 47 PVV'ers 59 BSP'ers 5 Kommun. 20 VU'ers 5 FDF'ers 7 RW'ers
- 1971 67 CVP'ers 34 PVV'ers 61 BSP'ers 5 Kommun. 21 VU'ers 24 FDF-RW'ers
- 1974 72 CVP'ers 30 PVV'ers 59 BSP'ers 4 Kommun.
22 VU'ers 25 FDF-PLDP-RW'ers

(x) Te Aalst Kartel Frontpartij met de daensisten.

Merken wij nog op dat de daensisten nooit een gekozene hadden in de Senaat en dat zij tenminste twee keer met z'n drieën hadden moeten zijn in de Kamer. Dit werd verhinderd door een gril van de kieswet of door woordbreuk van de tegenstander, zoals Plancquaert te Dendermonde moest ondervinden.

Hector Plancquaert zal wel als de meest onfortuinlijke leider van het daensisme de geschiedenis ingaan. Pieter Daens zegde over hem: hij geraakte maar niet in het parlement. Die woorden van Daens zijn later vaak geciteerd en geïnterpreteerd op een wijze die tegenover Plancquaert hoogst onrechtvaardig is en de verhouding Pieter Daens-Hector Plancquaert in een verkeerd licht stelt. Ook de realisators van de recente televisiefilm over het daensisme hebben woorden van en over Plancquaert uit hun verband gerukt. Het lijkt ons dus gewenst te gelegenertijd naar die zaak terug te keren.

Slechts door de arrondissementen Aalst (14 keer), Brugge (1 keer) en Brussel (2 keer) werden volksvertegenwoordigers van de Christene Volkspartij gekozen die samen gedurende 36 jaar (Eerste Wereldoorlog inbegrepen) de Christen Vlaamse Democratie vertegenwoordigden. We moeten hier dus besluiten als volgt: de numerieke vertegenwoordiging der daensisten biedt een erg onjuist beeld van hun werkelijk belang en van hun werkelijke aanhang die beide zeer groot waren. Karel-Leopold Van Opdenbosch, die Pieter Daens in 1919 als volksvertegenwoordiger en leider van de partij opvolgde, bleek niet in staat die aanhang op te vangen, zodat het daensisme omstreeks 1930 als partij-met-volksvertegenwoordigers ophoudt te bestaan. Over de jaren die volgden zijn veel valse voorstellingen verspreid, zodat wij er een afzonderlijk hoofdstuk moeten aan wijden. Dat Van Opdenbosch nooit meer de daensistische rangen kon sluiten en aangewezen was op een kartel met de fronters is gemakkelijk te verklaren: de in de IJzergrachten ontstane Frontbeweging was zeer populair in Vlaanderen, niet het minst onder de daensisten, die met Wereldoorlog I alle leiders verloren hadden.

7. De «mindere goden» van het daensisme in de streek van Aalst

Het daensisme ontstond als «Christene Volkspartij» te **Okegem**, de roelanders waren afkomstig van **Aspelare, Outer, Denderhoutem, Appelterre** en **Denderleeuw**, het blad der roelanders verscheen te **Ninove**, de gebroeders Daens woonden te **Aalst**, te **Moorsel** werkte een daensistische kern omheen de dorpsdokter Caudron ...

Lag het zwaartepunt van de strijd aanvankelijk te Ninove en later — door de deelname van de gebroeders Daens en de tegenwerking door de Woeste-groep — te Aalst, al de hierboven aangehaalde gemeenten waren de eerste bolwerken van het daensisme in de streek van Aalst. Aspelare had daarenboven met Sterck, Van de Velde en Soens haast de helft van actieve roelanders geleverd, terwijl Denderhoutem en Denderleeuw van de stichting der partij af tot na de Tweede Wereldoorlog politiek actieve daensisten hebben voortgebracht. Wie over het daensisme spreekt en schrijft, kan onmogelijk achteloos omheen Denderhoutem en Denderleeuw lopen. Niet alleen omdat het daensisme er het langst (een halve eeuw!) als politieke formatie overeind kon blijven, maar ook omdat in geen andere plaatsen de «mindere goden» zo talrijk en zo actief waren. Zij leefden als het ware in de schaduw van de gebroeders Daens, van De Backer, Lambrecht en Sterck en leidden daar wat men zou kunnen noemen «het tweede echelon» van het daensisme. Eén onder hen, Lodewijk De Bruyn, die het gewicht van de beweging tot het bittere einde bleef dragen, vertelt hoe het daensisme in Denderleeuw ontstond en er een taai leven kende. — Over Denderhoutem wordt uitvoerig gehandeld in de hoofdstukken over De Backer en Van den Bruele. —

«Ons gezin telde acht kinderen. Vader, Judocus, was bediende bij de Belgische Spoorwegen. Hij verdiende er na 35 jaar trouwe dienst 2,60 fr. als hoogste dagloon. Moeder overleed vroegtijdig, vader bleef met zijn acht bengels achter en kende de grootste armoede. Om een centje te kunnen bijverdienen, leurdën de zes jongens van ons gezin met kolen. In die tijd — 1893 en 1894 — vernamen we dat in Aalst een opstandige priester leefde, die het durfde opnemen voor het kleine volk. Die priester was natuurlijk Adolf Daens. Dat is onze man, zei men hier. Er werd onmiddellijk contact gezocht met hem. Priester Daens werd spoedig een trouwe vriend van de De Bruyntjes en in ons huis werd kort nadien de afdeling Denderleeuw van de Christene Volkspartij gesticht.

Behalve de gebroeders Daens, kwamen bij ons aan huis: Carton de Wiart, Pottier van Luik, Du Catillon, smid Lambrecht, Plancquaert en de plaatselijke voormannen als Prosper De Pelsmaecker, August De Brabanter, Désiré Boriau, Frans Van der Weeën en anderen.

De eerste meeting van de afdeling werd gepland in een cafeetje in de Langestraat (de

huidige Guido Gezellestraat). Maar, de katholieken, die wij Kattetekoppen noemden, kwamen erop af, de baas van het cafeetje zwichtte en verbood de meeting. Van Lul stelde echter zijn tuin ter beschikking, Daens kon daar spreken. Aan het station werd hij afgehaald en te voet trok hij, samen met zijn talrijke volgelingen, door de Langestraat, in die tijd de katholieke straat bij uitstek.

Natuurlijk kwamen de katholieken erop af om Daens tegen te spreken. Een hunner mannen, Octaaf Vaerman, riep: Hoogvliegers zijn jullie! Daarop repliceerde De Backer: wie onder ons vliegt er het hoogst? Jij toch zeker, Vaerman, want je haren zijn aan de maan blijven plakken! De Backer doelde natuurlijk op Vaermans kaalhoofdigheid.

En of er toen gelachen werd!

Die eerste meeting lukte en Priester Daens en de andere leiders werden door een nog grotere groep volgelingen dan voorheen naar het station gebracht.

In haast al de omliggende gemeenten werden spoedig nadien afdelingen als te Denderleeuw opgericht. Nu werd het daensisme de schrik der Katholieke Staatspartij.

In die tijd waren behalve het bier, laster en spot de meest gebruikte wapens tijdens een verkiezingsstrijd. Een der vele spotliedjes tegen ons gericht, luidde als volgt:

«Pelsmaeker den advocaat
ne man schier zonder zaken
geeft zich uit voor democraat
om minister te geraken.
Hij kreeg een buis gelijk een kanon,
lafaridon, lafaridon.»

Bij de eerste verkiezingen maakte ik propaganda voor en met het blad Klokke Roeland. Ik verdiende daarmee als kind één centiem per blad. Ik herinner mij ook dat toen haast allen die niet partijkatholiek waren, zich aansloten bij de daensisten. Onze afdeling recruteerde vooral onder de arbeiders. Al spoedig begon ik ook meetings te houden, samen met Désiré Boriau. Het waren vooral straattheetings, soms hadden zij plaats in cafés. 's Zaterdags colporteerde ik de bladen «De Dender» en «De Werker» (x), ik deed er telkens een zestigtal van de hand. Tijdens een verkiezingsstrijd verkocht ik er tenminste zeshonderd. In die tijd werd ik ook liedjeszanger voor het daensisme, de teksten van de liedjes verkocht ik, meestal op het Dorpsplein. Hier gaat zo'n lied:

«In 't oude testament,
de rijke filosofen
deden niets dan beloven
en lachen met de lent

(x) Bedoeld is hier «De Werkman»; i.v.m. «De Dender»: wellicht gaat het hier om een geheugen-fout bij de verteller, vermits het blad eerder conservatief-katoliek getint was.

maar 't volk is spotten moe
weg met die valse jannen
we vragen andere mannen
die ons helpen uit d'armoe
't moet beteren, 't moet beteren
door de christene volkspartij (bis).»

Een spuiters antwoordde dan wel eens: Maar God weet wanneer ? !

Ik had echt vreugde in mijn werk voor het daensisme. Ik reisde per fiets de hele omgeving af om propaganda te voeren en meetings te beleggen.

In de Denderstreek en in het Pajottenland werkten veel steenbakkers. Die dompelers hadden een echt slavenleven. Ze sliepen op stro in een hok dat zij zelf ineengetimmerd hadden. Voor de koeien op de weide waren toen betere schuilplaatsen voorzien dan voor die steenbakkers. Priester Daens ontfermde zich over die mensen en klaagde in het parlement hun erbarmelijke toestand aan. Hij zorgde voor een beter en menswaardiger bestaan. Op zekere St.-Pietersdag trokken zij in werkkledij naar Brussel. Daens sprak hen toe vanop de trappen van de Beurs. Daens bleef zich erg voor hen inspannen, zoals voor alle arbeiders trouwens. Hij hield geregeld controle op de treinen, hij waakte erover dat alle arbeiders een zitplaats hadden.

Om de daensisten te pesten, maakten de katholieken een levensgrote pop die priester Daens voorstelde. Om de smaad volledig te maken, stopten ze die pop in Leeuwbrug — in die dagen een echte burcht van daensisten — in de grond. Daar hoorde veel fanfaregeschetter en ketelmuziek bij en het zingen van

«Ratten, ratten, ratten in de Donsjen hun patatten
en hun haar moet af en hun haar moet af.»

De daensisten reageerden echter en haalden de pop uit de grond, met evenveel fanfaregeschetter dan de katholieken ten beste gaven. Ook door ons werden nu grove spotliederen gezongen en de dag eindigde vanzelfsprekend ook niet zonder vechtpartijen.

De passies, die zo hoog opgelaaid waren, verstomden toen priester Daens overleed. Eigenlijk was de strijd nadien nooit meer zo bitsig. De Eerste Wereldoorlog bracht natuurlijk volledige windstilte in de plaatselijke politiek.

Was hier in Denderleeuw in de eerste jaren van de strijd alle aandacht gegaan naar het arbeidersvraagstuk, na de Wereldoorlog liet de invloed van de Vlaamse Beweging zich vooral gelden in daensistische middens.

Op 24 april 1921 gingen de eerste verkiezingen door in het stelsel van het enkelvoudig algemeen stemrecht. Die verkiezing bracht de daensisten in Denderleeuw met 7 zetels op 11 aan de macht. De katholieken behaalden slechts vier zetels. De provinciegouverneur verhinderde de benoeming van de burgemeester. Toch oefende Désiré Boriau het ambt van burgemeester uit, ikzelf werd eerste schepen. Zes

maanden na zijn ambtsaanvaarding stierf de burgemeester. Zijn uitvaart werd gekenmerkt door talrijke incidenten. Pastoor De Vos weigerde het lijk in zijn kerk, hierop zwoeren meer dan tweehonderd aanhangers der daensisten bij het open graf nooit meer een voet in een kerk te plaatsen en te willen begraven worden als hun burgemeester — een burgerlijke begrafenis dus —.

Ikzelf werd nu burgemeester in een atmosfeer die weinig goede vooruitzichten bood.

Ik heb getracht het beste ervan te maken, ik liet een Maatschappij voor Goedkope Woningen stichten, liet in bepaalde wijken arbeiderswoningen bouwen, ijverde voor de vernederlandsing van de Gentse Universiteit en voor het wegwerken van de gevolgen van de repressie tegen de activisten.

1926 bezorgde een nieuwe overwinning aan de daensisten, ditmaal namen wij aan de verkiezingen deel onder de naam «Vlaamse Democraten». Wij behaalden 6 zetels, de katholieken wonnen één zetel.

Begin 1927 werd een burgemeester benoemd uit de katholieke minderheidsgroep, ikzelf was schepen. Zes jaar lang bleef het waarlijk een wantrouwig spel tussen kat en hond. De incidenten volgden elkaar op en uiteindelijk werd de gemeente onbestuurbaar, zodat de provinciegouverneur meermaals moest tussenbeide komen.

In 1932 behaalden wij als Vlaamse Democraten slechts vier zetels. De katholieken behaalden er vijf en de socialisten — aangevoerd door mijn broer Prosper — bekwamen twee zetels en maakten nu een eerste maal deel uit van de gemeenteraad.

In 1936 kwam er scheuring in onze rangen: Arthur Boriau, de zoon van onze eerste burgemeester, voerde een lijst aan die «Vrije Democraten» heette en 2 zetels behaalde. Wij (daensisten + VNV "Vlaams Blok) bekwamen 3 zetels, de katholieken 4 en de socialisten 2.

Eén zaak werd toen duidelijk: het daensisme bloedde langzaam dood.

Bij de eerste verkiezingen na Wereldoorlog Twee (in 1946) hergroepeerden de daensisten zich onder de lijst «Groene Strik». Zonder succes echter. Meteen eindigde in Denderleeuw een hoofdstuk van vijftig jaar politiek actief daensisme.

8. De kleine man van het daensisme in de streek van Aalst

De gebroeders Daens, De Backer, Plancquaert, Fonteyne, Du Catillon, Lambrecht...

Zij hebben de grote strijd tegen de overmacht geleid, zij hebben het scherpst de onmacht en de onkans van de partij gevoeld, zij hebben in de naam van velen ontzagelijk diep moreel en materieel leed ondergaan. Maar naast hen stonden er zovelen, naamloos maar trouw: zij die op hun bescheiden plaats in de maatschappij alles offeren wilden in het weten dat zij als vrije mensen, maar zonder politieke loopbaan en zonder lauwerkransen, het beloofde land, de rechtvaardiger wereld, zouden binnentreden. Die trouw bezorgde hen in de eerste plaats vernederingen, tegenkanting en broodroof. Het moge hier klinken als een cliché, er bestaan geen andere woorden om aan te duiden hoe de politieke zeden toen werden begrepen...**zo komt men te Erembodegem zeggen: «De complimenten van Mijnheer Pastoor dat gij geen meeting moogt houden in uw herberg !» — Maar Mijnheer Pastoor wist van niets.** (Het Land van Aelst, 27 mei 1897).

Voor twee regelkens Strijdpennning (Steunfonds) kreeg Klokke Roeland 2.200 fr. te betalen, waarvoor Jan Boitselier drie maanden gevang uitdeed in Oude-naarde.

(Pieter Daens, 1896)

Ik mag niet zetelen als Getuige (bij de kiesverrichtingen), ik zal mijn werk kwijt zijn, mijn ouders moeten verhuizen en hun land zal afgenomen worden. (Pieter Daens, oktober 1894)

Te Aalst werkte kistenmaker Benjamin Roelandt met tientallen arbeiders. Zijn sympathie voor de gebroeders Daens werd door de katholieke katoenbazen als volgt «bestraft»: hij ontving geen enkele bestelling meer, zijn zaak ging volledig ten gronde, zijn gezin werd in de ellende gedompeld. (mededeling A.V.M., Aalst). Hij die vandaag zijn weg zoekt doorheen het daens-archief, wordt steeds opnieuw tegenover dergelijke documenten van onverdraagzaamheid geplaatst. Die documenten zijn een deel van de historische objectiviteit. Achter het vele leed dat zij veroorzaakten, staat vaak niet eens een naam, evenmin als achter de duizend-en-een manieren waarop de strijd is gevoerd. Maar hoe vollediger en duidelijker de kleine man uit de geschiedschrijving naar voren komt, hoe eerlijker wordt het oordeel dat men velt over dit bewogen stuk verleden dat gelukkig ook dagen, van feest en overwinning heeft gekend.

9. De inrichting van de Christene Volkspartij

De Christene Volkspartij

IN VLAANDEREN

Ingezien wij een nieuw tijdperk van VOLKSMACHT zijn ingetreden, en er door de Grondwet een gansch nieuw kieskorps is gevormd, (op 10 kiezers 8 nieuwe); is het dringend noodig eene

CHRISTENE VOLKSPARTIJ

in te richten.

Zij zal bestaan uit alle weldenkende Vrienden van 't Vlaamsche Volk, en wordt ingericht als volgt :

INRICHTING

De Kiezers mogen niet beroofd worden van hun eerste en VOORNAAMSTE RECHT, te weten van de Kandidaten te be-
noemen; en bijgevolg :

1° Geen officiële Kandidaten, door een Komiteit opgelegd; maar vrij door 't Volk gekozen.

2° Stichten van een midden-komiteit met besturende macht en bestaande uit afgeveerdigden van elke Volksmacht en Maatschappij zonder onderscheid, die zich wil aansluiten aan de Christene Volkspartij;

3° Geheime POLL op elke Gemeente voor alle in- en uittre-
dende leden;

4° Wanneer 200 Kiezers eenen Kandidaat voordragen voor de Kamers, moet die Kandidaat aan den Poll onderworpen worden.

Deel van de oprichtingsakte van de Christene Volkspartij (daensisme)

Bovenstaand document is de aanhef van de stichtingsakte van de Christene Volkspartij. Bij wijze van inleiding gaat een verwijzing naar de brede stroming, die politieke maatregelen wenst ten voordele van alle verdrukte of verarmde klassen van de bevolking. Ook wordt verwezen naar de wijziging van het kiesstelsel. Die wijziging viel samen met de oprichting van de Christene Volkspartij. Dank zij het nieuw kiesstelsel — Meervoudig Algemeen Stemrecht — bekwam ieder volwassen mannelijke persoon voortaan tenminste één stem. Voortaan bekwamen 850.000 kiezers één stem, terwijl het aantal stemmen steeg van 137.772 naar 1.370.687. Onder de titel «inrichting» formuleren de stichters de democratische grondslag van hun partij. In 4 punten zetten zij die grondslag uiteen. Feitelijk resumeren zij hierbij een brok voorgeschiedenis van het daensisme. Immers, de open oppositie tegen de bewarende politiek der Katholieke Partij werd te Aalst niet opgevangen omdat zowel de politieke gedragslijn als de samenstelling van kandidatenlijsten bij verkiezingen in uiterst beperkte kring van katholieken werden bepaald. Die houding heeft

ongetwijfeld tot gevolg gehad dat de gebroeders Daens en de roelanders elkaar ontmoetten in de Christen-Vlaamse oppositie op een ogenblik waarop daar geen andere keuze meer overbleef dan de inrichting van een politieke organisatie, los van de Katholieke Partij.

Ongetwijfeld zou ook zonder de bekende houding van sommige Aalsterse katholieken in die dagen een christelijk-vlaamse democratische partij ontstaan zijn. En zij kon zonder de gebroeders Daens dezelfde weg opgegaan zijn als thans het geval was. Maar het blijft alles slechts een gissen. Misschien is alleen dit zeker: Aalst zou niet het centrum van de strijd geworden zijn.

10. Het programma van de daensisten

Er is slechts hier en daar een daens-auteur — Dr. Hendrik Elias bijvoorbeeld — die in belangrijke mate aandacht besteedt aan het programma van de Christene Volkspartij te Aalst. De partij beschikte van het eerste uur van haar bestaan af over een uitvoerige programma-tekst. Hij werd tegelijk met de stichting van de partij vastgelegd. Via die programma-tekst kwam de partij vier maanden na de stichting in de openbaarheid. En het moge zo zijn dat de stichters hun stempel hebben gedrukt op dit programma, jaren later — tijdens de verkiezingsstrijd te Brussel in 1900 — zal het tot buiten het arrondissement Aalst worden gebruikt als verkiezingsplafond. Pieter Daens suggereert dat zijn broer Adolf de auteur is van de programma-tekst van de Christene Volkspartij. Wij bezitten geen geldige reden om dit te betwijfelen. Maar er is meer. Voor zover de oprichters van de partij ons uit de archieven tegemoet komen, kunnen wij met vrij grote zekerheid het aandeel duiden van De Backer, van Lambrecht, van Pieter en van Adolf Daens, terwijl voor het geheel van de tekst alleszins priester Adolf Daens verantwoordelijk is, vermits zijn stijl in elk onderdeel aanwezig is. Het is goed hier nog even eraan te herinneren dat het daensisme gegroeid is uit de kern der roelanders, van wie Aloïs De Backer zeker de meest representatieve persoonlijkheid is. De roelanders vormden de laatste schakel in de wordingsgeschiedenis van het daensisme, wordingsgeschiedenis die aanvangt bij vlaamsgezinde intellectuelen op het platteland, waar de verarming van de landbouwersstand diepe sporen naliet — een erge aardappelplaag had enkele tientallen jaren voordien duizenden naar het relatief welvarender Wallonië gedreven en ook de crisis in de hopcultuur was een belangrijke factor van verarming —. Ook de afkomst van de roelanders-stichters van 1893 is bepalend voor het programma dat zij opstelden: zowel De Backer als De Pelsmaeker, Sterck en Van Langenhacke stamden uit het landbouwersmilieu, terwijl iemand als smid Frans Lambrecht met het lief en leed van die klasse geconfronteerd werd en daarenboven de ellende van steenbakkers en seizoenarbeiders ongewoon scherp moet gevoeld hebben, vermits hun lotsverbetering de motor van zijn felle strijd is geweest. Tenslotte zijn daar de gebroeders Daens: allebei vertegenwoordigen zij de welstellende steedse middenklasse: zij hebben nooit vergeten hoe hun ouders ooit de eindjes van het jaar aan moesten knopen, terwijl een christelijk geïnspireerde sociale bewogenheid hen bitter liet gestemd zijn om zoveel leed en onrecht in de «fabriekstad Aalst». Reeds vóór zijn contact met de roelanders, had Adolf Daens een aantal politieke strijdpunten naar voren geschoven, waarmee hij tot zijn grote — posthume... — eer de politici van zijn tijd ver voorop was. De voornaamste van die strijdpunten waren: de legerhervorming, onderwijsplicht en evenwaardige erkenning van de onderwijsnetten, een belastingssysteem met klimmende percenten volgens het inkomen. Ook

PROGRAMMA :

A. LANDBOUW.

- 1° Vermindering der grondlasten.
- 2° Vermindering der registratierechten voor de onroerende goederen ; afschaffing der erfenisrechten in rechte lijn.
- 3° Inkomende rechten.
- 4° Regeling van de pachten door Boerenbonden.
- 5° Afschaffing der belasting op den aankweek van inlandschen Tabak en op de Suikernijverheid.
- 6° Inrichting van een doelmatig landbouwcrediet.
- 7° Ontwikkelingen verbetering der vervoer- en verkeermiddelen.
- 8° Gemak van aankoop en onaanslaanbaarheid der kleine eigendommen.
- 9° Kosteloze ontleding in de Staatslaboratoriums.
- 10° Bescherming der landbouwstokerijen en andere landbouwnijverheden.
- 11° Ondersteuning der vrije Veeverzekering.

B. BELASTINGSTELSEL.

Evenredige verdeling der belastingen tusschen de roerende en onroerende goederen ; — belasting op de beurs-speculatiën, weddingen in koersen en op de prachtvoorwerpen.

C. WERKMANSSTAND

1° Bescherming van al de zedelijke en stoffelijke belangen der Werklieden.

2° Spaar- en ziekenkassen, lijfrentkassen ; geldelijke en zedelijke ondersteuning der wettige Werkstakingen.

3° Wettige erkenning der Vakverenigingen, met recht van onbepaald bezit op de roerende goederen.

4° Verplichtende verzekering tegen ongelukken, ziekten en ouderdom.

5° Wettige bepaling van het maximum werkuren voor volwassenen.

6° Streng uitvoering en verbetering der reeds bestaande wetten op vrouwen- en kinderarbeid.

7° Nijverheidstoezicht, geholpen door toezichtsraden, door 't Werkvolk gekozen.

8° Zondagrust.

9° Minimum van dagloon in al de openbare aanbestedingen.

10° Bespaarzaamheid der openbare Besturen ; vermindering der groote pensioenen.

11° Sekretariaat van 't werk ; ondersteuning van Landverhuizers en van Werklieden die in den Vreemde gaan werken.

D. HANDEL EN NIJVERHEID

1° Bescherming van nationalen Handel en Nijverheid.

2° Opsporing en ondersteuning van nieuwe Nijverheidstakken en uitwegen.

E. SCHOOLKWESTIE

1° Verplichtende schoolgang, met toelagen van den Staat aan elke wel ingerichte school, in evenredigheid van 't getal leerlingen.

2° Ontwikkeling van 't beroepsonderwijs.

F. TAALKWESTIE

1° Vlaamsch moet in 't Vlaamsch land de bestuurlijke, rechterlijke en wetgevende taal zijn.

2° Het Vlaamsch en 't Fransch op gelijken voet in alle Besturen.

G. LEGER

1° Vermindering van krijgslasten.

2° Bevordering van een Vrijwilligersleger. 3° Verzachting der Loting namate men Vrijwilligers heeft, om tot de volledige afschaffing der Bloedwet te geraken.

Het doelwit der Christene Volkspartij is de stoffelijke en zedelijke verheffing van 't Belgisch Volk. — Geen nuttelooze twisten — spaarzaam bestuur, afslag der belastingen.

Gelijk recht en gelijke vrijheid voor alle Belgen !

Volgen de handteekens : Ad. Daens, Priester ; P. Daens, Gazetschrijver, De Backer, De Pelsmaecker, Guillemin, Lambrecht, Sterck, Van de Velde, Van Langenhaecke.

kon priester Daens in de specifiek vlaams-nationalistische eisen van de groep rondom De Backer komen, zijn vlaamsgezindheid was reeds sinds zijn seminariejaren bekend. Ook Pieter Daens kon wellicht gemakkelijk met alle elementen van het programma-voorstel instemmen, het was in feite de voortzetting van de oppositie die hij in zijn weekbladen reeds een tijdlang had aangevat. Zijn journalistieke belangstelling dreef hem letterlijk naar de politieke, sociale en culturele bevrijdingsstroom die zowel nationaal als internationaal vorm aannam. En als echte «daens» bezat hij voldoende doorzettingskracht en zelfvertrouwen om een botsing met de traditionele katholieken niet uit de weg te gaan.

Het programma der daensisten was vóór alles volks. Het formuleerde precies wat onder het volk leefde, het sonderde de grieven af en duidde voor al de problemen een oplossing. En ook de stijl van het programma was die van het volk, niet-academisch en direct. De partij zou steeds in geheel haar optreden en in alle geledingen van haar organisatorische ontwikkeling die stijl trouw blijven en daardoor de opkomende socialistische beweging heel wat wind uit de zeilen nemen. — Tenslotte was dit ook weer een van haar doelstellingen — De volkse politieke stijl van de daensisten heeft geschiedenis gemaakt. De daensisten voerden het doeltreffende systeem der parlementaire vragen in, het zou een kwarteeuw later officieel ingevoerd worden in de Kamer. De meeting — de meetings voor het programma, zoals Pieter die noemde — evolueerden steeds tot een volkse aangelegenheid: het programma werd vaak in liederen «verpakt», er was scherpe humor, volkse doordrijverstaal, bitsig steekspel tussen voor- en tegenstanders. Als men bij dit alles de geestdriftige solidariteit tussen leiders en volgelingen voegt, begrijpt men dat de daensistische bijeenkomsten konden uitgroeien tot echte volksfeesten. Een belangrijk punt van de daensistische politiek was het dienstbetoon. Hun dienstbetoon via zitdagen is vandaag hét wapen geworden van alle politieke partijen. Het dienstbetoon der daensisten steunde eigenlijk op de zuiverste vorm van dienstvaardigheid. Alle leiders waren «boodschappers» voor het deels ongeletterde en niet schrijf- of spreekvaardige volk van kleine lieden. Op die manier hebben vele daensistische leiders geheel hun materieel vermogen en hun fysieke kracht geofferd. Sommigen onder hen symboliseerden door hun vroegtijdige dood die algehele inzet: Adolf Daens, Aloïs De Backer, Frans Sterck, Frans Lambrecht.

Omwillen van alles wat hierboven is aangehaald, kan men niet anders dan het hele hardnekkig overlevende daensisme beschouwen als één programma. En, zoals Karel Van Isacker in zijn sereen boek «Het daensisme» terecht opmerkt, het is slechts te wijten aan de ongenadige tegenkanting van de Kerk en de bewarende Katholieke Partij dat dergelijk programma het politieke leven van toen niet meteen overrompelde en blijvend wijzigde.

Wij schreven reeds dat de programma-tekst van 1893 steeds de grondslag is gebleven van de politieke wil der daensisten, van hun denken en handelen. Dit weten is belangrijk. Want, al mag de Christene Volkspartij de eer opeisen dat **zij alleen** hier te Aalst in de sociale omwenteling van een eeuw geleden het alternatief heeft geboden tegenover een antiklerikaal geacht socialisme en al bestond haar

aanhang op sommige plaatsen vooral uit arbeiders en kleine lieden, een travaillistische partij is zij nooit geweest, omdat haar stichters haar die rol niet hadden meegegeven. Het daensisme was christelijk en vlaamsgezind met een vanzelfsprekende sociale bewogenheid. Dit gold voor alle leiders, hoewel sommige daens-auteurs een onderscheid maken. Voor Karel Van Isacker was Plancquaert een antiklerikaal en L.-P. Boon laat doorschemeren dat alleen de gebroeders Daens en smid Lambrecht echte sociaal agerende leiders zouden geweest zijn. Het oordeel van Boon zal wellicht steunen op het feit dat priester Daens De Backer sterk overvleugelde toen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers sociale kwesties aan de orde waren. Maar ook het blijvend anti-socialisme van de groep rond De Backer zal aan Boons oordeel niet vreemd zijn; daartegenover zochten en ontvingen de gebroeders Daens vaak steun bij de socialisten. Tegenover de stelling van Van Isacker staat die van Delafortrie, die weerlegt dat Plancquaert een antiklerikaal zou geweest zijn, stelling die gestaafd is met documenten uit het familie-archief van Daens. Men begrijpe trouwens die temperamentvolle Plancquaert in de gigantische strijd tegen zoveel onwil en vervolging van katholieke zijde.

Zijn de gebroeders Daens — de «groene socialisten» — metterdaad gaan overhelten naar het socialisme ? Beslist niet. Maar, beiden hebben jarenlang gezeteld in de Kamer, zij hebben daar hoofdzakelijk een klein en berooid volk vertegenwoordigd en konden uiteraard onmogelijk de steun van de socialisten weigeren in hun strijd tegen een a-sociale rechterzijde. Als wij overigens de parlementaire verslagen uit de tweede ambtstermijn van priester Daens nalezen, vinden wij steeds de hiernavolgende onderwerpen terug: werkmans-pensioen, leerplicht, betere lonen voor het personeel van de openbare diensten, regeling van de arbeid, werkvoorwaarden in de fabrieken, erkenning van de Vlaamse taal, militaire hervormingen, teloorgang van de landbouw, invoer van vreemde hop en vervalsing van het bier enz. Hieruit blijkt duidelijk dat Daens in niets is afgeweken van de programma-tekst van 1893. Van zodra de Christene Volkspartij de krachtmeting der verkiezingen aanging, ontsnapte ze uiteraard niet aan wat men een competitie-geest zou kunnen noemen. Dit kan niemand verwonderen: sinds de verkiezingen van 1894 was het Algemeen Meervoudig Stemrecht ingevoerd, terwijl de Christene Volkspartij gedurende de hele periode van haar bestaan zélf de wind uit de socialistische zeilen wilde halen.

Het weze hier nogmaals gezegd dat de stichters van de Christene Volkspartij in de eerste plaats wensten dat de traditionele katholieke partij zichzelf zou hervormen in democratische en vlaamsgezinde richting. Toen dit definitief onmogelijk werd gemaakt, moest de Christene Volkspartij haar eigen weg bewandelen. Dat zij daarbij steeds trouw bleef aan haar programma-tekst van 1893, pleit zowel voor de stichters van de partij als voor de latere leiders. De daensisten werden inderdaad **niet uitsluitend** groot dank zij de kleinheid van de tegenstanders.

11. Pieter Daens

Pieter Daens, geboren op 10 juni 1842, overleed te Aalst op 26 maart 1918. Hij had het einde van de oorlog niet meer kunnen beleven, maar hij had het einde van het felle daensisme in de streek van Aalst niet meer moeten beleven.

Pieter Daens' laatste levensjaren hadden eigenlijk niets meer van de dramatische spanning en geladenheid, waarin zijn broer Adolf zich als het ware naar de dood had gesleept. Maar daartegenover stond het vele «kleine want persoonlijke leed» van de vereenzaamde man die de Christene Volkspartij mede had voorbereid, haar mee hielp stichten, haar hoogtepunt beleefde en haar nu zag kwijnen, terwijl hij zelf in armoede en kommer slechts de «menselijk» gekleurde verpersoonlijking kon zijn van zijn partij, vermits in de oorlogsjaren 14-18 het politieke leven lam lag.

Lange tijd heeft men gemeend dat de faam van Pieter Daens hoofdzakelijk het gevolg was van het bewogen leven van zijn broer, de priester Adolf Daens. Vandaag heeft de geschiedenis Pieter Daens echter weggehaald uit de schaduw van Adolf Daens, terwijl zijn menselijk profiel en zijn politieke activiteit — die er een is van relatieve grootheid — grondig werd nagespeurd en naar voren geschoven. Hierdoor is het thans mogelijk afzonderlijk de mens en de politicus te beoordelen en te waarderen. Sommige auteurs noemen Pieter Daens de meest representatieve daensist. Hij was immers de mede-voorbereider en de medestichter van de partij die hij zowel in het parlement als in de gemeenteraad van Aalst heeft vertegenwoordigd. Toch bezat hij niet het elan, het organisatorisch en retoriek talent waarmee zowel Adolf Daens, als De Backer en Plancquaert begiftigd waren. Pieter Daens verwierf in het parlement slechts gering gezag, zijn nooit verzwakkende inzet en zijn ontwapenende eerlijkheid ten spijt. Hij miste methode, psychologisch doorzicht ten opzichte van zijn tegenstanders en het voor die tijd wel erg belangrijke redenaarstalent. Die vaststelling wint aan belangrijkheid als men weet dat Pieter van de 14 jaar parlementaire activiteit 8 jaar als enig daensist heeft gezeteld. — Tussen de 6 jaar waarin hij er niet alleen stond, waren er 4 oorlogsjaren! Dus jaren zonder parlementaire activiteit —.

Dat Pieter in de Kamer van Volksvertegenwoordigers uitsluitend Nederlands sprak, zal noch nadelig noch voordelig geweest zijn voor de Christene Volkspartij. Maar Pieter Daens kon in het parlement niet anders zijn dan hij te Aalst was: gemoedelijk en volks, argumenterend met anekdotiek en vooral met zijn hart voor de kleine lieden. Het parlement van toen heeft aan Pieters instelling geen gezagvolle aandacht geschonken. Dit is ten hoogste te begrijpen, afkeurenswaard is het alleszins.

Na het overlijden van zijn broer Adolf, werd Pieter Daens de feitelijke leider van de Christene Volkspartij, ofschoon eerst H. Plancquaert en later B. Minnebo een tijdlang de theoretische leiders waren. Ook daar werd zijn persoonlijk gezag dus

betwist. Hij was weliswaar de enige daensist in het parlement en hij vertegenwoordigde het belangrijkste daensistisch arrondissement, maar hij was zeker niet opgewassen om een partij te leiden die nog steeds niet bevrijd was van haar hachelijke positie tussen de rechtse meerderheid en de linkse oppositie. Het ontbrak Pieter ook hier aan inzicht en methode. Maar haast zeker is dat hij op de eerste plaats het slachtoffer werd van zijn eigen schoonmenselijkheid, die hem beroofde van het charismatisch aanzien dat voor een politiek leider onmisbaar is. Hij was het enige parlamentslid, verzorgde de pers van de partij en besteedde al de tijd die nog kon overblijven aan het veelomvattend dienstbetoon, waarover wij reeds in een vorige bijdrage hebben gehandeld.

Pieter Daens, eens een gefortuneerd burger, heeft zijn hele bezit geofferd aan zijn ideaal, overtuigd dat hij mettertijd gelijk zou krijgen en zich bewust dat hij een zendeling was van de christelijke sociale leer, die sinds het verschijnen van *Rerum Novarum* uitgesproken en duidelijk was voor iemand als Pieter Daens — hij was tot dan toe «gedreven door zijn allesoverheersende, zelfs wat kwezelachtige vroomheid». (Lode Wils, 1969, *Het daensisme*, blz. 19) —. Het drama van Pieter Daens is dat hij, ondanks alles wat hierboven is geschetst, samen met zijn Christene Volkspartij klem raakte tussen de klerikalen en de antiklerikalen. Bij die vaststelling hoort een vraag: wie had de partij uit die netelige positie kunnen weghalen? Wij denken dat van al de leiders alleen de in 1904 overleden De Backer daarin kon slagen. Ten dele misschien ook Plancquaert, indien hij zijn radicale houding tot in het parlement had kunnen doorzetten. Het is vandaag zo goed als zeker dat de sociale en politieke geschiedenis van België helemaal anders zou geworden zijn dan thans indien het daensisme tegelijk de gebroeders Daens, De Backer en Plancquaert als volksvertegenwoordigers had gehad. Het getal van vier volksvertegenwoordigers voor drie arrondissementen lag zeker binnen de mogelijkheden: Daens was ook te Brussel gekozen, Plancquaert was kopman in verschillende arrondissementen en Aalst had mettertijd twee gekozenen kunnen hebben, zoals het trouwens na de Eerste Wereldoorlog zou evolueren.

Toch mogen wij Pieter Daens' politiek leiderschap niet helemaal neerhalen. Want, behalve zijn beroemd geworden werkkraacht en inzet, bezat hij één gave, die van het allergrootste belang is in de politiek, doch haast geen belangstelling vanwege de geschiedschrijving heeft genoten: zijn solidariteit. Pieter wist beter dan wie ook hoe vaak zijn broer Adolf en Aloïs De Backer er een verschillende mening op nahielden als het om «grote» politieke beslissingen ging, hoe ze soms verschillend stemden in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Maar telkens verzwegen zij dit voor de lezers van zijn bladen, ofwel vergoelijkte hij alles of sprak en schreef over «de schone en hartversterkende samenwerking» Daens-De Backer. En waar het om hemzelf ging, was hij even consequent. Jarenlang heeft de begaafde maar ontstimmige Plancquaert zijn gezag betwist. Maar Pieter liet die tegenstelling over zich heen gaan of loodste de polemiek op een zijspoor. Als men zijn meesterwerk **Priester Daens** leest — hierover straks meer —, dan krijgt men inderdaad de indruk dat alle daensistische leiders steeds hetzelfde wilden of niet wilden. Het

belang van zo'n houding mag niet onderschat worden. Het bewuste boek **Priester Daens** verscheen immers in 1909, op het ogenblik waarop de meningsverschillen in de partij zeer groot waren, nadat zij een jaar voordien met het opvallend persoonlijk verkiezingssucces van Pieter slechts een voorlopig beslag hadden gekregen. Uit geen enkel geschrift blijkt dat Pieter Daens die morele overwinning heeft aangegrepen om zijn leiderschap in het daensisme te onderstrepen en de anderen te «kraken». Voor Pieter Daens was de journalistieke bedrijvigheid een belangrijk onderdeel van zijn politieke actie. Met de normen van die tijd gemeten en voor zover men aan ernstige vergelijkende studie kan doen in dergelijke materie, was Pieter Daens een uitmuntend journalist. Hij was echter geen stilist. Integendeel, zijn taal was niet altijd vlot en correct. Zijn schrijfkunst was als een rijke boomgaard, vol verrassende vruchten en soms wat overdadig. Het verrassende lag zowel in de inhoud als in de vorm. Als geen ander kon hij duiden wat in het volk leefde. Al schrijvend onderzocht hij als het ware zichzelf en de mensen om hem heen, legde hen speelse humor of bittere verwijten in de mond.

Die bekwame pen heeft van Pieter Daens een gefortuneerd burger gemaakt. Tientallen jaren heeft hij zijn twee weekbladen geleid: **Het Land van Aelst** (sinds 1859) en **De Werkman** (sinds 1872). Eerst stelde hij die veelgelezen pers ter beschikking van de Katholieke Partij, waarvan hij zich vooral tijdens de schoolstrijd een fel voorvechter had getoond. Later werd zijn instelling kritischer en toen in 1891 *Rerum Novarum* verscheen, voerde hij een open oppositie tegen de bewarende Katholieke Partij, wier kopmannen — onder wie Woeste, die hij ooit had bewonderd! — het nu zwaar te verduren kregen. Van 1893 af stonden zijn weekbladen uiteraard onverdeeld en met stijgende grimmigheid ter beschikking van de Christene Volkspartij. Was hij een populair journalist, ook als letterkundige was Pieter Daens een geziene figuur. Met zijn stichtende verhalen wilde hij het volk tegelijk ontspannen en het zedelijk beter maken. En toch schreef hij ook uit een innerlijke noodzaak, luisterend naar een soort schrijfdrang, soms ook als een die geroepen is. **Hij schreef wat zijn herte zei of zong; de bezadigde taal der bezadigde mensen; rein en eenvoudig, grijpend de feiten zonder veel «tantewannekens» en op het doel afgaande. Hij wil immer zijn volk beter maken, het beschaven en laat geen enkele gelegenheid voorbijgaan om het te doen.** (Stijn Storms — Karel-L. Van Opdenbosch — **Pieter Daens**, Nijmegen 1919, blz. 21).

Behalve **Priester Daens**, Volksvertegenwoordiger voor Aalst en Brussel, schreef Pieter Daens nog 19 werken: **Drie Dagen te Parijs; De laatste Novitie van Affligem; Geen Huiskens zonder Kruiskens; Het zevende Kind; Geeraard den Duivel; Eert Vader en Moeder; Onder het Schrikbewind; Het klein Baljuwken; Het gulden Boekje der jonge Werklieden; Leven van Mgr. Lambrecht; Het Huisgezin van den Werkman; Bavo en Lieveken of de wereld der Socialisten; Een Reisje naar Lourdes; Leven van Pastoor Kneipp; Reis naar Rome; Anneessens; Sint-Martinus; Den Heiligen Petrus.**

Pieter Daens schreef ook nog poëzie, die verspreid in zijn weekbladen voorkomt. Meestal zijn het strijdgedichten en stichtende, huiselijke poëzie. Zelden echter

ontwaart men in die gedichten echte poëtische waarde.

Speciale aandacht verdient alleszins **Priester Daens, Volksvertegenwoordiger voor Aalst en Brussel (Aalst, Drukkerij Daens-Mayart, 1909; 220 blz. en 5 blz. bijlage)**. Pieter Daens schreef dit boek in een periode waarin hij van een zware inzinking herstelde in het landhuis van een bevriende Aalsterse familie (De Blicq?). Hij rekende er toen niet helemaal meer op zijn vroegere werkkraft nog ooit te zullen herwinnen. Uit de inhoud van het boek is af te leiden dat het in 1908 moet geweest zijn, maar zekerheid hebben wij daarover niet. In 1909 was het boek nog steeds niet voltooid. Pieter wordt echt bang dat dit boek — waaraan hij uiteraard heel veel belang moet gehecht hebben — nooit meer zou klaar komen. Hij is pas bij de gebeurtenissen van 1898 beland en beseft dat hij minder aandacht moet gaan besteden aan sommige details: **Ik mag mij niet meer laten bekoren tot aanhalingen, 't zou 20 à 30 blz. bekleden en reeds is ons boekdeel aan 154 blz.** En dat het boek niet klaar zou komen betekende niet alleen een soort persoonlijke nederlaag voor hem, doch hij zag daarin het teloorgaan van een brok geschiedenis over zijn vereerde broer en over de Christene Volkspartij.

In verschillende van zijn werken betreft Pieter Daens zichzelf bij de inhoud, ondervraagt zichzelf, trekt persoonlijke besluiten en mengt zich onder het volk dat hij beschrijft. Het is weinig waarschijnlijk dat Pieter Daens die schrijf-techniek zou geleend hebben van Multatuli, die hem wellicht voor het eerst in onze literatuur heeft toegepast: **Ja, ik, Multatuli 'die veel geleden heb' neem de pen op ... (Slotbladzijden van Max Havelaar, 1860)**. Bijna een halve eeuw later zal die techniek vlot toegepast worden door Louis-Paul Boon en als een grote vernieuwing in onze romankunst aangezien worden. Men kan een schets van het leven en het werk van Pieter Daens niet besluiten alvorens de schoonmenselijke instelling van die man nog even aan te stippen. Pieters liefde voor de kleine man is haast klassieke geschiedenisstof van het daensisme geworden. Die liefde loopt als een draad doorheen zijn hele leven: eerst paternalistische armenzorg, later ageren voor politieke maatregelen, tenslotte het wegschenken van zijn laatste bezit aan alle hulpbehoevenden. Toen hij in 1911 eindelijk ook in de gemeenteraad van Aalst werd gekozen, zagen velen daarin de uiting van dankbaarheid vanwege de arme lui van «de fabriekstad Aalst».

12. Vragen die voorlopig onbeantwoord blijven

De geschiedenis van het daensisme in de streek van Aalst zal nog gedurende vele jaren een bron van studie en onderzoek blijven. Zelfs figuren als Pieter en Adolf Daens — over wie reeds betrekkelijk vaak en uitvoerig werd geschreven — zullen nog voor lange tijd stof voor historisch onderzoek blijven bieden. Want hun persoonlijke inbreng in het daensisme was even groot als hun levensloop opvallend en bewogen was. En dan zijn er nog de gewichtige vragen die op een antwoord wachten: waren Pieter en Adolf in de loop van hun politieke loopbaan dezelfde flaminganten gebleven die zij waren bij de oprichting van hun partij in 1893?; bezaten zij, naast hun werkkraft en geloof, voldoende gezag om de Christene Volkspartij te bevrijden uit haar dubbel isolement, m.a.w. konden zij de partij weghalen én uit de miezerige en kleine politiek van het Aalst der 19e eeuw én uit de smalle bewegingsruimte tussen de traditionele Katholieke Partij en het fenomeen van de opkomende socialistische organisatie?; zijn zij met hun partij niet dé gemiste kans geweest voor de ontvoogdingsstrijd van de Vlamingen in de Belgische staat?

Dit zijn in de eerste plaats vragen. Pas daarna zijn het onderstellingen. Het rijk gestoffeerd daensarchief zal mettertijd hierop een antwoord moeten bieden. Dat archief is nog steeds hoofdzakelijk privaat bezit. Nochtans moge hier aangestipt dat de private archieven minder uitgebreid zijn dan men zou mogen verwachten. De repressies na Wereldoorlog I en II hebben niet het minst in daensistische middens gewoed. Velen hebben vrijwillig of verplicht «bezwarende» documenten vernietigd die vandaag kostbaar studie-materiaal hadden kunnen zijn.

Als men de hierboven gestelde vragen tracht te beantwoorden, ziet men steeds weer de naam van advocaat Aloïs De Backer naar voren treden. En velen geloven oprecht dat alleen De Backer voor zuiver politieke feiten had kunnen zorgen die het daensisme een definitieve plaats in de Belgische politiek moesten verzekeren. Er zijn redenen voorhanden om geloof te hechten aan die stelling. Zodat men kan stellen dat de dood van de 46-jarige De Backer in 1904 de zwaarste tegenslag is geweest voor de Christen Democratie in Aalst en in geheel Vlaanderen.

Het komt ons voor dat de geschiedschrijving al te weinig aandacht heeft besteed aan Aloïs De Backer. Misschien — en dat werpt meteen een nieuwe vraag op — werd zijn inbreng in de democratische stroming o.a. omwille van zijn anti-socialisme bewust geminimaliseerd?

13. Aloïs De Backer

Met voelbare sympathie handelt Karel Van Isacker (**Het Daensisme, 2e herz. druk blz. 42 en 43**) over de «jonge plejade» rondom advocaat Jan-Baptist Van Langenhæke van Appelterre. Het was «een vriendenkring die zich, onder de leiding van de geliefde meester, klaar maakte om te werken voor het volk en het op te tillen uit onwetendheid en ellende».

Met die typerende beschrijving bevinden wij ons in de streek van Ninove in de tachtiger jaren van vorige eeuw, dus middenin de voorgeschiedenis van het daensisme.

Van Langenhæke is landbouwer-advocaat, bezit grote pachthoven, waarvan hij er een bewoont, maar is eigenlijk noch landbouwer noch advocaat. Want pleiten doet hij haast niet en ook als landbouwer blinkt hij niet uit. Hij stelt mensen tewerk op zijn erven, maar hij leidt of controleert hen niet. Terwijl zijn bedrijven langzaam tenietgaan, leeft Van Langenhæke voor zijn grote ambitie: onderwijzen. Op zijn hoeve ontvangt hij begaafde jongeren bij wie hij interesse opwekt voor studie en politieke vorming. Het lijkt alles bijna een sprookje. Maar het is een ernstige en succesvolle onderneming. Dank zij zijn onderricht, zijn studieleiding en zijn aanmoedigingen, brengen zijn vrienden het tot landmeter of ingenieur of notaris of advocaat. Van Langenhæke vormt hen intussen ook tot «bewuste» Vlamingen en democraten. Want de «meester» **voelde de nakende ommekeer in het openbare leven aan, en bereidde zijn jongens voor om die beginnende beweging verder te stuwen en te leiden. Zonder het te weten drukte hij zijn stempel op enkele grondleggers van het Daensisme: Aloïs De Backer, Prosper de Pelsmaeker, Frans Sterck en Victor Soens. (K. Van Isacker, eerder aangehaald).**

De meest opvallende naam onder hen is Aloïs De Backer. De Backer was in 1881 tegenover de Centrale Examencommissie te Gent landmeter geworden, bracht het in 1884 — weerom door zelfstudie — tot kandidaat-notaris, werd toen «student» bij Jan-Baptist Van Langenhæke en promoveerde in 1889 tot doctor in de rechten. Hij was de begaafde en energieke landbouwerszoon, die letterlijk de ploeg wisselde voor een academische titel.

Om dit feit zullen zijn politieke tegenstrevers hem later «de bosadvocaat» noemen. Het was een nogal domme zinspeling op de wijze waarop De Backer zich had bekwaamd en op de plaatsen waar hij de meeste uren van studie had doorgebracht. Maar Aloïs De Backer en zijn omgeving zetten dit verwijt mettertijd om in een eretitel.

Aloïs De Backer werd op 26.5.1858 in Denderhoutem geboren in een landbouwersgezin op de wijk Leebeke. Zijn vader, een kerngezonde en energieke landbouwer, bestemde hem voor op de opvolging van het middelgroot bedrijf. Maar moeder

— een ontwikkelde en spreekvaardige vrouw — steunde Aloïs in zijn studie-ijver. Zij zette hem er toe aan het college van Ninove te bezoeken. Na twee jaar studie bleef De Backer daar ontgoocheld weg. Hij was nu helemaal ingeschakeld in het leven op de hoeve. Na enkele jaren vatte hij zijn bekende periode van zelfstudie aan. De Backer heeft toen met zijn krachten gewoekerd, hij verrichtte het zware werk op de akker en studeerde in elk vrij uur, 's middags, 's zondags, 's nachts. Die zware inspanningen zal hij later in de dienst van de daensistische partij verder blijven leveren. Maar nauwelijks 46 jaar oud overlijdt hij. Hij droeg de ziekte die hem velde reeds sinds zijn studietijd in zich. Hij wist dat hij slechts door het nemen van speciale rust kon genezen of ten minste overleven. Maar van zodra Klokke Roeland er was, viel daaraan niet meer te denken. Vader De Backer was nochtans een ijzersterke man, hij overleefde Aloïs haast een halve eeuw en was 92 jaar oud toen hij in 1941 overleed. Na zijn dood werd de hoeve De Backer verkocht en door de nieuwe eigenaar verbouwd.

Op 22 februari 1890 huwde Aloïs De Backer met de begoede notarisdochter Emelia Maria Maes. Zij was 11 jaar jonger dan de advocaat — 27.11.1869 — en was eveneens afkomstig van Denderhoutem. Uit dit huwelijk werden 8 kinderen geboren, waarvan 7 nog in leven waren toen Aloïs De Backer op woensdag 25 mei 1904 overleed. Het oudste kind — de thans 82-jarige Eleonora De Backer — kon het beroerde jaar 1904 nooit meer vergeten: «Het is straks zeventig jaar geleden, maar ik herinner me nog duidelijk de dag waarop vader overleed; ons huis was vol mensen en het verdriet was zo groot, wij wisten wel dat vaders genezing onwaarschijnlijk was, maar wij bleven toch nog hopen. De zaterdag vóór de verkiezingen werd vader begraven. De tegenstanders van de Christene Volkspartij hadden in de nacht van vrijdag op zaterdag groene affiches aangebracht in de straten van Denderhoutem en ook nog in vele andere dorpen. Daarop werd zagezegd in naam van de Christene Volkspartij meegedeeld dat niemand nog voor vader hoefde te stemmen omdat die nu toch overleden was. De dag nadien hadden de verkiezingen plaats en vader werd verkozen. Mijn vader was een erg brave man en een geduldige opvoeder. Hij verlangde dat wij allen middelbaar onderwijs zouden volgen. Wellicht wou hij ons behoeden voor de moeilijke weg die hijzelf had afgelegd. Mijn vader was energiek en nauwgezet en zeer ernstig van natuur. Mijn moeder was een heel ander type, ze was een opgeruimde vrouw, een echte kunstenaarsziel, ze was zeer muzikaal. Toch kon ze hard doorzetten als het moest, zij heeft zichzelf en haar gezin altijd flink over de zorgen heen geholpen. Haar hele bezit — en dat was nogal aanzienlijk — is besteed aan vaders ideaal.»

Als advocaat verdiende Aloïs De Backer haast niets. In kleine gemeenten was er toen helemaal geen werk voor een advocaat. Denderhoutem vormde geen uitzondering op die regel. En daarenboven werd hij, eerst als roelander en later als christen democraat, hardnekkig bevochten en gebroodroofd. Het gezin leefde van het fortuin van mevrouw De Backer. Maar dit kon onmogelijk langer dan enkele jaren blijven duren. Daarom verhuisde het gezin in 1898 naar Brussel, naar Schaarbeek, eerst voor korte tijd op de wijk Helmet en later Haachtse Steenweg 80, het smalle

winkeltje dat geprangd zat tussen het complex van de «Dames de Marie» en het grote hoekhuis van de Haachtse Steenweg en de Overvloedstraat — wat een contra-symboliek . . . —. De Backer dreef er een handel in voedingswaren. Het zijn bittere en harde jaren geweest voor De Backer, die zich uitsloofde voor zijn handel, regelmatig ziek werd, bedrijvig was om de christen democratie in Brabant te propageren en overigens op een met de normen van toen verre afstand moest leven van de plaats waar hij met de gebroeders Daens en anderen de Christene Volkspartij had gesticht. Over die tijd vertelt Pieter Daens: «Advocaat De Backer, die kloekmoedige ziel, een der beste redenaars van Vlaanderen, vervolgd en gebroodroofd gelijk priester Daens, in de gemeentekiezing afgestemd als raadsheer van zijn geboortedorp, beschadigd en beschandigd op alle manieren; de wens zijner vijanden was voldaan; hij had Denderhoutem moeten verlaten en was naar Brussel gaan wonen, met zijn huisgezin, op de Haachtse Steenweg, de straat boven de Botanischen Hof. Elk weet het: De Backer was een man van groot verstand en buitengewone wilskracht; elke zondag maakte hij propaganda in Brabant en gaf er 2 à 3 meetings; hij maakte een boekje **Handleiding van de Kiezer**, een meesterstukje, dat verscheidene malen moest herdrukt worden; geheel de week liep en zorgde hij voor zijn familie door de handel en magazijn van Boter, Eiers en Lijnwaad; eilaas! Wederom werd hij ondermijnd, stap voor stap, en ging gedurig ten achteren . . . Waarom zou ik zwijgen over hetgeen de Aanvoerders afgezien hebben met de Democratie! Te dien tijde, ik ging meermaals bij M. De Backer, men kon er de angst en 't verdriet met de handen pakken. Advocaat De Backer had niets meer; ik kon er nog wat tegen en stond in voor al de kosten van de Kiezing.»

In 1900 fungeerde Aloïs De Backer als lijsttrekker van de Christene Volkspartij in het Arrondissement Aalst. Priester Adolf Daens — verzekerd van de onvoorwaardelijke medewerking van smid Frans Lambrecht en rekenend op de opkomende aanhang van de daensisten bij Vlaamsbrabantse steenbakkers en hopboeren — zou de eerste lijst der partij te Brussel aanvoeren. Men kent het verloop: De Backer werd te Aalst verkozen, maar priester Daens miste nipt de verkiezing te Brussel. Wat men over die episode van het daensisme ook moge beweren, de partij heeft in die dagen opties genomen en een richting geduid, die de basis hadden moeten zijn voor haar beslissende doorbraak.

Het is nodig die opties en de geduide richting hier even te belichten:

1. Adolf Daens waagt zijn kans te Brussel. Gunstig voor hem zijn de steun van de onvermoeibare Frans Lambrecht, de gevorderde organisatie van daensistische arbeidersverenigingen in Brabant, de zeer waarschijnlijke steun van invloedrijke hopboeren te Asse, Essene, Hekelgem enz., de sympathie voor de verguisde priester-der-kleine-lieden. Gunstig voor de partij is de mutatie naar een ander arrondissement. Immers, nog meer dan dit het geval was voor de hele partij, als priester-volksvertegenwoordiger dreigde hij te Aalst definitief geklemd te geraken tussen de opkomende socialistische organisaties en het niets of niemand ontziende blok der «bewarende» katholieken, die zelf hard moesten vechten voor hun behoud — er waren nu plots 3 tegenstanders: liberalen, socialisten en daensisten, terwijl

vroeger alleen een vrij zwakke liberale tegenstand te overwinnen viel — en toevallig Charles Woeste onder hen hadden, wiens invloed reikte tot Rome. 2. Aloïs De Backer voert de daensistische lijst aan te Aalst. Zijn verkiezing staat bij voorbaat vast en redt de meest authentieke en meest gezagvolle onder de daensistische leiders voor de christen-vlaamse democratische beweging. De financiële overeenkomst Daens-De Backer biedt een oplossing voor de twee verarmde families — Er werd tussen beiden overeengekomen dat De Backer een tijdlang zijn wedde van parlements lid met priester Daens zou delen, mocht deze laatste te Brussel niet verkozen geraken —, zodat De Backer naar Denderhoutem kan terugkeren en zodat Adolf Daens, niet meer verkozen in 1898, niet langer meer moet steunen op het slinkende fortuintje van zijn broer Pieter. 3. Door precies Adolf Daens en Aloïs De Backer naar het parlement te zenden, worden de twee belangrijkste groepen aanhangers van de partij vertegenwoordigd: de anti-socialistische en uitgesproken vlaamsgezinde landelijke bevolking van landbouwers, kleine zelfstandigen en intellectuelen omheen De Backer én de nieuwe groep in de partij, de fabriekwerkers en al de armen voor wie het optreden van **priester** Adolf Daens een veropenbaring was. 4. De Backer behoedt de partij voor wat in de context van toen zeker een avontuur was dat het daensisme niet kon overleven: de lijstverbinding met liberalen en socialisten. Wat hierboven is uiteengezet, vraagt uiteraard voldoende afstand tegenover de feiten. Wij menen dat die vereiste afstand vandaag aanwezig is. De optie die wij uitvoerig ontleed hebben, stemt overeen met de visie van De Backer op de te volgen weg voor het daensisme. Ze kon genomen worden met de steun van Hector Plancquaert — die hiervoor echter vooraf enkele flinke ontgoochelingen had moeten verwerken — maar ze kwam een paar jaar te laat tot stand om advocaat Prosper De Pelsmaecker in het daensisme te kunnen houden. En, al wordt De Backer vandaag precies om die houding en visie geminimaliseerd, wij hebben veel redenen om te verklaren dat De Backer «gelijk had», zowel vanuit het standpunt van driekwart eeuw later als vanuit het standpunt waarop de stichters van de Christene Volkspartij zich hadden gesteld: de oppermachtige Katholieke Partij dwingen democratischer, socialer, vlaamsgezinder te worden zodat de ontvoogdingsstrijd van het volk zo snel mogelijk kon leiden tot afdoende structurele hervormingen.

Na de dood van De Backer werd het drama van het daensistisch isolement plots veel groter. Het noodlot heeft gewild dat het daensisme van dat moment af verengd werd tot de heldhaftige strijd der gebroeders Daens.

Wordt in het raam van wat hierboven is gesteld het aandeel van Adolf en Pieter Daens kleiner in de daensistische beweging? Wordt hun leven vol offer en strijd hiermee gering geschat? Neen. Integendeel! Als sociaal bewogen politici hebben zij wellicht hun gelijken niet in de Belgische politiek. En de invloed van hun werk is vandaag nog voelbaar. Er was de meest wansmakelijke politieke chantage die een partij ooit heeft opgebracht nodig om de gebroeders Daens te bekampen. Het blijkt het lot te zijn van de grootsten tot in de dood achtervolgd te worden. De daensistische leiders waren de eersten van een lange rij Vlaamse politici uit de 20ste eeuw die dat moesten ondervinden.

14. Aloïs De Backer in het parlement

In het parlement zocht De Backer nooit de goedkeuring of het applaus van de socialisten, al had hij geen bezwaar tegen parlementaire samenwerking met hen. (Karel Van Isacker, *Het Daensisme*, blz. 170, uitg. 1965)

Het blijkt overduidelijk dat Aloïs De Backer een heel andere opvatting had over zijn plichten in de Kamer van Volksvertegenwoordigers dan Adolf Daens. Wij moeten hier volledigheidshalve herinneren aan onze bespreking van het verkiezingsjaar 1900 en de opties die de partij toen nam. De Christene Volkspartij kende toen reeds een feitelijke vleugelvorming: de groep omheen De Backer en de groep omheen Daens. Over een scheuring was allerm minst sprake: het betrof uitsluitend een verschillende opvatting over de te volgen politieke weg. De Backer bleef dichter bij de ideologie die de partij bij haar stichting had meegekregen. Daartegenover evolueerde Adolf Daens sterker mee met de aanhang, verworven tussen 1893 en 1900. Die nieuwe aanhang bleek overwegend uit arbeiders te bestaan, terwijl de landelijke middenklasse en de beoefenaars van intellectuele beroepen reeds van de stichting der partij af tot de aanhang behoorden. Was er geen sprake van tweedracht in de partij, De Backer betreurde het «afglijden naar links» vanwege priester Daens, méér om politiek-tactische redenen dan om persoonlijke redenen. Want hoezeer De Backer — net als de andere daensistische leiders — ontgoocheld en verbitterd was om de genadeloze verguizing van de integere priester Adolf Daens en van hemzelf, vanuit tactisch oogpunt betreurde hij de breuk tussen priester Daens en de Kerk. De Backer beseftte dat Adolf Daens' houding — en die was vooral vanuit menselijk standpunt volkomen gerechtvaardigd — de daensistische aanhang onvermijdelijk naar een fel antiklerikalisme zou drijven, waardoor de partij tussen schip en kade zou geraken. Toch is De Backer in die moeilijke aangelegenheid vóór alles solidair gebleven met de gebroeders Daens.

Als politicus bezat De Backer een aantal bijzondere kwaliteiten. Hij was een beginselvast, maar ontvankelijk man. Hij was een intellectueel, die volkstribuun kon zijn waar het moest. En vooral: hij is steeds onvoorwaardelijk trouw gebleven aan de Christene Volkspartij. Die trouw is het belangrijkste kenmerk van alle daensistische leiders wiens naam vandaag nog op de lippen ligt: de gebroeders Daens, De Backer, Plancquaert, Sterck, Lambrecht . . .

Adolf Daens en Aloïs De Backer belichaamden in het daensisme de eenheid door verscheidenheid. In het parlement was De Backers bezadigdheid inderdaad een nuttige correctie op de felheid waarmee priester Daens de behoudsgezinde tegenstrevers bestreed. Het is bekend dat De Backer meer aanzien genoot bij de rechterzijde. Die vaststelling holt de waarde van priester Adolf Daens niet uit. Want de tragiek van Adolf Daens is zijn kwetsbaarheid als priester die andere priesters moest

bevechten. Immers, er was toen slechts een handvol priesters te vinden die via een echte democratie de zaak van het verarmde volk wilden dienen. Dat handjevol moest het opnemen tegen duizenden andere priesters die onvoorwaardelijke steun verleenden aan de behoudsgezinde en begoede klasse. Het was toen al een ongelijke strijd van de «petits vicaires» tegen de overmacht van hun «beter geplaatste» collega's. Alleen hoogleraar De Harlez vormt met zijn sympathie voor het daensisme een uitzondering op die regel.

De Backer is zijn anti-socialistische instelling van de negentigerjaren trouw gebleven. Maar hij bestreed de socialisten toch niet zoals dat toen elders in het land — vooral te Gent — gebeurde. Hij verdedigde vóór alles een onafhankelijke koers en weigerde stelselmatig met de socialisten mee te stemmen en onthield zich daardoor nogal eens in aangelegenheden waar de daensistische aanhang alleen een uitgesproken ja of neen verwachtten. Die houding stelde de gebroeders Daens vaak teleur. Het was de teleurstelling die Aloïs De Backer had moeten verwerken toen Adolf Daens in de eerste jaren van zijn loopbaan als kamerlid geen enkel werkelijk initiatief nam ten voordele van de Vlaamse ontvoogdingsstrijd.

Vanuit een bepaalde hoek worden Pieter Daens uitspraken in de mond gelegd als: «Hij stelde ons diep teleur, De Backer. Maar hem uit de partij stoten deden wij niet.» (L.-P. Boon, **Pieter Daens**, blz. 364, uitg. 1971). Het is bijna onmogelijk controlebaar of Pieter Daens ooit die woorden heeft gezegd of geschreven. Toch verdienen zij nadere behandeling. Eerst en vooral — wij hebben het reeds meerdere malen benadrukt —: de gebroeders Daens en De Backer hadden van elkaar verschillende opvattingen over de strategie van hun partij. Wij hebben in vroegere bijdragen ook reeds vastgesteld dat zij ook langs een andere weg tot de Christen-Vlaamse Democratie waren gekomen en gedurende de hele duur van hun leiderschap een andere aanhang van de partij vertegenwoordigden. Van dit laatste kan men vandaag nog de tekenen zien in de gemakkelijk aanwijsbare kernen van mensen die hun eigen daensistisch verleden en/of dat van hun ouders en grootouders levend houden. Op de onvermijdelijke uitzonderingen na, staat Denderleeuw en Aalst dicht bij de gebroeders Daens, terwijl het overige deel van het arrondissement ideologisch eerder tot de oude aanhang van De Backer behoort.

Wij weten het, De Backer werd slecht beloond voor zijn inspanningen om de botsingen met de Kerk zoveel als mogelijk was te beperken. Want ook hij is tot in de dood vervolgd: **Iedereen zal zich de gemene houding herinneren van geestelijke en wereldlijke overheden ter gelegenheid van de begrafenis van sommigen van onze hoofdmannen, o.a. De Backer en Smid Lambrecht.** (Hector Plancquaert, **Jan Vleminx**, blz. 262, uitg. van 1944). Over die moeilijkheden vinden wij geen aanduiding bij Pieter Daens. Wel vermeldt Pieter dat op 30 april 1905 rijkswachters-te-paard op verzoek van burgemeester Schouppe de toegang tot het kerkhof van Denderhoutem afgrendelden toen de inhuldiging van het monumentaal gedenkteken voor De Backer zou plaatsgrijpen. (Pieter Daens, **Priester Daens**, blz. 193). En alsof dit alles nog niet voldoende was, schreef het katholieke **De Denderbode** op 7 mei 1905: **Aan 't hoofd gingen twee zwarte kleddens, te vuil en te**

slordig om ze met tangen aan te pakken. De Denderbode bedoelde natuurlijk Priester Daens en Priester Fonteyne, die aan het hoofd van een massa aanhangers naar het kerkhof van Denderhoutem trokken. Anderzijds verplicht de waarheid dan ook weer te schrijven dat Pieter Daens en . . . Pastoor Van de Putte van Denderhoutem (de broer van de uitgever van **De Denderbode**) zich met succes inspanden om aan de 34-jarige weduwe De Backer een overlevingspensioen te bezorgen, zich steunend op hetzelfde voorrecht dat aan de weduwe van het socialistisch kamerlid Defnet was verleend. (Korte tijd na de dood van De Backer verhuisde het gezin naar Schaarbeek en tenslotte naar de Weggevoerdenstraat in Anderlecht, waar weduwe De Backer in juli 1940 overleed). De betekenis van de politieke activiteit van De Backer in en buiten het parlement is nog onvoldoende gekend en gewaardeerd. De periode van daensistische strijd is een bewogen stuk geschiedenis, waarin de felle priester Daens voor de opwindende en de noodzakelijke revolutionaire geest zorgde en een meer serene De Backer voor de doctrine.

15. De man die het hele daensisme overleefde

Eén leider heeft het hele daensisme — waarvan hij bovendien een der wegbereiders was — overleefd : Hector Plancquaert.

Afkomstig van Wortegem — in het arrondissement Oudenaarde — fungeerde hij in 1894 op de eerste daensistische lijst te Aalst en was in 1936 nog steeds de motor van de actie toen de daensisten de allerlaatste maal als autonome politieke formatie aan de parlementsverkiezingen deelnamen. Toen woonde Plancquaert reeds sinds 1929 te Outer, waar hij in 1953 overleed. — De daensistische lijst, die met Karel-Leopold Van Opdenbosch als kopman naast de V.N.V.-lijst werd ingediend, behaalde slechts 897 stemmen —.

De politieke levensloop van Hector Plancquaert — Wortegem 21.12.1863/Outer 3.6.1953 — is in alle opzichten merkwaardig. Als flamingant en christen-democraat heeft hij meer dan een halve eeuw lang politiek bedreven met een felheid en een overgave die elkaar gelijk waren. Hij wendde hierbij onberekend — en wel eens onberedeneerd — alle gaven aan die hij bezat. Die gaven waren niet weinig talrijk: hij was een uitmuntend redenaar; hij had een welversneden pen die zowel polemisch, als journalistiek en literair belangrijk was; hij was een geleerde, een rusteloze studax, een hartstochtelijk musicus, een scherp waarnemer en beschrijver van onrecht en misopvatting; hij was fysisch én psychisch opgewassen tegen het slopend bedrijf van de politieke actie in het algemeen en van het daensisme in het bijzonder; tenslotte ging hij ook als mens voorop, hij was vrijgevig, behulpzaam en trouw.

Plancquaert bezat de felheid en de bijna hooghartige onverzettelijkheid van priester Adolf Daens, de onberekende dienstvaardigheid in dienst van het daensisme die smid Lambrecht en Frans Sterck sierden, de moed om steeds weer aan te klampen en te herbeginnen van Pieter Daens, het scherpe intellect en de flamingantische reflex van De Backer.

En toch heeft het Plancquaert niet altijd voordeel bezorgd zoveel kwaliteiten tegelijk in te zetten. Want het heeft hem steeds het gevoel bezorgd dat zijn medestanders te vlug loslieten of zich te eenzijdig in de christen-democratische beweging ontwikkelden. En het verhinderde hem vaak de nodige soepelheid aan de dag te leggen om politiek-tactisch te kunnen optreden. Mede hierdoor is men hem zowel binnen als buiten de partij spoedig gaan aanzien als de non-conformist der daensisten, als de man die bitsig en ongenueanceerd kon uitvallen in zijn toespraken en die zijn pen doopte in vitriool. Wat hij deed, deed hij geweldig en overdadig : soms gaf hij 6 meetings op één zondag, terwijl hij jarenlang haast gans alleen zijn weekblad «Het Recht» volschreef. Zijn onstuimige aanvallen op de dorpsgeestelijkheid — van wie bewezen is dat zij in meerderheid optrad als ware kiesdraver van de Katholieke Partij

van Woeste en in het bestrijden der daensisten grof machtsmisbruik pleegden — heeft hem de ongunstige faam van «antiklerikaal» bezorgd. En anderzijds is Plancquaert vaak de scheurmaker onder de daensisten genoemd omdat hij jarenlang de visie en het leiderschap van de gebroeders Daens contesteerde. Het derde verwijt dat aan Plancquaert gemaakt wordt is zijn ambitie. Die ambitie bestond erin zijn politieke actie te willen doorzetten tot in het parlement.

Het is nuttig die beschuldigingen grondig te ontleden.

Was Plancquaert een antiklerikaal? In een vorig hoofdstuk hebben wij op die vraag reeds neen geantwoord, hierbij de mening van Luc Delafortrie vooropplaatsend. Delafortrie voegt daarbij deze uitspraak: **een diep bezielde christen die, door een ontzaglijk gevoel voor rechtvaardigheid en waarheidsliefde gedreven, de geestelijkheid onbehouden over de hekel haalde. Ook dan klonk zijn woord bars en bitter. Als hij tegen katholieken uitvoer, kon men inderdaad denken dat die streng-gelovig opgevoede man een verbeten anti-klerikaal was geworden.** (L. Delafortrie, Pieter Daens, blz. 31).

Als men het woord **antiklerikaal** in zijn engste betekenis — de invloed van de geestelijkheid op het staatkundige — toepast, dan was Plancquaert inderdaad een antiklerikaal. Wat dan overigens als normaal kan aangezien worden in het kader van de dramatische strijd die het hele daensisme is geweest, niet het minst wegens de nefaste rol die de geestelijkheid hierin heeft gespeeld. Men kan immers stellen dat de geestelijkheid eerder de partij-katholieken heeft meegesleept in het anti-daensisme dan omgekeerd. Uitzondering vormde de hogere geestelijkheid, die door de Woeste-aanhang werd gemanipuleerd. Wie of wat ook de geestelijkheid moge bewogen hebben tot de algehele verguizing, zeker is dat de Christene Volkspartij erdoor werd geknakt op het ogenblik dat haar definitieve doorbraak zeer waarschijnlijk was. Is het dan verwonderlijk dat de twee felste naturen onder de daensistische leiders — priester Daens en Plancquaert — ook het hardst de bal hebben teruggekaatst?

Alleen Aloïs De Backer stoorde zich — uiterlijk althans — niet aan de chantage van sommige priesters. Hij liet zich niet uit de kerk schelden. Maar De Backer was niet met het temperament van Plancquaert «belast». En tenslotte heeft Plancquaert **het hele daensisme** meebeleefd, zodat geen andere meer tegenkanting heeft moeten trotseren dan hijzelf. Vrienden hebben over die Plancquaert getuigd dat hij tot aan zijn dood in-goed en vroom is gebleven. De man bezat grote waardering voor het christendom en zijn hulpvaardigheid was evangelisch geïnspireerd. In de archieven van Plancquaert vindt men eveneens de bewijzen van die christelijke instelling terug: de rusteloze studax en schrijver heeft ontelbare uren vertoefd bij alle grote christelijke denkers en schrijvers.

Was Plancquaert de scheurmaker onder de daensisten?

Op het eerste gezicht ja. Maar men moet, om een eerlijk oordeel te kunnen vellen, heel wat factoren bij de uitspraak betrekken. Zo wordt het antwoord meteen genuanceerder. Of het slaat gewoon in een andere richting om. In verband met Plancquaert moet deze stelling voorzitten: iemand die zich net als Plancquaert

onbegrensd onbaatzuchtig heeft ingezet voor het politieke lot van sociaal en cultureel verarmd Vlaanderen, heeft ook recht op een eigen kleur in de strijd die hij levert. Die kleur was bij Plancquaert het radicalisme. Plancquaert oordeelde dat de omstandigheden van toen geen ander alternatief toelieten. Voor Plancquaert was men voor de ontvoogding van het geestelijk en materieel verarmde volk of men was ertegen. En vooral: men moest ernaar handelen. Toen hij vruchteloos had getracht, die redelijke stelling te laten aanvaarden bij de Katholieke Partij — van de liberalen kon niemand toen verwachten dat zij de a-sociale en ondemocratische Belgische politiek zouden hervormen en de opkomende socialistische partij was in die dagen een natuurlijke vijand van het katholieke Vlaanderen —, stelde hij dat alleen een autonome Vlaams-Christelijke partij structurele lotsverbeteringen voor het volk kon afdwingen. Plancquaert wou die autonomie desnoods nog een heel stuk laten inkrimpen indien de katholieken werkelijk wat wilden gaan doen aan de ontvoogding van het Vlaamse volk. Gebeurde dat niet, dan moest de autonome partij er komen. En macht verwerven. Zo hebben ook de roelanders en de gebroeders Daens erover gedacht toen zij in 1893 de Christene Volkspartij stichtten. En allen hebben getracht die optie waar te maken. Elkeen volgens zijn individuele geaardheid en volgens de mogelijkheden. De consequente houding van Adolf Daens leidde ertoe dat hij desnoods de breuk met zijn kerkelijke overheid moest aanvaarden. Pieter Daens, die niet van het «staatsmanshout» gesneden was, klampte zich vast aan zijn geloof in de rechtvaardige zaak der daensisten. De Backer, die zich tot een stijlvol en geduldig politicus ontpopte, bereidde de dag voor waarop de overrijpe vrucht van de bewarende katholieke en liberale partijpolitiek in zijn handen zou vallen. Frans Sterck en Frans Lambrecht bleven onverpoosd en onvoorwaardelijk het moeilijke organisatie- en propagandawerk van de partij verrichten. En onder al dezen bevond zich dan Hector Plancquaert, die op alle terreinen uitblonk en daarom ook scherper de onmacht van de partij aanvoelde. Zijn contestatie is daarom de contestatie van de onmacht in eigen rangen. Men voege daarbij nog de ontgoochelingen die hij doorheen de jaren had opgelopen bij kartelvormingen met socialist en liberalen en vooral de onkans die hem verhinderde in het parlement te komen om daar de partij te gaan vertegenwoordigen, wier naam hij reeds had uitgesproken twee jaar vóór ze werd gesticht. (Plancquaert had van 1888 tot 1892 op diverse Vlaamse landdagen — o.a. van het Davidsfonds — en congressen uitdrukkelijk gesteld dat er 1) tegenkandidaten moesten gesteld worden (éerst te Aalst, later overal in Vlaanderen) tegenover de Katholieke Partij en 2) een autonome «Vlaams-Christene Volkspartij» moest komen!).

Voor Plancquaerts meningsverschillen met Pieter Daens hebben geschiedenis gemaakt. Na het overlijden van De Backer en drie jaar later van Adolf Daens, kon de verdeeldheid niet meer verdoezeld worden. Plancquaert heeft ongetwijfeld kapitale fouten gemaakt door in zijn **Het Recht** Pieter Daens aan te vallen. Pieter Daens echter was handiger: hij praatte de kritiek luchtig weg of liet de onenigheid met Plancquaert gewoon terzijde — in zijn **Priester Daens** vermeldt hij over Plancquaert gewoon zakelijke gegevens, zoals behaalde stemmen bij de verkiezingen

enz., terwijl hij over al de andere daensistische leiders met lof en verering spreekt: zijn broer Adolf, De Backer, Sterck, Lambrecht . . . —

Het onbehagen van Plancquaert ten overstaan van Pieter Daens was tweërlei. Hoewel Pieter tot zekere hoogte een flamingant was, ontstemde hij toch de radicaal Vlaamse vleugel die in de partij haast niet meer aan bod kon komen na de dood van De Backer en vooral sinds Pieter om electorale redenen steun zocht in coalities met liberalen en socialisten, die Plancquaert bitter hadden ontgoocheld en dus opnieuw zijn vijanden werden. Daarnaast bleef de enige vertegenwoordiging in het parlement — van 1906 tot 1912 zetelde slechts één daensist — en het onvermijdelijk hiermee samengaan leiderschap van de partij. Dat De Backer (overleden in 1904) in de Kamer werd opgevolgd door Pieter Daens lag in de lijn der mogelijkheden én der verwachtingen. Van 1906 af stonden de daensisten echter voor een haast onmogelijke keuze wat het leiderschap van de partij betrof: Pieter Daens, de man die alles had geofferd en daarenboven drager was van het geestelijk testament van zijn broer Adolf, maar die ondanks zijn onverminderde toewijding een pover figuur sloeg als enige volksvertegenwoordiger en leider van de partij of Hector Plancquaert, de pechvogel en nonconformist die zich onbegrensd bleef inzetten voor de partij en op dat ogenblik de enige leider was die het daensisme blijvend had kunnen organiseren. Plancquaert beseftte de onmogelijkheid van de keuze tussen hem en Pieter en liet zich in andere arrondissementen als kopman voordragen. Telkens mislukte hij op de valreep. In 1914 was hij weer te Aalst, waar hij de fel verouderde Pieter Daens een zekere verkiezingsoverwinning bezorgde. Hijzelf kwam opnieuw slechts enkele stemmen tekort om verkozen te zijn. Jaren later, in 1936, stond hij opnieuw in de contestatie binnen de eigen rangen: de daensisten rondom Plancquaert wilden het kiesverbond met het inmiddels als VNV geherstructureerde Vlaamse Front niet meer hernieuwen — het verbond had sinds 1919 regelmatig plaats gehad, met uitzondering van 1921 —. De contestatie-lijst van Plancquaert kende geen succes en Plancquaert ging nu met het hele daensisme op in de ideologie waaruit het ontstaan was en die inmiddels een eigen politieke macht aan het worden was: het vlaams-nationalisme. De geschiedenis van 1936 was eigenlijk meer een gelijkhebbertij vanwege de onrustige Plancquaert dan een scheuring. Plancquaert, activist tijdens de Eerste Wereldoorlog, was aan de repressie ontsnapt en tot in 1929 in vrijwillige ballingschap in Duitsland gebleven. Toen hij terugkeerde was haast niets meer overeen met het daensisme dat hij tussen 1888 en 1893 inspireerde en hielp voorbereiden en van 1893 tot 1914 gestadig uitgebouwd. Toen hij in 1929 terug te Aalst was, stond hij niet meer naast de leiders van weleer, terwijl het daensisme — dat in de twintiger jaren op het vlak van de gemeentelijke politiek zijn grote doorbraak kende met 12 burgemeesters en 120 gemeenteraadsleden in het arrondissement Aalst — geheel opging in de vlaams-nationale politieke organisaties die van 1933 af samengingen in het VNV.

Blijft tenslotte de gewraakte «ambitie» van Plancquaert.

Plancquaert kwam er eerlijk voor uit dat hij de Kamer van Volksvertegenwoordigers wou halen. Toch was het voor hem een middel en geen doel. Een middel om het

sociaal geëngageerd flamingantisme verder uit te bouwen, om het de doorbraak te verzekeren en het zo dicht mogelijk bij de plaats te brengen waar de macht wordt uitgeoefend. Dat hij op die manier de Christene Volkspartij wou dienen is overduidelijk. Want, al mislukte hij overal waar hij zich als kopman liet voordragen, hij bleef de partij en haar doctrine van 1893 trouw. In 1904 verliet Plancquaert de lijst van het arrondissement Aalst en kon daardoor de in volle kiesstrijd overleden De Backer niet opvolgen. In hetzelfde jaar werd hij door woordbreuk van de liberaal Van Damme te Dendermonde van een kamerzetel beroofd. In 1906 werd hij te Kortrijk het slachtoffer van het spel der naamstemmen. In 1914 bewerkte hij te Aalst de verkiezingsoverwinning van Pieter Daens en had nauwelijks enkele stemmen te weinig om zelf verkozen te zijn. In 1918 kon hij Pieter Daens niet opvolgen, omdat hij als activist in ballingschap leefde . . .

Plancquaert organiseerde de Christene Volkspartij in 5 arrondissementen (Kortrijk, Oudenaarde, Roeselare, Gent en Oostende) en was kandidaat in 7 arrondissementen (de reeds genoemde + Aalst en Dendermonde). Het politieke noodlot heeft hem echter met argusogen beloerd. Hierdoor werd hij «de gemiste kans» der daensisten.

16. Een biografie van Hector Plancquaert

Er bestaat een gerechtvaardigd vermoeden dat Hector Plancquaert «model stond» als hoofdfiguur van Cyriel Buysse's **'n Leeuw van Vlaanderen**. Door de titel van zijn tussen 1895 en 1899 geschreven boek alleen al, heeft Buysse een wel erg profetisch beeld opgehangen van de figuur van Hector Plancquaert. Plancquaert zou tussen 1890 en 1914 inderdaad te keer gaan als een ontstuipt en getergde Vlaamse leeuw, zich zonder compromissen verzettend tegen letterlijk alles wat de ontvoogding van Vlaanderen actief of passief in de weg stond.

In het genoemde werk van Cyriel Buysse zitten heel wat elementen ingebouwd van de brok geschiedenis waarin Plancquaert een belangrijke rol heeft gespeeld: een **Christelijke Volkspartij**, beroerde en keiharde verkiezingsstrijd, vervolging en verguizing. En tenslotte gegevens die zó uit de biografie van Plancquaert zijn gegrepen: de volkstribuun, de sprekersbond der flaminganten, de begaafde en voor een rijke loopbaan bestemde zoon van geachte burgerij, die zijn studiën afbreekt en helemaal opgaat in een sociaal en politiek engagement.

Hector Plancquaert werd op 21 december 1863 in Wortegem geboren als jongste zoon van de rijke en zeer geachte geneesheer-burgemeester van Wortegem, Marcel Plancquaert. Het aanzien en het gezag van vader Plancquaert waren zeer groot, niet het minst omdat de burgemeester een machtige liberale familie van het plaatselijk bestuur had weggehouden in de woelige periode van de **Eerste Schoolstrijd** tussen liberalen en katholieken.

Hector Plancquaert was een briljant college-leerling. Zoals Adolf Daens enkele jaren voordien, behaalde hij het gouden eremetaal van «Premier de Rhetorique». Was hij primus te Doornik — nadat hij de eerste twee jaren van zijn humaniora te Oudenaarde had doorgemaakt —, nooit heeft hij zijn draai kunnen vinden op school of aan de universiteit. **Tijdens mijn vier laatste jaren bij de Jezuiten te Doornik heb ik geen gelegenheid gehad mij in 't Vlaams te bekwamen. Doch ik was toen reeds zeer Vlaamsgezind. Met twee andere Vlamingen maakte ik akkoord om ieder week een opstel te maken in het Vlaams en wij verbeterden onder elkaar de fouten die wij begingen. Dat heb ik twee jaar lang gedaan. Ik studeerde twee jaar aan de universiteit te Leuven en maakte er deel uit van 't Vlaams genootschap «Met Tijd en Vlijt». Doch ook daar was, in 't onderwijs, alles Frans wat de klok sloeg. Eens echter buiten de hogeschool sprak ik nooit een woord Frans. Natuurlijk heeft deze gans Franse opvoeding een blijvende slechte invloed uitgeoefend op mijn schrijftaal. Ik studeerde in de rechten en legde de twee examens voor wijsbegeerte in één jaar af, het eerste met grote onderscheiding, het tweede met onderscheiding. Doch ik had een zeer avontuurlijke geest en wilde naar Indië vertrekken. Mijn zusters en tanten brachten mij van dit**

voornemen af, maar daardoor was mijn ijver voor de studie verdwenen en voelend dat ik niets goeds ging voortbrengen, bleef ik het jaar nadien thuis. (Plancquaert aan Dr. Julius Pée, inleiding tot de 2e uitgave van **Jan Vleminx**) Plancquaert trok nu naar zijn zuster te Zomergem. Pas weduwe geworden, liet deze haar zaak — een fabriek van en handel in cichorei — van dat ogenblik af door Hector Plancquaert beheren. Maar cijfers en winstmarges en kopen en verkopen zaten Hector niet in het bloed, zodat hij de zaak verwaarloosde en haast ten gronde liet gaan. Blijkens de inhoud van een advertentie in Klokke Roeland had Plancquaert de zaak reeds in 1899 van de hand gedaan. Intussen ging hij helemaal op in de Vlaamse Beweging, die hij vooral politiek beleefde.

Toch zou Hector Plancquaert later zijn studiën afmaken en tegenover de Centrale Examencommissie te Brussel promoveren tot doctor in de rechten. Allerlei bronnen vermelden dat vooral Priester Adolf Daens hem hiertoe aangespoord had, toen beiden voortdurend met elkaar in contact kwamen bij de samenstelling van de eerste lijst der daensisten en in mindere mate voordien, toen de roelanders gemeenschappelijke vrienden waren.

Alvorens Plancquaert te Aalst «in de politieke arena trad», had hij de beweging voor een autonome en democratische Vlaamse politieke macht reeds ingeleid en gestuwd. **Ik volgde alle Vlaamse landdagen. Dat gepraat zonder handelen verveelde mij en maakte mij zenuwachtig en op een landdag te Kortrijk vroeg ik het woord** — vermoedelijk op woensdag 29 of donderdag 30 augustus 1888, toen het Davidsfonds in Algemene Vergadering te Kortrijk samenkwam. Nota steller van deze bijdrage — **en zei met groot geweld dat wij ons moesten werpen op politiek gebied. Ik oogstte grote bijval, maar er kwam natuurlijk niets van in huis. Alhoewel meest te Zomergem verblijvend, stichtte ik met Leonce Ducatillon van Waregem en Camiel van Caeneghem van Eine en enige anderen, wier naam mij niet meer te binnen valt, een soort van club om Vlaamse meetings in te richten.** — De «Zuidvlaamse Sprekersbond» waarin Leonce Du Catillon het leeuwendeel heeft geleverd. Du Catillon werd op 8 februari 1902 uit de Christene Volkspartij gesloten, nadat hij een betrekking had aanvaard bij het franstalige socialistische blad **Le Peuple** en later bij het liberale **Het Laatste Nieuws**. Vermoedelijk hebben Plancquaert en (vooral) Priester Daens die uitsluiting bewerkstelligd. Nota van de steller van deze bijdrage. — **Ik vormde met Victor De Lille van Maldegem ook zo een in 't Meetjesland en begon in vele plaatsen meetings te geven. Doch mijn overtuiging was altijd dat de Vlamingen een politieke macht moesten worden. In 't jaar 1892, geloof ik, was er verkiezing te Gent. De katholieke volksvertegenwoordigers kwamen te Zomergem meeting houden en toen zij gedaan hadden met spreken, vroeg ik 't woord. Dit werd mij toegestaan omdat ik tot een katholieke familie behoorde en iedereen van mening was dat ik 't volk ging aanzetten om voor de katholieken te stemmen. Maar toen men hoorde hoe ik hun verweet hun plichten jegens het Vlaamse volk niet te vervullen, was de ontsteltenis verschrikkelijk. Heel de zaal was in beroering. Priesters, volksvertegenwoordigers, de hoofden van de gemeente, die hevig**

katholiek waren en tot mijn familie behoorden, waren het hart in en de vergadering, waarvan geen vijftig aanwezigen iets van de Vlaamse Kwestie afwisten, ging in de grootste verwarring uiteen. Als ge zult weten dat op dit dorp van zesduizend inwoners geen vijftig mensen voor andere partijen dan de katholieke stemden, zult gij begrijpen welke indruk mijn optreden teweegbracht. Maar aangezien ik goed gezien was, hield men het meer voor een onbezonnenheid dan voor kwaadwilligheid. Doch veertien dagen nadien hingen er, met mijn naam ondertekend, affiches in de stad van Gent, waarin ik aan de katholieken verweet hun plichten jegens het katholiek volk niet te volbrengen. Korte tijd daarna kwam er een plaats open van provinciaal raadslid te Waarschoot. Ik liet weten dat ik mijn kandidatuur zou stellen indien de kandidaat niet op zijn eer beloofde Vlaams in de provincieraad te spreken. De kandidaat beloofde het, maar hield geen woord. Nog kort daarop moest een provinciaal raadslid te Zomergem gekozen worden. Ik liet nogmaals aan de katholieken weten dat ik mij tegen hun kandidaat zou stellen, zo deze zich niet verbond, Vlaams in de provinciale raad te spreken. De kandidaat beloofde het, maar hield zijn woord niet. Daarop vroeg mij een katholiek, die het meest in de Kommissie te zeggen had en met mijn familie bevriend was, of ik kandidaat wilde zijn. Ik antwoordde dat mijn doel niet was tot iets te komen op politiek gebied, maar dat ik niet zonder tegenstand mensen zou laten verkiezen, die ons volk niet eerbiedigen. Daarop werd advocaat De Baets kandidaat en beloofde in zijn kiesrede de taal van het Vlaamse volk te spreken, doch eens verkozen, brak hij het gegeven woord. Het toeval wilde nu dat de plaats van Waarschoot opnieuw vrijkwam. Men stelde als kandidaat een franskiljon aan van het zuiverste water, de heer Dutry, later vrederechter te Gent. Ik stelde mij toen kandidaat tegen hem, gaf meetings, was geweldig in mijn propagandaschriften, doch bekwam, tot ieders verbazing, veel stemmen. Hier waren Adolf Pauwels van Antwerpen en Aloïs De Backer van Denderhoutem mij ter hulp gekomen op een meeting te Waarschoot. Dat geschiedde in 1893. (Plancquaert aan Julius Pée, zie boven)

In die verkiezingsstijd (verkiezing: 23.5.1893) bereidde Plancquaert de stichting voor van zijn weekblad **Het Recht**. Het blad verscheen echter pas in 1894. — Plancquaert heeft later verklaard dat hij zijn blad stichtte tijdens de verkiezingsstrijd te Waarschoot. Dat is niet helemaal juist. Immers, waarom zou hij zijn blad niet meteen ingeschakeld hebben in zijn kiesstrijd? Wellicht is de geschiedenis Plancquaert/Het Recht identiek aan die van Van Langenhacke/Klokke Roeland: Klokke Roeland groeide uit de pamflettenaktie ter verkiezing van Van Langenhacke als provinciaal raadslid voor Ninove (24.5.91). Ook Van Langenhacke was opgetreden als tegenkandidaat tegen de katholieken.

Plancquaert, die in 1888 op het Davidsfondscongres te Kortrijk reeds had gevraagd dat men te Aalst een kandidaat tegenover Woeste zou opstellen, kreeg plots wat hij zo fel verlangde: De Christene Volkspartij, in 1893 gesticht in Okegem, ging in 1894 de confrontatie aan met de katholieken te Aalst. Te elfder ure kwam Planc-

quaert op die eerste daensistische lijst fûnger, als vierde kandidaat, na Adolf Daens, Aloïs De Backer en Prosper De Pelsmaeker. De aanduiding van Hector Plancquaert gebeurde ten koste van de weifelende Jan-Baptist Van Langenhæke, die de grote eer verdient de «vader van de roelanders» te zijn, doch in de provincieraad had bewezen dat hij eigenlijk niet de geschikte gekozene en politiek leider mocht genoemd worden. De tegenstanders van de Christene Volkspartij werden wellicht verrast door de «komst» van Plancquaert, vermits zij slechts een paar weken vóór de verkiezingen met het nieuws uitpakten. Zij speelden daarbij de kaart uit van een eventuele afzetting van de verdienstelijke Van Langenhæke. Maar de toon van de openbaarmaking laat vermoeden hoe beducht de katholieken van Aalst wellicht waren voor Hector Plancquaert. (Pieter Daens zal later — in zijn boek over Priester Daens, blz. 34 — vermelden dat Prosper De Pelsmaeker hem naar de strijd te Aalst had gehaald)

Van die tijd af wordt Plancquaert een grote troef voor de daensisten, zowel te Aalst als in verscheidene andere arrondissementen. Hoogtepunten uit die «Plancquaert-periode»: het steeds . . . mislukken op de valreep; zijn algemeen voorzitterschap van de Christene Volkspartijen in 1907; de openlijke breuk met Pieter Daens, omdat deze tijdens de **Tweede Schoolstrijd** (1911) de zijde van de katholieken had gekozen in het parlement — de katholieken waren toen eigenlijk al heel wat minder «bewarend» geworden —; tenslotte de roemrijke kiesstrijd van 1914 te Aalst, toen Plancquaert Pieter Daens in de Kamer van Volksvertegenwoordigers hield.

Negentienhonderdzeventien bracht een nieuw element in de politieke loopbaan van Hector Plancquaert. Hij werd schepen te Gent en nam nu volop deel aan het activisme. **In 1917 verweet ik mijzelf dat ik de anderen gevaar liet lopen, terwijl ik mij in zekerheid hield. Daarom heb ik mij in 1917 bij de activisten aangesloten, alhoewel ik als bijgevoegd volksvertegenwoordiger door de dood van Pieter Daens in de Kamer moest komen.** (Plancquaert aan J. Pée, zie boven.) Op 26 maart 1918 overleed Pieter Daens, hij moest opgevolgd worden door Hector Plancquaert of door Albert Van Bruele, schoonzoon van Pieter Daens. Maar die stonden allebei middenin het activisme. En de oorlog was nog niet ten einde. Begin november was het einde van de oorlog echter wél nabij. Op de avond van 6 november kwam de Raad van Vlaanderen — waarvan Plancquaert en Van den Bruele lid waren — een laatste maal officieel samen te Brussel. Hector Plancquaert was daar niet meer aanwezig, enkele uren vóór de vergadering was hij naar Bad Salzungen afgereisd om daar de onderbrenging van honderden vluchtende activisten te gaan regelen. Hij zou er blijven, want intussen is de wapenstilstand getekend (11 november 1918) en de jacht op de vlaamsgezinden in het algemeen en de activisten in het bijzonder geopend. — Plancquaert en Van den Bruele zouden trouwens ter dood veroordeeld worden —.

Hector Plancquaert bleef niet lang te Bad Salzungen. Begin december trok hij naar Nederland, waar hij tot december 1919 verbleef. Nadien reisde hij naar Göttingen. Tenslotte belandde hij te Tettnang (Boden-See), waar hij verbleef van juli 1920 tot begin maart 1929. Na de uitvoering van de algemene amnestiemaatregelen, keerde

hij op Goede Vrijdag van 1929 naar Vlaanderen terug. In het gezelschap van Ernest Van den Berghe, Jan De Neve en Victor Bocqué, kwam hij die dag aan op de hoeve van zijn vriend Denis Ceuterick te Outer. Hij bleef er tot aan zijn dood in 1953. Soms was hij gedurende een korte periode te Gent of te Wortegem — die woningen had hij zich kunnen aanschaffen met de schadevergoeding die hem was uitgekeerd en die ongeveer 50% bedroeg van de waarde van de goederen die hem bij de repressie in 1918 waren afgenomen —, maar meestal verbleef hij toch te Outer, waar hij vruchteloos trachtte de oude daensistische kern (of wat daarvan nog restte) samen te brengen. Hij bleef dus min of meer politiek actief, studeerde en schreef. En gewoontegetrouw maakte hij zijn Europese reizen. Per fiets.

Plancquaerts gastheer Lodewijk-Denis Ceuterick (Outer 17.9.1867/28.9.1943) werd in 1932 daensistisch schepen te Outer, nadat zijn benoeming tot burgemeester van hogerhand vernietigd was.

17. Jan Vleminx

In een vorig hoofdstuk hebben wij uitvoerig de politicus, studax en journalist Hector Plancquaert behandeld. Een afzonderlijke bespreking verdient hier zijn letterkundig werk: 10 toneelstukken en 2 romans. Toneelstukken: **Karel De Goede, Graaf van Vlaanderen, De Dorpsklappeien, De Werkstaking, De Geldwolf, Ceelken, De Graaf Van Puyenbroeck, Et Nunc Erudimini of de Dood van de Tsaar, Turres Eburnea, Der Alte Diener, Liesje**. De laatste twee werken schreef hij oorspronkelijk in het Duits, voor het klassiek historisch drama **Karel De Goede** ontving hij in 1889 de **Driejaarlijkse Staatsprijs voor het Toneel**. Het Toneelstuk **Liesje**, werd door hem in het Duits vertaald. Het werd echter nooit uitgegeven, ook niet in het Nederlands. Van zijn romans **Lambrecht van Loo** (historische roman, 1889) en **Jan Vleminx**, is vooral de laatste bekend gebleven. Het werk verscheen eerst in afleveringen in zijn **Het Recht** en werd in 1910 door de gekende daensistische drukker-uitgever Moeyaert van Brugge in boekvorm verspreid. **Jan Vleminx** is een bittere autobiografische schets van de ongelijke strijd tussen de daensisten en de dorpsgeestelijkheid in de streek van Aalst. De roman bevat ook veel biografische stof over De Backer en Lambrecht. Hij maakte vooral ophef door de ongemeen scherpe ontluistering van enkele priesters op het platteland. Plancquaert laadde met **Jan Vleminx** definitief het verwijt een antiklerikaal te zijn op zich. Pater Van Isacker heeft dat verwijt in zijn **Het Daensisme** nog eens extra in de verf gezet. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwam het boek opnieuw sterk in de belangstelling toen het door Pieter Van den Abeele uit dankbaarheid tegenover Plancquaert werd herdrukt. Dat was in 1944. Over de omstandigheden van die heruitgave meer in een volgend hoofdstuk.

18. Frans Sterck, Klokke Roeland en Petrus Van Schuylenbergh

Frans Sterck werd geboren te Aspelare op 17 februari 1865, als zoon van het landbouwersgezin Jan-Baptist Sterck-Torrekens. Tot 1893 bleef hij bij zijn ouders, hielp hen op het bedrijf en werd intussen door zelfstudie landmeter — ook hij was een leerling van advocaat Van Langenhaeke! —. Met de steun van zijn leermeester Van Langenhaeke werd hij in 1893 uitgever-drukker én eigenaar van **Klokke Roeland**, het blad dat sinds 6 september 1891 te Ninove verscheen in de omstandigheden die wij in ons hoofdstuk 2 **De roelanders** beschreven. Bij de stichting was het blad eigendom van Van Langenhaeke. De Ninoofse katholiek Désiré Anneesens drukte het blad tot een eind in 1892, m.a.w. tot het duidelijk werd dat de roelanders wilden doorgaan op de weg die ze ingeslagen waren toen ze de kandidatuur van advocaat Van Langenhaeke hadden gesteund (zie hoofdstuk 2 en hoofdstuk 16), nl.: de bewarende Katholieke Partij openlijk bekampen. Daarop installeerde Sterck zich met de hulp van Van Langenhaeke en van Pieter Daens als drukker van Klokke Roeland te Ninove. In 1893 werd hij, zoals hoger vermeld, ook eigenaar ervan. Toen kwam Sterck te Ninove wonen, wellicht tussen 11 en 16 januari 1893, in een pand dat hij huurde aan de Geraardsbergse straat.

Twee jaar later — 8 oktober 1895 — droeg Frans Sterck de uitgave van Klokke Roeland over aan de «N.V. Klokke Roeland», inmiddels opgericht door een gedeelte van de kern der roelanders-stichters van de Christene Volkspartij: naast Sterck zelf, De Backer, De Pelsmaeker en Van de Velde. Eén onder hen, Prosper De Pelsmaeker, zou vier jaar later het daensisme én Klokke Roeland verlaten.

Frans Sterck bleef nu uitsluitend als aandeelhouder bij de uitgave van Klokke Roeland betrokken. Enkele weken vóór de overdracht van het blad, was hij naar zijn ouders te Aspelare teruggekeerd. Hij overleed er op 9 januari 1896, nauwelijks 30 jaar oud.

Het overlijden van Frans Sterck — auteur van twee sterk sociaal-geëngageerde werken: **De Sociale Kwestie** en **Onze Dorpen** — werd door Pieter Daens in 1909 beschreven als het eerste grote verlies voor de Christene Volkspartij (Pieter Daens, **Priester Daens**, uitgave 1909). Sterck, als spreker erg geremd, maakte zijn gebrek aan redekunst goed door een bijzondere toewijding en een stipte organisatiegeest. Het is bekend dat hij daarenboven initiatiefnemer was van talrijke meetings die eerst door de roelanders en later door de daensisten werden ingericht.

1893 zal ongetwijfeld gekend blijven als het merkwaardigste jaar uit het strijdend leven van Frans Sterck: «motor» van Klokke Roeland, drukker voor Hector Plancquaert tijdens diens verkiezingscampagne te Waarschoot (zie hoofdstuk 16), organisator van de vergaderingen die te Okegem tot de stichting van de Christene Volkspartij leidden, voorbereider van het eerste officieel optreden van de partij in

augustus. Hierbij dient aangemerkt dat Frans Sterck de roelanders en Pieter Daens samenbracht in de dagen die de oprichting van de partij voorafgingen.

Na het vertrek van Sterck uit Ninove, werd Klokke Roeland tijdelijk uitgegeven door Lodewijk Lontings uit Ninove en gedrukt door Jean-Baptist De Boitselier uit Okegem.

Een korte onderbreking in 1898 in acht genomen, zou Petrus Van Schuylenbergh nu de definitieve opvolger van Sterck te Ninove worden. Van Schuylenbergh had het drukvak geleerd bij Pieter Daens en kwam zich te Ninove vestigen op het Kerkplein. Was hij drukker-uitgever en hoofdredacteur van Klokke Roeland, in 1898 werd hij ook beheerder ervan. In datzelfde jaar zag Van Schuylenbergh zich verplicht gedurende enkele maanden Klokke Roeland te vervangen door **De Klok**. In 1901 verhuisde hij naar Aalst, waar hij voortaan Klokke Roeland drukte, beheerde en uitgaf. Eigenlijk ging Petrus Van Schuylenbergh aan die vrijwillige mutatie ten onder: Klokke Roeland was al te nauw met Ninove verbonden, terwijl hij als drukker te Aalst moest werken naast de katholieke Van de Putte en . . . naast Pieter Daens. Voor Van Schuylenbergh kwam dé ontgoocheling eigenlijk pas in 1904, toen de leiders van het daensisme hem niet weerhielden als opvolger van de overleden volksvertegenwoordiger De Backer. In 1905 verliet hij het daensisme. Klokke Roeland werd meteen een anti-daensistisch weekblad. Zijn bekendste redactie-medewerker werd de Erembodegemse werkmán-dichter **Alfons Van de Maele** (1874-1932) en enkele jaren later ook de Aalsterse romancier en essayist **Jef Crick** (1890-1965). Tenslotte zou Van Schuylenbergh een belangrijke rol spelen in de **Katholieke Werkmanskringen**. Hij eindigde zijn politieke loopbaan als katholiek kamerlid. De Katholieke Werkmanskringen waren een soort A.C.W.-avant-la-lettre.

19. Pieter-Frans Lambrecht

Onder de leiders wiens onbegrensde inzet voor het daensisme leidde tot een vroegtijdige dood — Sterck in 1896, De Backer in 1904, Lambrecht in 1906 en Priester Daens in 1907 —, bevindt zich Pieter-Frans Lambrecht, de populairste figuur in de **eerste periode** van het daensisme (periode van de oprichting af tot aan de dood van Priester Daens).

Lambrecht werd op 20 mei 1858 geboren te Outer, op de wijk Leebeke, de wijk die later HET bolwerk van het daensisme zou worden en zich uitstrekt over de gemeenten Outer, Ninove, Nederhasselt en Denderhoutem. Hij verloor op jonge leeftijd zijn ouders, werd opgevoed bij een familielid en werkte als leerling-hoefsmid te Brussel. Zijn diploma van hoofsmid zou hij tenslotte te Kuregem behalen. **Daarna opende hij een smidse in zijn geboortedorp. Een van zijn trouwste vrienden daar was «Meester Emile», onderwijzer aan de officiële school. Toen de schoolstrijd van 1879 uitbrak, weigerde de meester ontslag te nemen, en hij werd hierom de zondebok van het hele dorp. Lambrecht bleef zijn vriend trouw en deelde in de vervolging. Ook hem bespotten men in de straat, en meer dan eens werden bij hem 's nachts de ruiten ingegooid. Hij verloor al zijn klanten. Men noemde hem «de koude smid», omdat zijn smidsvuur voortaan gedoofd bleef. Bittere wrok tegenover de conservatieve katholieken en de geestelijkheid, de verantwoordelijken voor de onrechtvaardige vervolging, bleef hem bezielen en leidde hem naar de Roelanders, omdat zij met het conservatisme gebroken hadden. Met zijn vierkante kop en zwarte ringbaard, met zijn blauwe kiel en zware stok werd smid Lambrecht zeer vlug de populairste figuur van het Daensisme. Meer nog dan De Backer en Sterck was Lambrecht een volksmens, door zijn verschijning, door zijn taal en door zijn bonkige kracht. Wanneer hij sprak, kende de meeting zeker succes. Vanaf 1893 leefde hij enkel nog voor de Christene Volkspartij, en vocht zich letterlijk dood om haar doorbraak te verzekeren. Hij stierf op 29 oktober 1906, acht en veertig jaar oud, totaal uitgeput, nadat hij tevergeefs gepoogd had de herkiezing van Priester Daens te Brussel te verzekeren. Dat het Daensisme in Brabant binnendrong, is voor een flink deel aan hem te danken.** (Karel Van Isacker, **Het Daensisme**, uitgave 1959, blz. 32-33)

Karel Van Isacker vermeldt dat Lambrecht door De Backer en Sterck op een meeting te Pollare werd «ontdekt». De omstandigheden ervan werden door Hector Plancquaert in **Jan Vleminx** sterk geromanceerd beschreven. Behalve de hierboven aangehaalde bitterheid om het aangedane onrecht, komt in die beschrijving het diep sociaal engagement van Lambrecht naar voren. Smid Lambrecht vertegenwoordigt in het daensisme de gebalde vuist van de tot wanhoop gedreven kleine lieden, wiens materiële ellende zo schreeuwend was op het einde van vorige eeuw.

Pieter-Frans Lambrecht, die gehuwd was en vijf kinderen had, woonde zijn hele leven in zijn geboortedorp. Tussen 1898 en 1904 huurde hij echter regelmatig een kamer aan het Noordstation te Brussel. Dit tweede verblijf diende de hele tijd als een soort hoofdkwartier voor het in Brabant doorbrekende daensisme. In 1905 en 1906 was Lambrecht opnieuw in het arrondissement Aalst bedrijvig. Nu Van Schuylenbergh met Klokke Roeland naar de tegenstrever was overgegaan, verloor de daensistische partij een belangrijk deel van haar pers. Daarom richtte Lambrecht **De Vrije Klok** op. Albert Van den Bruele — waarover meer in een later hoofdstuk — zette de uitgave ervan na de dood van Lambrecht voort, wellicht tot in 1912. Nadien verscheen het blad niet meer.

De incidenten die volgden na de begrafenis van smid Lambrecht, waren kenschetsend voor de politieke zeden van de anti-daensisten. Men schrikte er niet voor terug een politieke tegenstander tot in zijn graf te achtervolgen. Lambrecht mocht weliswaar te Outer begraven worden, doch de afstand van de grond en het plaatsen van een huldezerk werden geweigerd. Daarom besloten de daensisten van Ninove de kist naar het kerkhof van Ninove te brengen. Er bestaan niet-controleerbare geruchten dat zij hiervoor niet eens meer wilden wachten op de officiële toelating tot ontgraving, die op 6 februari 1907 door de burgemeester van Outer werd verleend.

Op 1 december 1907 werd de gedenkzuil voor smid Lambrecht op het Kerkhof van Ninove onthuld. Het grafmonument te Ninove dient vandaag in letterlijke zin als gedenkzuil, een graf voor Pieter-Frans Lambrecht is het niet meer: de stoffelijke resten zijn er sinds jaren ontgraven. Over de omstandigheden waarin dit gebeurde en over de uiteindelijke rustplaats van Lambrecht is niets met zekerheid gekend.

De weduwe van smid Lambrecht verbleef na de dood van haar man nog ettelijke jaren te Outer. Zij overleed op 7 oktober 1917 te Brussel en werd daar begraven. De kinderen van Lambrecht bleven tot in 1920 te Outer. Het ouderlijk huis werd er na Wereldoorlog II door brand vernield.

20. Advocaat De Pelsmaeker en Dokter Van de Velde

Advocaat Prosper De Pelsmaeker en Dokter Hilaar Van de Velde behoorden tot de actieve kern der roelanders en ondertekenden op 15 april 1893 de stichtingsakte van de Christene Volkspartij.

De Pelsmaeker — geboortedata enz. ontbreken, daar al de bevolkingsarchieven te Denderleeuw (tot 1900) door brand zijn vernietigd — was de zoon van een spoorarbeider. Hij was de neefzegger (en ook leerling!) van de reeds zo vaak geciteerde advocaat Jan-Baptist Van Langenhæke. De Pelsmaeker was innig bevriend met Mgr. De Harlez, Huisprelaat van de Paus en hoogleraar te Leuven. Deze laatste was in die jaren een der zeer zeldzame hogere priesters die hun gezag inschakelden om de Christene Volkspartij te verdedigen. De Harlez deed dit via toespraken en brieven die in Klokke Roeland en in de bladen van Pieter Daens verschenen. De Harlez overleed in 1899.

Prosper De Pelsmaeker nam in de negentiger jaren van vorige eeuw trouw deel aan de volksmeetings die door de roelanders en later door de daensisten werden gehouden. Op de eerste lijst — verkiezingen van 1894 — fungeerde hij als derde kandidaat, vóór Hector Plancquaert, die wellicht door hem naar Aalst was geroepen. — Samen met Sterck en De Backer, hielp De Pelsmaeker Plancquaert in 1893 te Waarschoot —

In 1899 verliet De Pelsmaeker het daensisme, werd in hetzelfde jaar rechter bij de handelsrechtbank te Brussel, vertrok in hetzelfde jaar uit Denderleeuw en doceerde van 1907 af aan de Gentse Universiteit. Hij motiveerde zijn vertrek uit de Christene Volkspartij met een verwijzing naar het antiklerikaal karakter dat de partij had aangenomen. Zonder een oordeel te willen vellen over de houding van De Pelsmaeker, moeten wij hierbij toch onderstrepen: 1) dat de partij naar die houding werd gedreven door de conservatieve katholieken; 2) dat het zogenaamde antiklerikalisme in 1899 niet sterker was dan voorheen; 3) dat de motivering van De Pelsmaeker onverenigbaar is met de gezagvolle houding van advocaat De Backer, zoals wij in een vorig hoofdstuk beschreven; 4) dat in het jaar waarin De Pelsmaeker zijn beslissing nam, de volgende gebeurtenissen zich voordeden: het overlijden van De Harlez, het verbod aan priester Daens om nog langer het priesterkleed te dragen en tenslotte de benoeming van De Pelsmaeker als rechter te Brussel.

Hilaar Van de Velde, geboren te Nieuwerkerken-Aalst op 19 september 1855, vestigde zich in 1884 als geneesheer te Aspelare en huwde er in 1887 met Maria Clothilde Van Peteghem. Actief roelander en betrokken bij de oprichting van de Christene Volkspartij, wenste hij in 1894 niet te fungeren op de kandidatenlijst. Toch bleef hij het daensisme feitelijk trouw. In 1911, tijdens het hoogtepunt van de twist tussen Pieter Daens en Hector Plancquaert, koos hij in de bekvechterij omheen

het geschil de zijde van Pieter Daens. Hij bleek toen nog steeds over een zeker gezag te beschikken in daensistische kringen.

Geneesheer Van de Velde was tussen 1896 en 1911 achtereenvolgens christelijk onafhankelijk schepen en burgemeester te Aspelare. Hij overleed er op 27 april 1913.

---

21. Petrus Van den Abeele en de daensistische drukkers

Een generatie apart in het daensisme in de streek van Aalst vormen de drukkers-uitgevers van de daensistische pers. Behalve Pieter Daens, zijn het: Camille Moeyaert, eerst medewerker van Van den Abeele te Ninove en later definitief gevestigd te Brugge, waar hij een uitgesproken vlaamsgezind drukker werd; Jean-Baptist De Boitselier, die te Ninove tijdelijk Frans Sterck verving als drukker-uitgever van Klokke Roeland; Frans Sterck, de eerste secretaris van de Christene Volkspartij, als drukker-uitgever van Klokke Roeland opvolger van Désiré Anneessens en als eigenaar ervan opvolger van Van Langenhaeke; Petrus Van Schuylenbergh, die Frans Sterck opvolgde en na enkele jaren naar de Katholieke Partij overstapte; **Petrus Van den Abeele**, van 1909 af tot aan de Tweede Wereldoorlog daensistisch en vlaamsgezind drukker; Pieter Daens' schoonzoon **Albert Van den Bruele**, die wegens de nasleep van het activisme en de erop volgende repressie definitief uit de beweging verdween.

De markantste onder die drukkers-uitgevers is alleszins Petrus Van den Abeele. Van den Abeele werd geboren in Denderhoutem — op de wijk Borrekent — op 29 juni 1884. Hij volgde met succes middelbaar onderwijs aan het Koninklijk Atheneum van Aalst. Die schoolkeuze bezorgde hem echter veel tegenkanting, zodat hij nergens een betrekking kon krijgen. Dus bleef hij een tijdlang als landbouwer op het erf van zijn vader. Intussen trok hij met Van den Bruele geregeld naar Koekelberg, om daar in de Van der Borghstraat het drukvak aan te leren. Weckers, die later de bekende daensistische drukker van Boom zou worden, werkte daar met hen. Zij logeerden te Brussel bij de zuster van Weckers en later bij de zuster van priester Fonteyne, evenals bij het overigens onbekend gebleven echtpaar Accou. Tussen 1905 en 1909 heeft Van den Abeele wellicht afwisselend in Ninove en in Brussel gedrukt. Te Ninove werkte hij volgens **H. Liebaut, Repertorium van de pers in het arrondissement Aalst, 1967, blz. 52** met Moeyaert. Te Brussel werkte hij samen met Weckers en Van den Bruele. De laatste zou later schrijven over die jaren te Brussel : **wij drukten er onze kranten «De Vrije Klok» en «De Nieuwe Tijd»**. (A. Van den Bruele, **Vijf Jaar Zegen**, 1935, blz. 31). «De Nieuwe Tijd» begon slechts in 1908 te verschijnen te Brussel, terwijl in datzelfde jaar Van den Abeele en Van den Bruele te Ninove «De Vrije Klok» drukten en hiervoor het materiaal gebruikten dat door vader Van den Bruele voor zijn zoon was aangekocht. De drukkerij Van den Abeele-Van den Bruele ging te Ninove spoedig tegen de grond. Van den Bruele vond daarop werkgelegenheid bij Pieter Daens te Aalst. Maar Petrus Van den Abeele vestigde zich reeds in 1909 opnieuw te Ninove — waar hij voortaan ook zou wonen — als drukker van «De Vrije Klok» en als boekhandelaar, achtereenvolgens op de Graanmarkt, aan de Peperstraat en de Despauteer-

straat. Zijn zaak breidde zich flink uit, maar in 1931 moest hij wegens persoonlijke tegenslagen verhuizen naar Schaarbeek. Twee jaar later heropende hij zijn zaak te Denderleeuw en in 1938 vestigde hij zich — definitief ditmaal — te Aalst. Hij overleed schielijk te Anderlecht op 27 juli 1953, tijdens de tramreis naar een van zijn te Brussel wonende kinderen.

Van den Abeele was een schrandere geest en een moedig man, die veel persoonlijke tegenslagen te overwinnen had. Redenaarstalent bezat hij niet, doch als schrijver van dagbladartikels en van volkse verhalen bezat hij een goede reputatie. Hij was strijdend daensist en vlaamsgezind. Een tijdlang vertegenwoordigde hij de daensisten in het Armenbestuur van Ninove, waar hij tijdens de gemeenteraadsverkiezingen ook als daensistisch kandidaat fungeerde. Met Hector Plancquaert onderhield Van den Abeele nauwe vriendschapsbanden. Tijdens de Eerste Wereldoorlog diende advocaat Plancquaert zijn vriend vrij te pleiten uit de handen van de Duitse bezetter. In de drukkerij van Petrus Van den Abeele werden toen spotliederen over de Keizer van Duitsland gedrukt. Vrouwen zongen die liederen in het openbaar, werden gearresteerd en verklikten Van den Abeele, die zijn drukkerijmateriaal moest inleveren bij de Duitse overheid en opgesloten werd in de gevangenis van Geraardsbergen.

Petrus, die dankzij Plancquaert spoedig vrijkwam, mocht zijn advocaat pas dertig jaar later «betalen»: in 1944 herdrukte hij voor eigen rekening **Jan Vleminx** . . .

22. Albert Van den Bruele

In de kringen van het daensisme werd een eerste maal met nadruk over Albert Van den Bruele gesproken in 1899. Van den Bruele was toen nauwelijks veertien jaar oud en organiseerde op zijn eentje in de schuur van vaders boerderij een meeting, waarop hij zelf de enige spreker was. Maar de vroegrijpe Albert Van den Bruele ontpopte zich meteen toch als een echte volksribuun, revolutionair en ontstuimig in zijn geloof dat de Christene Volkspartij spoedig de algehele ontvoogding van het in verval geraakte Vlaamse volk zou afdwingen. Van den Bruele zou in dit geloof volharden, als daensist hierom fel bekampt worden en als flamingant die niet passief kon blijven tijdens de Eerste Wereldoorlog, zwaar gestraft worden door het Belgisch gerecht.

De anti-daensisten grepen de lage leeftijd van de volksribuun en militant Van den Bruele aan als een dankbaar voorwerp van spot en minachting. Maar intussen konden die toch niet verhinderen dat hij in 1912 reeds als dé voorman der Aalsterse daensisten werd aangezien en als de vermoedelijke opvolger van Pieter Daens, die kort nadien zijn schoonvader werd. Naar aanleiding van de aanstaande verkiezingen werd toen (door het partijbestuur) een model-lijst samengesteld. Van den Bruele fungeerde daarop als vierde kandidaat. De poll-verrichtingen die hierop volgden, brachten Van den Bruele echter op de tweede plaats. **Het was de eerste keer dat wij hierover een poll hielden. Tot nog toe hadden wij moeten lopen en draven, smeken en bidden «of men alstublieft op onze lijst wou komen», want met zijn naam op onze lijst staan betekende, dat men vrijwillig een leven van broodroof en vervolging tegemoet wou gaan. Die tijd was nu voorbij, van alle kanten waren katolieken komen aanlopen — en dan nog katolieken van naam, zoals baron Karel de Bethune — bereid gevechten te leveren om op onze lijst een verkiesbare plaats te veroveren. De tijd was gekomen, om de partijleden zélf te laten beslissen, aan wie zij onder al die kandidaten hun vertrouwen wilden schenken.** (L.-P. Boon, **Pieter Daens**, uitgave van 1971, blz. 579)

Die spektakulaire opkomst van Van den Bruele bracht de inwendige tegenstellingen onder de daensistische leiders op kookpunt. Alfons Dumont uit Erpe — Erpe 27.12.1863/Mere 18.1.32; was zelfstandig schilder; tijdens de Eerste Wereldoorlog werd hij burgemeester van Erpe — die sinds jaren het daensisme ten westen van Aalst had gepropageerd en in 1904 eveneens kandidaat was op de kamerlijst, trok zich verbitterd terug omdat Van den Bruele ingevolge de poll zijn tweede plaats op de lijst innam. En met hem verlieten de katolieken de Bethune en Ghyselinck — nieuwkomers in de nu beter aanvaarde Christene Volkspartij — het daensisme. Het heengaan van Dumont heeft lange tijd de omgeving van Aalst beroerd, omdat Dumont zich plots in een indrukwekkende pamflettencampagne stortte, waarin

vooral Pieter Daens werd gecompromitteerd. Wij kunnen hier op de inhoud niet verder ingaan. Toch één punt: Dumont verweet Pieter een belofte tot financiële ondersteuning van de weduwe De Backer niet gehouden te hebben. Zonder geconfronteerd te worden met «de zaak Dumont», heeft respectievelijk de familie De Backer en Van den Bruele spontaan verklaard dat Pieter Daens weduwe De Backer steunde en haar onder andere een pensioentje hielp bezorgen (fam. De Backer) en dat Albert Van den Bruele vaak geldelijke steun vanwege Pieter Daens aan weduwe De Backer overmaakte (fam. Van den Bruele).

Albert Van den Bruele, die eveneens aangevallen werd door-Alfons Dumont, heeft zich in die dagen getoond als een politiek puncher. Hij deed het via de weekbladen van Pieter Daens. Zijn toon was scherp. Vooral toen de daensisten na korte tijd ontdekten dat Dumont zich voor die bijzonder pijnlijke incidenten had laten misbruiken door de partijkatolieke tegenstanders.

In 1914 was Van den Bruele weerom tweede kandidaat. Maar om aan Hector Plancquaert de kans te bieden de meningsverschillen van 1911 te laten vergeten door zich achter de verzwakkende Pieter Daens te scharen, ruimde hij zijn plaats in. Het leidde tot een der succesrijkste verkiezingen die het daensisme ooit heeft gekend. Wij hebben hierover reeds eerder gehandeld. Maar het werd meteen ook de laatste verkiezing waarin de veelbelovende Van den Bruele een rol zou spelen. Zijn deelname aan het activisme was er de oorzaak van. In het hierboven aangehaalde verkiezingsjaar 1914 hebben de katholieken vruchteloos gepoogd Van den Bruele te bewegen om naar de katholieken over te stappen. De onderpastoor van Denderhoutem trad hierbij op als bemiddelaar.

Albert Van den Bruele werd op 19 februari 1885 geboren te Denderhoutem, op de wijk Anderenbroek, de grensscheiding met Erembodegem. Hij was de oudste van vier kinderen, maar bleek spoedig niet voorbestemd te zijn om het landbouwbedrijf van zijn vader verder te zetten. Advocaat De Backer, die sterk geloof en vertrouwen toonde ten opzichte van de jonge democraat, zette hem tot zelfstudie aan en hielp hem erbij. De dood van De Backer betekende echter het einde van de studievoorzichten van Van den Bruele, die nu zijn legerdienst ging vervullen en nadien het drukvak aanleerde, samen met Van den Abeele. Toen Van den Abeele en Van den Bruele in 1909 elk hun eigen weg zochten, belandde de laatste bij Pieter Daens, met wiens dochter Anna hij in 1912 zou trouwen. Dank zij de aanmoedigingen van zijn vrouw, legde Van den Bruele zich van 1912 af weerom erg op de zelfstudie toe. In de jaren ervoor had hij zichzelf als politiek redenaar bevestigd. Het bezorgde hem een deel van zijn populariteit. Het andere deel van zijn populariteit verwierf hij als schrijver van volkse toneelstukken — die jarenlang in zijn geboortedorp werden opgevoerd — als dichter, schrijver van liederen en niet het minst als schrijver van «De Geschiedenis van Denderhoutem».

Na zijn huwelijk trok Van den Bruele naar Denderleeuw, liet er een huis bouwen en vestigde zich als drukker. De oorlog zou echter alles grondig in de war sturen. Van den Bruele werd wederopgeroepen onder de wapens. Maar na de val van Antwerpen

verliet hij het leger, verbleef enkele dagen in Nederland, keerde terug en moest zich drie opeenvolgende nachten schuil houden op een kerkhof in de omgeving van Antwerpen. Ten slotte bereikte hij zijn geboortehuis te Denderhoutem en kon daar gedurende 18 maanden zijn zeer oncomfortabele schuilplaats handhaven dankzij de hulp van een paar burens. Door een toeval slaagde hij erin zich te laten legitimeren bij de rijkswacht te Denderleeuw, zodat hij zich opnieuw vrijelijk kon bewegen. In 1916 trad hij in het **activisme** en werd samen met Plancquaert lid van de **Raad van Vlaanderen**. Beiden zouden hierom na de oorlog de doodstraf krijgen.

Op 3 november 1918 verliet Van den Bruele Denderleeuw, samen met zijn vrouw en één kind. Het tweede kind bleef bij de weduwe van Pieter Daens. De wapenstilstand was nabij en samen met andere activisten ging hij in vrijwillige ballingschap. Oorspronkelijk wou hij naar Nederland uitwijken, maar de Duitse overheid weigerde dit. **U zijt soldaat en eens in Holland is het mogelijk dat gij naar het Belgisch leger terugkeert.** (A. Van den Bruele, **Vijf jaar zegen**, blz. 5). Uiteindelijk overhandigde men hem een paspoort voor Bad Salzuffen.

Aan zijn (definitief) afscheid van Vlaanderen heeft Van den Bruele later in **Vijf jaar zegen** bijzonder ontroerende bladzijden gewijd.

Alvorens naar Duitsland af te reizen, verbleef Van den Bruele nog enkele dagen te Brussel. Hij woonde er de laatste vergaderingen van de Raad van Vlaanderen bij. In de avond van 9 november vertrok hij per trein uit Brussel — Enkele uren voordien bombardeerde de Engelse luchtmacht het station van Denderleeuw en doodde hierbij 60 soldaten en 42 burgers —. Het werd voor het gezin Van den Bruele een zeer zware reis tussen Duitse soldaten die naar hun thuis terugkeerden. Tussen Luik en Keulen reisde ook August Borms met hen en toen zij vijf dagen na het vertrek uit Brussel te Bad Salzuffen aankwamen, ontmoetten zij Plancquaert, die reeds op 6 november afgereisd was om in Duitsland het onthaal der vluchtelingen te helpen organiseren.

Albert Van den Bruele bleef wellicht tot 1925 in Bad Salzuffen — wij beschikken over brieven, van 1925 af gezonden vanuit Terneuzen. Hij heeft er erge materiële ellende gekend, maar zijn in 1935 aangevragen auto-biografische geschriften bewijzen dat hij geestelijk ongebroken was. In 1933 opende hij in Terneuzen een handel van kousen en wol en deed er flinke zaken. In 1939 begon de lijdensweg van zijn ziekte die hem eigenlijk reeds sinds 1936 van elke geestelijke activiteit deed afzien. Op 4 oktober 1943 overleed hij in Terneuzen, na een ononderbroken ballingschap van vijftientig jaar. Toch had hij tweemaal dicht bij de terugkeer naar Vlaanderen gestaan. In 1925 werd hij verwacht in Denderhoutem, waar de daensisten over de absolute meerderheid in de gemeenteraad beschikten. Het moest een triomfantelijke ontvangst worden, met optochten en volksfeesten. Maar het uitblijven van algemene amnestiemaatregelen hield hem buiten de grenzen van het land. Tijdens de Tweede Wereldoorlog bereidde men een tweede maal zijn terugkomst voor. Albert Van den Bruele zou burgemeester worden. Maar toen was hij reeds erg ziek en weigerde.

23. Karel-Leopold Van Opdenbosch

Karel-Leopold Van Opdenbosch is de laatste leider van het daensisme over wie wij hier zullen schrijven. Van Opdenbosch was niet alleen de laatste daensistische volksvertegenwoordiger, op het nationaal plan is hij ook de laatste leider van het daensisme geweest, samen met Hector Plancquaert.

Men zegt over Van Opdenbosch wel eens dat hij na de dood van Pieter Daens plots op het toneel verschenen is en verder, dat hij een te zwakke figuur was om het daensisme als nationale politieke organisatie te belichamen.

Een en ander berust deels op misvattingen over de tijdsgeest, deels op het gebrek aan studie over zijn parlementair werk en zijn leidersfunctie.

Van Opdenbosch was geen «nieuwe» in het daensisme. Toen hij voor de verkiezingen van 1919 naar Aalst geroepen werd — de omstandigheden zijn gekend: Plancquaert en Van den Bruele konden niet meer in aanmerking komen —, was hij hoofdonderwijzer te Berchem-Oudenaarde, was daar militant en werkte reeds jarenlang mee aan de bladen van Pieter Daens, met wie hij innig bevriend was. Daarenboven valt in zijn dagboeken te lezen dat hij vaak meetings van De Backer en Lambrecht had bijgewoond. Diezelfde dagboeken leren ons daarenboven dat Van Opdenbosch slechts aanvaardde na veel twijfel en na veel aandringen van daensisten uit Aalst. Een brief vanwege Weduwe Daens zou tenslotte doorslaggevend geweest zijn voor zijn beslissing. Zijn leiderschap en zijn activiteit als parlamentslid blijven vandaag nog steeds onverkend gebied voor de historici. Het is dus voorbarig zich nu reeds over zijn waarde als politicus uit te spreken. Daarenboven moet men met drie belangrijke gegevens rekening houden: 1) Karakterieel was Van Opdenbosch een kenmerkend democraat, niet het type van dé leider; hij was eerder coördinator en organisator van de groep leiders en werkte in omstandigheden die niet meer vergelijkbaar waren met de opwindende strijd van de eerste periode (1893-1907) van het daensisme. 2) Hij was niet alleen officieel de opvolger van Pieter Daens, hij was het in letterlijke betekenis: hoofdredacteur en uitgever van de daensistische pers — die hij jaren lang haast alleen moest volschrijven — en als enig parlamentslid geroepen om zowel te Brussel als te Aalst zijn man te staan in het wetgevend werk, in het dienstbetoon en in alles wat tussen beide ligt. Zoiets was niet alleen te veel voor één man, het eiste een te zeer verschillende instelling en benaderingswijze. 3) Van Opdenbosch stond aan het hoofd van een partij die nationaal zeer verzwakt was, maar op lokaal vlak haar hoogtepunt aan het bereiken was: meer dan honderd gemeenteraadsleden, een tiental burgemeesters, bloeiende sociale organisaties, een coöperatieve uitbouw, van de sector voeding tot het geldwezen. Nationaal werd de partij volledig de wind uit de zeilen genomen. De socialisten en de inmiddels tot Rerum Novarum (1891...) «bekeerde» partij-katolieken hadden een duidelijk soci-

aal programma dat zij stuksgewijs konden realiseren. De vlaamsnationalisten, bitter gestemd en diep ontgoocheld over het niet nakomen van de Koninklijke belofte tot Vlaams rechtsherstel — Hier ons bloed, wanneer ons recht? — begrepen dat zij voortaan alleen op zichzelf zouden kunnen rekenen, m.a.w. dat zij een autonome politieke macht moesten vormen. Daar het daensisme in de eerste plaats gegroeid was uit de reflex van het Vlaams bevrijdingsnationalisme, maar zich door de heersende sociale wantoestanden steeds en vooral diende vast te bijten in de strijd om de materiële ontvoogding, lag het nu voor de hand dat de partij zou opgaan in het zich over heel Vlaanderen snel organiserende vlaamsnationalisme.

Op 16 november 1919, bij de eerste na-oorlogse wetgevende verkiezing, werd de daensist Van Opdenbosch te Aalst verkozen, samen met de fronter Rik Borginon. In 1921 werd dit kartel niet meer hernieuwd, maar van 1925 tot 1932 werd het opnieuw ingevoerd. Van Opdenbosch bleef het enige daensistische parlamentslid; bij de fronters werden Adiel De Beuckelaere (Kamer, 1929) en Dokter Hilaire Gravez (Senaat, 1929) verkozen.

Bleef het daensisme een vlaamsnationale partij, in 1936 voerde Van Opdenbosch de **Vlaams-Nationale Democratische Partij** aan en werkte naast de inmiddels in het VNV gegroepeerde vlaamsnationalisten. Hector Plancquaert steunde Van Opdenbosch. De scheiding was eigenlijk al een feit sinds 1933. Plancquaert, Ceuterick, Van Hoorick en Van Opdenbosch verschenen toen al samen als sprekers op daensistisch-Vlaamse meetings. De verkiezing van 1936 bracht echter de grote ontgoocheling. De Vlaams-daensistische lijst behaalde slechts 837 stemmen (zie Dr. H. Elias, Vijfentwintig jaar Vlaamse Beweging): Van Opdenbosch schrijft in zijn dagboek: er waren gemeenten waar ik 20 handtekeningen had verzameld op mijn «peterslijsten» en tenslotte... 5 stemmen kreeg ! Ontmoedigd verliet Karel-Leopold Van Opdenbosch Aalst, ging bij een familielid te Oostakker lichte lichamelijke arbeid verrichten om uit zijn depressieve toestand bevrijd te geraken en betrok nu met zijn gezin een woning te Gent. Hij overleed daar op 1 mei 1940.

Vóór hij volksvertegenwoordiger voor Aalst werd, fungeerde Karel-Leopold Van Opdenbosch (geboren te Meerbeke op 6 oktober 1867) vervolgens als onderwijzer te Baarddegem en als hoofdonderwijzer te Neigem en te Berchem-Oudenaarde. Hij was van 1919 — echter niet verkozen in 1921 — tot 1936 volksvertegenwoordiger. In 1925 werd hij ook voorgedragen voor het ambt van Burgemeester van de stad Aalst, maar het laten uitsteken van de leeuwevlag op het stadhuis ter viering van Gulden-sporen kostte hem zijn benoeming. Tot in 1939 zou over dit incident gehandeld worden in de kamer (zie brief Thomas De Backer in het deel foto's en documenten in dit boek).

Zoals andere daensistische leiders vóór hem, was Van Opdenbosch een vaardig journalist en een volks schrijver. Eerst werkte hij mee aan de bladen van Pieter Daens, later nam hij de hoofdredactie ervan waar. Tijdens de Eerste Wereldoorlog schreef hij zijn eerste roman: **De Roofvogels**. Toen de uitgave ervan werd aangekondigd, kreeg hij omwille van de titel van het werk last met de Duitse overheid, zonder verder gevolg overigens. Na **De Roofvogels**, schreef Van Opdenbosch nog

tientallen korte en **volkse romans** die op een populaire manier aan de man werden gebracht: de daensistische broodverkopers namen ze mee op hun ronde... Net als Pieter Daens geloofde Van Opdenbosch zeer sterk in de taak die voor een kleine groep ontwikkelden t.o.v. de massa niet-ontwikkelde arbeiders was weggelegd. Bezorgen van stichtende lectuur gold voor hen als een onderdeel van het dienstbetoon.

Toen Van Opdenbosch meewerkte aan de daensistische bladen of toen hij de redactie ervan waarnam, schreef hij onder het pseudoniem Stijn Storms. En ook bij het uitgeven van zijn biografie over Pieter Daens gebruikte hij die deknaam. De grote bewondering voor zijn voorganger loopt als een sterke draad doorheen dit werk, dat door de leerling aan zijn meester is opgedragen.

Pieter Daens en Karel-Leopold Van Opdenbosch roepen elkaars beeld op. Maar elk van beiden heeft een «andere» daenspartij geleid en vertegenwoordigd. En vooral: haar verdedigd tegen andere tegenstanders.

Over de tegenstelling Plancquaert-Van Opdenbosch contra V.N.V. zullen wij hopelijk in een afzonderlijk boek kunnen handelen. Zij is immers te plaatsen in het kader van het zich sterk organiserende vlaamsnationalisme, dat wij binnen het bestek van dit boek niet kunnen behandelen.

24. De antagonisten van het daensisme

Een synthese van het daensisme in de streek van Aalst zou onvolledig zijn indien wij de rol van de tegenstanders — de antagonisten — ervan niet nader zouden verklaren. De antagonist is in het klassieke drama de tegenspeler, de kweller en de achtervolger van de hoofdfiguur. Het is zijn streven de hoofdfiguur tenslotte neer te halen.

Het zou in de geschiedschrijving van het daensisme onrechtvaardig zijn zich ertoe te beperken die tegenstander ongenueanceerd een broodrover en een machtswellusteling te noemen. Want, al staat men hier tegenover een type van tegenstander dat door de geschiedenis totaal in het ongelijk werd gesteld, men moet durven vooropstellen dat die tegenstander heeft gehandeld in de eerlijke overtuiging dat hij het recht langs zijn zijde had. M.a.w. de tegenstanders van het daensisme — het anti-daensisme — hadden duidelijk een **beginsel** te verdedigen.

Dat beginsel was: **de eenheid in het katholieke kamp bewaren**. En niet alleen heiligde het doel hier de middelen, de antagonist weigerde ook te aanvaarden dat de inhoud van zijn beginsel niet meer dezelfde kon zijn als in 1879, toen de schoolstrijd woedde. Hij begreep niet dat er een ander soort eenheid diende bewaard tegenover het socialisme dan tegenover het liberalisme. Eigenlijk was die eenheid na 1879 een erg wankel zaak. Al eerder schreven wij dat de open oppositie binnen en tegen de katholieke partij van 1889 af de oprichting van nieuwe partij van katholieken op zijn minst wenselijk achtte. Het enige antwoord dat de katholieken hierop formuleerden was: alleen onze eenheid is ons verweer tegen «den eenen algemeenen vijand», de antichrist.

De grove en pijnlijke historische fout die bij dit alles door de partij-katholieken — van hier af worden zij inderdaad partij-katholieken — werd gemaakt is deze: de eenheid van een partij werd direct gekoppeld aan de bestendiging van de toestand van materiële en geestelijke verdrukking, waarin het Vlaamse volk toen leefde. Dat zij hierdoor zowel het flamingantisme als het socialisme en de internationale tendens naar een «Christelijke Democratie» tegenover een uitdaging plaatsten, ligt voor de hand. En wat voor de partij-katholieken een springplank moest zijn voor een nieuwe denk- en handelwijze, werd door hen ter zijde gelegd: **Rerum Novarum**. Zodat Rerum Novarum voortaan het polarisatiepunt zou worden voor de contestanten onder de katholieken. In Aalst werd de situatie der partij-katholieken daarenboven erg bemoeilijkt door de figuur van Woeste.

Woeste was onverzettelijk behoudsgezind. Dat hij **daarenboven** als Nederlandsonkundige vreemdeling een Vlaams arrondissement vertegenwoordigde, was compromitterend voor de partij-katholieken: de Vlaamse Beweging en de opkomende Christelijke Democratie steunden vooralsnog op dezelfde mensen, voor wie het in

die omstandigheden zeer moeilijk was het zwaarst te laten doorwegen wat het zwaarste was, nl. de nieuwe sociale ideeën van Rerum Novarum.

Wij kunnen de antagonisten van het daensisme indelen in drie machtige groepen: de partij-katholieken;

de Kerk;

de katholieke streekpers (weekbladen in het arrondissement Aalst).

Merkwaardig is alvast de vaststelling dat de motivering van het anti-daensisme steeds **uitsluitend de politieke eenheid** onder de katholieken is geweest. De uitbouw (en toepassing!) van een **Christelijke Sociale Leer**, die politieke maatregelen voorstond om de materiële nood van het verarmde volk van arbeiders en kleine boeren te verdrijven en met het oog hierop de deelname van dat volk aan de politieke besluitvorming via algemeen stemrecht genegen was, werd met een bevreemdende onverschilligheid aan de contestanten overgelaten. De behoudende partij-katholieken waren hoogstens bereid tot het versterken van de **Paternalistische Armenzorg**: het lenigen van de algemene ellende via Godvruchtige Genootschappen, die leefden op het prestige en het geld van rijke katholieken. Daarenboven stonden vele partij-katholieken — ook Aalst bezat een franssprekende bourgeoisie — afkerig tegenover het Vlaams bevrijdingsnationalisme. Een en ander maakt duidelijk dat er onder de katholieken allang geen sprake meer kon zijn van politieke eenheid, zelfs niet meer van eenheid op zichzelf. Overigens zullen de feiten aantonen dat hoofdzakelijk de partij-politieke eenheid te «bewaren» was: Klokke Roeland werd pas sinds 1893 echt aangevallen door de katholieke pers — voordien had Anneessens zich uitsluitend van hen gedistancieerd als uitgever en vriend van de Ninoofse katholieken tegen wie Van Langenhake in 1891 was opgekomen — en Pieter Daens verloor zijn talrijke vrienden-priesters pas nadat hij had bevestigd dat de Christene Volkspartij kandidatenlijsten had ingediend voor de verkiezing van 1894.

Het eerste persartikel van priester Adolf Daens m.b.t. de zopas opgerichte Christene Volkspartij bevatte de vaststelling dat de «tegenstelling liberaal-klerikaal» voorbij was en dat men nu «een brede rechte weg» moest opgaan. M.a.w. de katholieken konden zich voortaan rustig «de luxe» van de democratie veroorloven.

Die weelde hebben de partij-katholieken zichzelf echter niet gegund, noch naar de vorm, noch naar de inhoud. Vooral in Aalst niet. Terwijl in vele arrondissementen de katholieken blij waren bevrijd te zijn van de compromitterende officiële benaming «Grondwettige Bewarende Vereniging», kon Charles Woeste te Aalst makkelijk zijn wil opdringen opdat dit «bewarend» zou blijven.

Charles Woeste is van meetaf de naam om wie het hele anti-daensisme draait. Als **conservatief** politicus en staatsman behoort Woeste zeker tot de grootsten van zijn tijd, maar als tegenstrever van in het bijzonder de gebroeders Daens, heeft hij een tragische periode uit onze geschiedenis op zijn passief. Reeds in 1890 symboliseerde hij de anti-sociale en anti-Vlaamse Katholieke Partij, waartegen eerst bedreigd werd met tegenkandidaten en waarmee later de confrontatie werd aangegaan door het daensisme en de andere Christene Volkspartijen.

Woeste was niet meer de dominerende figuur toen de Eerste Wereldoorlog achter de rug was. Toen Van Opdenbosch in 1919 het nationaal reeds totaal verzwakte daensisme leidde, vond hij Woeste niet meer op zijn weg. Woeste speelde toen zelfs geen enkele rol van betekenis meer in de eigen partij. Hij overleed in 1922.

Charles Woeste slaagde erin de Bisschop van Gent — Mgr. Stilleman —, Koning Leopold 2 en tenslotte ook de Paus voor zijn wagen te spannen waar het het anti-daensisme betrof. Hij was het ook die Priester Adolf Daens persoonlijk aanviel en blameerde in de Kamer, toen Daens daar slechts sinds een tiental dagen zetelde.

De aanwezigheid van Daens hinderde hem, zou Luc Delafortrie in 1961 schrijven (Luc Delafortrie, **Priester Daens**, uitgave 1961, blz. 75). Overigens schrijft Delafortrie: **Woeste was ongetwijfeld een diep overtuigd katholiek ... Ook zijn standpunten wortelden in een diepe overtuiging. Op het eind van zijn leven stelt hij zich de pijnlijkste vragen: vroeger was de Belgische bevolking in haar geheel gelovig; nu is dat niet meer het geval. Verontrust zoekt hij naar de oorzaak. Hij vreest daarom het algemeen stemrecht en de vrijheid van de pers, een democratie zonder grenzen, extreme hervormingen. (...) hij was in de weer voor de vrijheid van de katholieke scholen en zeer bedrijvig in werken en organisaties, als Sint-Vincentius, die zich met de armen bezighielden.** (Luc Delafortrie, **Pieter Daens**, uitgave 1963, blz. 145 en 147). Maar Delafortrie besluit die beschouwing met de wrange opmerking dat het geen zin heeft over Woestes **waarheidsliefde** te praten, vermits Woeste aan de Paus schreef: Priester Daens is een socialist.

Het katholieke dagblad De Standaard schreef op 18 juni 1957 zijn standpunt neer over de betekenis van Charles Woeste: **Laten wij echter nooit vergeten dat het voor een groot deel aan hem te wijten is, dat de onderwijsproblemen in ons land nooit een bevredigende oplossing hebben gekregen. (...) De schoolkwestie werd niet opgelost ondanks het feit dat de katholieke partij dertig jaar ononderbroken aan het bewind was en indien ook thans nog dit probleem zo zwaar op ons politiek leven blijft wegen, dan hebben wij zulks voor een groot deel aan Woeste te danken.** Nu er (in 1974) weerom onrust ontstaat omheen de schoolkwestie (zonder echter voorlopig tot een derde schoolstrijd te evolueren), winnen die regels nog aan betekenis.

Men kan stellen dat Woeste de Katholieke Partij bestendig in een anti-daensistisch offensief heeft gehouden. **En wij begrijpen de vreselijke gewetensstrijd waarvoor de katholieken uit het arrondissement Aalst geplaagd werden, wanneer men hen verplichtte in naam van hogere belangen, voor zulk een onzalige en rampspoedige politieke hun stem uit te brengen.** (De Standaard, 18 juni 1957-zie boven.)

Onder de partij-katholieken was Woeste inderdaad de meest onbuigzame anti-daensist. Men komt echter ook tot volgende vaststelling: Behalve uit zelfbehoud — de daensisten behaalden in 1894 43,42% der stemmen in het arrondissement Aalst en in het toen geldende kiesstelsel kon het verkeren dat een overwinning van de daensisten (méér dan 50%, al of niet in kartel met liberalen en/of socialisten), het verdwijnen betekende van alle katholieke verkozenen te Aalst! —, hebben de

katholieke politici van Aalst het anti-daensistisch spel mee gespeeld in het besef van eigen politieke zwakheid én tegenover Woeste én tegenover priester Adolf Daens. Het katholiek Aalsters Kamerlid Van Wambeke stelde op een bepaald ogenblik zelfs zijn kamerzetel ter beschikking van een kandidaat van de Christene Volkspartij, indien de eenheid onder katholieken hierdoor mocht gered worden. Anderzijds is het gekend dat jaren later de Aalsterse katholieke volksvertegenwoordiger (en nadien ook minister) Romain Moyersoen zich van persoonlijke aanvallen ten opzichte van de daensisten onthield. De verklaring hiervoor ligt wellicht deels in de persoonlijkheid van Moyersoen en deels in de tijdsomstandigheden, die niet meer het grof anti-daensisme van weleer toelieten. Die argumentatie is eveneens van toepassing op Karel de Bethune en Petrus Van Schuylenbergh, die allebei gehoopt hadden als daensist in het parlement te komen. Hun overgang van de daensisten naar de katholieken had uiteraard consequenties, maar echte achtervolgers en kwellers van het daensisme zijn zij nooit geworden.

Het anti-daensisme zou nooit zo'n dramatische gevolgen gehad hebben indien Woeste de Kerk niet achter zich had gekregen. Misschien zou het zelfs nooit echt van de grond zijn geraakt.

Wij mogen hier over het begrip «Kerk» geen misverstand laten ontstaan. De hoge geestelijkheid, van bisschop tot paus heeft lang getalmd om de politieke actie te veroordelen, waarin een priester een hoofdrol speelde — in de universele christelijke democratie zouden overigens vele priesters voorop gaan — en die zich stelde op het standpunt van de pauselijke richtlijnen van *Rerum Novarum*. Dat die veroordeling er uiteindelijk toch kwam, is het werk van Woeste en de door hem gemanipuleerde Koning Leopold 2. Een heel ander hoofdstuk vormen de lagere, plaatselijke geestelijken van het arrondissement Aalst. Van meet af aan en gebruikmakend van de vele dwangmiddelen die zij tot hun beschikking hadden ageerden zij tegen de daensisten. En vanzelfsprekend hebben zij zich in hun actie gesteund geweten toen respectievelijk een bisschoppelijke en een pauselijke veroordeling van priester Adolf Daens bekend geraakte.

De lagere geestelijkheid buiten het arrondissement Aalst keek toe of verborg hier en daar moeizaam haar sympathie voor het daensisme of voor het anti-daensisme. Toen de houding van Gent en Rome echter algemeen bekend werd, sloot zij zich aan bij het anti-daensisme of hield zich helemaal buiten de discussie.

Tenslotte belanden wij bij de rol van de streekpers in het anti-daensisme. Die rol is erg belangrijk geweest. Want van vluchtige communicatie was toen geen sprake. In de eerste plaats omdat de streekpers in die jaren de enige vorm van geregelde informatie aan de bevolking uitmaakte, de meetings terzijde gelaten. Men kan zich dus gemakkelijk voorstellen welke bepalende invloed van de anti-daensistische pers uitging, toen die bijvoorbeeld de kerkelijke veroordelingen van priester Daens verspreidde. Anderzijds valt het op dat de anti-daensistische pers zich nooit anders heeft gemotiveerd dan met de «te bewaren eenheid». Van het verdedigen en toelichten van een programma was er geen sprake. Zij beperkte zich tot kritiek op de daensisten in de vorm van clichés: scheurmakers, volksfoppers, slechte priesters,

geuzen, antichristen, groene socialisten, bosadvocaat, Pie Zeveraer, Zwarte Kled-den (priester Daens), advocaten zonder werk en volksopruiers. Naast verslagen over mislukte meetings enz. van de daensisten, stelden zij in triomfalistische toon vooral het staatsmanschap van Woeste en zelfs zijn verkleefdheid aan de Vlamingen, in wier taal hij in 1894 zijn eed als parlamentslid afgelegd had.

De Standaard van het Arrondissement Aalst en **De Denderbode** (beide uitgegeven te Aalst) en **De Stad Ninove** (uitgegeven te Ninove) waren echte anti-daensistische weekbladen. Conservatief-katholiek, doch niet militant anti-daensist waren te Aalst **Het Burgersrecht**, **Gazette van Aelst**, en **De Volksstem**; te Ninove **Recht en Vrede**, te Denderhoutem **De Wacht** en te Denderleeuw **De Dender**. Twee Aalsterse bladen, **De Vrije Werker** en **Klokke Roeland** (van 1905 af!) hebben zich slechts ter gelegenheid van verkiezingen anti-daensistisch opgesteld; zij werden de eerste christelijk-democratische bladen der van 1910 af geleidelijk naar die ideologie evoluerende Katholieke Partij.

De Standaard van het Arrondissement Aalst verscheen vermoedelijk slechts één jaargang (van 20 mei 1894 tot einde 1894). Van het vijfde nummer af «trekt het blad op, tegen de dynamiters en hooveerdige en ezelkoppige scheurmakers». De aanval tegen «het gespuis, de oproerlingen, verblinde hooveerdigaards en gelukzoekers» zal steeds toenemen naar de verkiezingen van oktober en december 1894 toe. Maar uit de ondertoon bleek toch dat het **De Standaard** minder om personen te doen was, dan om het redden van de politieke eenheid onder katholieken. Het blad werd duidelijk als tegenhanger van **Klokke Roeland** in de streek verspreid. HET anti-daensistisch blad is ongetwijfeld **De Denderbode** van Clemens Van de Putte. Het blad kende een enorme verspreiding, verscheen tot einde 1913 tweemaal per week en heeft een meedogenloze strijd gevoerd tegen de daensisten in het algemeen en tegen priester Adolf Daens en Pieter Daens in het bijzonder. Wellicht heeft Van de Putte zich via zijn anti-daensisme bij zijn katholieke lezers moeten waarmaken. Soms heeft men de indruk dat de strijd tussen katholieken en daensisten in de eerste plaats de strijd was tussen de zeer sterk georganiseerde daensistische pers van o.a. Pieter Daens en het katholieke weekblad van Clemens Van de Putte. Dit is natuurlijk slechts een indruk, de tegenstellingen lagen veel dieper en de politieke actie beperkte zich natuurlijk niet tot verwoede bekvechterijen in de streekpers. Toch moeten wij erkennen dat die streekpers de voorhoede was van het politieke leven in het arrondissement Aalst.

De studie van het anti-daensisme (de antagonisten ...) is nog niet ver gevorderd. Toch kunnen wij reeds enkele opmerkelijke vaststellingen formuleren: 1) Liberalen en socialisten kunnen bezwaarlijk als antagonisten van het daensisme worden aangezien. Zij waren ook geen scheidsrechters. Aanvankelijk waren zij sympathiebetuigende toeschouwers, later haalden zij voor de hand liggend voordeel uit de tegenstelling daensisten en partij-katholieken. 2) De anti-daensisten hebben, behalve het «bewaren van de eenheid onder katholieken», hun houding nooit ideologisch gemotiveerd. — Was zoiets sinds het verschijnen van *Rerum Novarum* nog mogelijk? — 3) Clemens Van de Putte ging haast alleen de strijd aan tegen de zeer

goed georganiseerde en gemotiveerde daensistische pers. Zijn rol in het anti-daensisme was zeer groot. 4) De zeer belangrijke inbreng van de vlaamsgezinden in het daensisme — die vooral in de streek van Ninove en (met de gebroeders Daens) in mindere mate ook te Aalst hun vlaamsgezindheid niet konden of wilden scheiden van hun sociaal-democratisch engagement — heeft geen aanvullende stof geleverd voor het anti-daensisme. Het arrondissement Aalst telde immers talrijke partij-katholieken bij wie een sterke reflex van vlaamsgezindheid aanwezig was: zij hadden samen met daensisten in het jonge Davidsfonds gestaan.

Uiteindelijk is de inhoud van het hele anti-daensisme te herleiden tot het handhaven van een machtspositie en tot een zeer ongelukkig antwoord op de uitdaging van een priester die meer belang hechtte aan de ontvoogding van zijn volk dan aan zijn priesterlijke plicht van gehoorzaamheid. Priester Adolf Daens en de daensisten hebben ingezien dat een democratische en christelijk-vlaamsgezinde hervorming van het openbare leven de onmogelijke keuze tussen een antiklerikale marxistische staat en een klerikaal reactionaire staat uit de weg ging. De geschiedenis heeft hen in het gelijk gesteld.

25. Nawoord

In de eerste plaats brengt onze studie een synthese van het gekende en het bekende, aangevuld met «nieuw-ontdekte» documenten en bibliografische gegevens omtrent personen en feiten uit een bewogen tijd, waarin de passie vaak regeerde over de rede, het onrecht over het recht, de partij-politieke eenheid over de rechtvaardigheid en de mede-menselijkheid.

Daarenboven hebben wij getracht uit dit historisch materiaal van archieven, studies en verklaringen van zeldzaam geworden rechtstreekse getuigen of medespelers een zo objectief mogelijk feitenverslag samen te stellen dat ons meteen toeliet enkele nieuwe stellingen op te bouwen en enkele van de vroegere stellingen te weerleggen. Het gevolg hiervan is dat enkele belangrijke daensistische leiders in de streek van Aalst weggehaald werden uit de schaduw van de onvergetelijke gebroeders Daens en hierdoor naast deze laatsten een ereplaats komen innemen in de sociale en politieke geschiedenis van Vlaanderen.

Tenslotte wilden wij een duidelijk en betrouwbaar antwoord brengen op de vele vragen die tengevolge van de plots toegenomen belangstelling voor het daensisme de piëteitsvolle herinnering aan de strijd en het leed van zovele idealisten en sociale en politieke vernieuwers was komen vertroebelen:

- was het daensisme een lokaal verschijnsel?
- was het daensisme antiklerikaal?
- was het daensisme de politieke voorhoede van de Vlaamse Beweging, was het een christelijk socialisme of een scheuring-met-vérstrekkende-gevolgen in de Katholieke Partij?
- was het daensisme een zogenaamde travaillistische partij?
- is het daensisme een nodeloze strijd geweest?

Wij hebben een eerlijk en gemotiveerd antwoord op al die vragen ingebouwd in onze studie, die geen aanspraak wil maken op volledigheid, doch het klimaat wil helpen scheppen waarin een globaal en definitief geschrift over het daensisme in Vlaanderen mogelijk wordt.

Het daensisme is méér dan een verschijnsel met samenhang van bittere feiten en anekdotiek, het is het historisch bruggehoofd op de weg van strijd en opstand van een bijna verknecht volk tegenover zijn onrechtvaardige meesters!!

Erembodegem, lente 1974

BRONVERMELDING:

I.v.m. deze geïllustreerde studie raadpleegden wij hiernavolgende

WERKEN

Louis-Paul Boon, **Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen onrecht en verdrukking**; Arbeiderspers-Querido, Amsterdam 1971; 661 blz. en 32 blz. toegevoegde illustraties.

Pieter Daens, **Priester Daens, Volksvertegenwoordiger voor Aalst en Brussel**; drukkerij Daens-Mayart, Aalst 1909; 220 blz. + 4 blz. tekstueel aanhangsel en 1 blz. illustratie.

Luc Delafortrie, **Priester Daens**, Heideland, Hasselt 1961; 168 blz. + toegevoegde illustraties.

Luc Delafortrie, **Pieter Daens**, Heideland, Hasselt 1963; 164 blz. + toegevoegde illustraties.

Hendrik J. Elias, **Priester Daens en de Christene Volkspartij**, (1893-1907), S.V. Dietsland, Aalst, 1940, 133 blz.

Hendrik J. Elias, **Vijfentwintig jaar Vlaamse Beweging**, De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen, 1969; delen I, II, III, IV, respectievelijk 267 blz., 199 blz., 212 blz., 268 blz.

W. Moine, **De Belgische Verkiezingsuitslagen tussen 1847 en 1947**, Belg. Instituut voor Wetenschap der Politiek, Brussel, 1971, zr. aand. blz.

Hector Plancquaert, **Jan Vleminx**, Drukkerij P. Van den Abeele, Aalst 1944; 263 blz., met inleiding door Dr. Julius Pée.

Herman Liebaut, **Repertorium van de pers in het arrondissement Aalst, 1840-1914**, uitgeverij Nauwelaerts, Leuven 1967; 187 blz.

Stijn Storms (pseudoniem van Karel-Leopold Van Opdenbosch), **Pieter Daens, Zijn leven en zijn werken**, Drukkerij P. Van den Abeele, Ninove 1919; 32 blz.

Petrus Van den Abeele, **Peer Klok**, Drukkerij P. Van den Abeele, Aalst, zonder jr. (vermoedelijk 1944); 18 blz. (Verschenen onder schuilnaam Pipefax, zeer waarschijnlijk P. Van den Abeele).

Albert Van den Bruele, **Vijf jaar zegen**, Drukkerij P. Van den Abeele, Denderleeuw, zonder jr. (vermoedelijk 1936); 104 blz.

Karel Van Isacker, **Het Daensisme**, De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen 1959; 1965, tweede en herziene druk; 235 blz. + 12 blz. toegevoegde illustraties.

Arie W. Willemsen, **Het Vlaams-Nationalisme**, Ambo, Utrecht 1969; 501 blz.

Lode Wils, **Het daensisme**, Davidsfonds, Leuven 1969; 238 blz.

ARCHIEVEN:

Algemeen Rijksarchief, Brussel; **Archief van de Stad Aalst**; **Archief Rijksuniversiteit Gent**; **De Backer**, Brussel; **De Cock**, Aalst; **De Koninck**, Outer; **De Metsenaere**, Denderleeuw; **Soens**, Strombeek-Bever; **Van den Abeele**, Denderhoutem; **Van den Bruele**, Denderhoutem; **Van de Putte**, Aalst; **Van Mulders**, Aalst; **Van Opdenbosch**, Aalst; **Bevolkingsarchieven** van de gemeenten **Aalst**, **Aspelare**, **Denderhoutem**, **Denderleeuw**, **Erpe**, **Mere**, **Ninove** en **Outer**.

De hiernavolgende documenten zijn een poging om de Christene Volkspartij en haar bekende en minder-bekende leiders, voormannen en kaderleden in het arrondissement Aalst te situeren. De volgorde van het afdrucken is in zekere mate gelijklopend met de hoofdstukken van de tekst. De publicatie is uiteraard onvolledig, ze is beperkt door de beperktheid van het daensistisch archief zelf en is vooral gericht op de eerste kwarteeuw van het daensisme. Dank zij de te verwachten medewerking van de lezers, kan in een volgende uitgave volledigheid m.b.t. de foto's van leiders, voormannen en kaderleden nagestreefd worden.

État Civil.

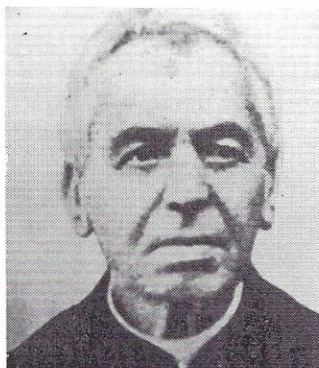
*D'un acte inscrit aux registres de Naissance
de la Ville d'Alost, Province de la Flandre Orientale,
est extrait ce qui suit:*

4
A'ay 1864 cent & neuf, le dix huit
décembre et né à Alost, Augustin
Adolphe Daens, fils de Louis et de
son épouse Amélie Boon etc

Adolf Daens, priester gewijd in 1873

Adolf Daens na 12 jaar Christene Volkspartij (1906)

Adolf had zijn klassen uitgedaan; hij was aangetrokken door zijn Professors, o. a. door Pater Onclair, een groote Predikant en voorlooper der Vrije Volksmannen; hij vroeg aan zijn Ouders om te mogen Pater worden. Wederom tegenslag! Voor altijd weg! Niets hebben voor al de moeite en opoffering! Het duurde eenige dagen; Adolf hield aan; Vader Daens stemde toe en Adolf vertrok zekeren dag naar Drongen, boven Gent. Onze oudste Broeder August, alsdan Onderpastoor, zou hem vergezellen... Ik zie nog Adolf geknield voor zijn Vader en zijnen zegen vragen... Dien dag had Vader Daens een stuk in zijn kraag gelijk men zegt: niet dronken; nooit heb ik Vader dronken gezien; God zij dank!.. Met een goed stuk op!

Adolf zond uit Drongen aandoenlijke troostende brieven; het was altijd een groote vreugd, als hij eens mocht naar huis komen; dan werd hij gezonden naar Bergen, naar Leuven, naar Turnhout, als Professor van Rhetorika; de Jesuïeten maakten veel werk van hem; hij had den naam een hunner beste Redenaars te zijn; na 12 jaar bij de Jesuïeten geweest te zijn, kwam hij terug naar huis; zoo het scheen, ziekelijk; doch hij was te veel Vlaamschgezind, te vrij-sprekende; het *perinde ad cadaver* van den Spaanschen St Ignatius, dat gansch-verzaken van 't persoonlijk gedacht ging hem niet; hij keerde terug bij moeder Daens; eenige weken nadien werd hij aanvaard in 't Seminarie; hij was toen 31 jaar, en de oudste der Seminaristen... Na twee jaar Seminarie werd hij Priester gewijd en deed zijn Eerste Mis in Sint Martenskerk den 21 September 1873. Het was voor onze oude Moeder en voor ons allen een schoone en gelukkige Dag: de Molenstraat, waar wij sinds lang woonden, was eenparig bevestigd; daags nadien las de jonge Priester Mis in 't Kapelleken der Werf, 't Volk stond tot op de Straat.

(Uit Priester Daens door Pieter Daens; drukkerij Daens-Mayart, Aalst 1909; 220 blz. + 5 blz. toevoegsel) Perinde ad cadaver betekent: gehoorzaam als een lijk

— HET LAND, VIANDSCHAP, NIET —
Gewone Abonnenten: 20 stuks voor 1 gulden, 40 stuks voor 2 gulden, 60 stuks voor 3 gulden, 80 stuks voor 4 gulden, 100 stuks voor 5 gulden, 120 stuks voor 6 gulden, 140 stuks voor 7 gulden, 160 stuks voor 8 gulden, 180 stuks voor 9 gulden, 200 stuks voor 10 gulden.

— KROONLAND, NIET —
Gewone Abonnenten: 20 stuks voor 1 gulden, 40 stuks voor 2 gulden, 60 stuks voor 3 gulden, 80 stuks voor 4 gulden, 100 stuks voor 5 gulden, 120 stuks voor 6 gulden, 140 stuks voor 7 gulden, 160 stuks voor 8 gulden, 180 stuks voor 9 gulden, 200 stuks voor 10 gulden.

HET LAND VAN AELST

GODSDIENST. - VADERLAND. - VRIJHEID

De Werkman

40e JAARGANG N° 2363 8 April 1918

Prijz 5 ctm.

Drukkers Uitgevers Franc DAENS & ZUSTER

De 2 weekbladen van Pieter Daens

Het blad dat groeide rondom de figuur van advocaat Van Langenhacke.

KLOKKE ROELAND

ORGAAN DER CHRISTENE VOLKSPARTIJ.

Alles voor en door het volk!

*Men zoekt in Roeland,
Alz in Klokke en in Land,
Alz in Klokke en in Land,
Alz in Klokke en in Land,
Alz in Klokke en in Land,
Alz in Klokke en in Land.*

Pieter Daens

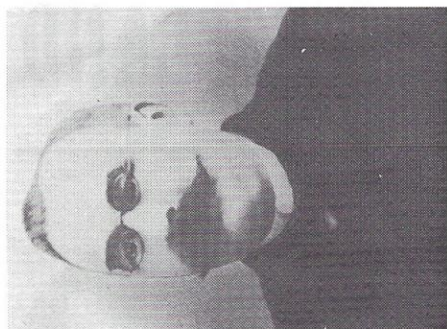
Jan-Baptist Van Langenhacke

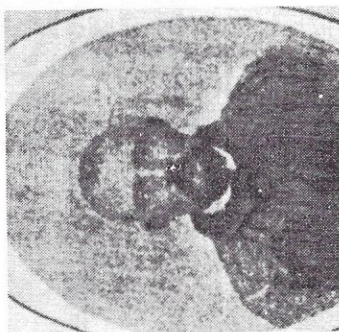

In dit gebouw aan de Lange Muntstraat te Ninove drukte Désiré An-
neesens begin september 1891 het eerste nummer van Klokke Roeland

De roelanders rondom Van Langenhacke

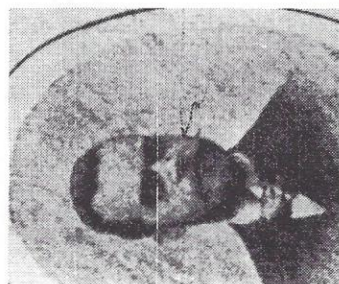
Dr. Van De Velde

Frans Lambrecht

Aloïs De Backer

Prosper De Pelsmaeker

Frans Sterck

Hector Plancquaert

De Gentse bisschop Lambrecht. Volgens Pieter Daens zou mét hem de geschiedenis een gelukkiger wending genomen hebben. Hij overleed schielijk te Denderleeuw op 2 juli 1889.

Priester Fonteyne van Brugge

Victor Soens

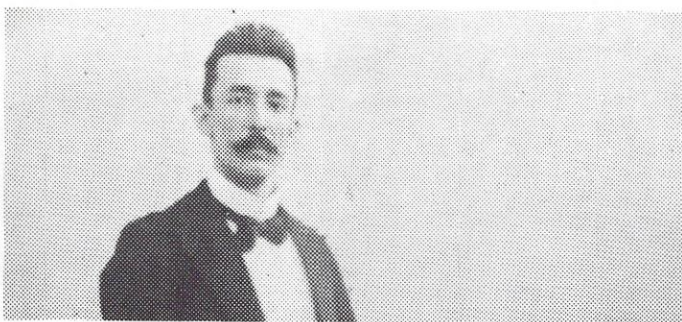
Du Catillon

Frans Van der Weeën

Lodewijk De Bruyn

Bernard Minnebo, na de dood van Priester Daens gedurende een beperkte periode leider van de Christene Volkspartijen in Vlaanderen. Hector Plancquaert volgde hem vrij snel op.

aan de schelde gelegen. Het water heb-
belde aan onze voeten.... groote schepen
kruamen en gingen en trokken zware
rookpluimen over het reere water....
En met een lachende zus boven 't hoofd en een
frisch windje in 't gelaat, hielden we terug
op onze afgeleide levensbaan. Ik verhoef
als knaap in de vanderhantens en landde ten
slotte in Trichtingen aan de schelde..... Wel
hardt en veel beweging dagen slopen, aan
wijzen zienswijze voorbij.... En toch.... geen
enkele dag, niet den hardsten, heb ik beklagd.
En moest het morgen te herbeginnen
zijn, ik trok denzelfden weg op. elbijn
idealisme is niet dood, ondanks alles.
elbijn schijnt nu niet langer dan ik dacht.
Doch ik wou, nu dat de kiezing voorbij is
en zij weeraar als volksvertegenwoordiger
naar 't Belgisch parlement gaat, ik deze
paar woorden zeggen.
elbijn eens, in naam van heel mijn
gezin, hartelijk gefeliciteerd
Met Vlaamse groeten
Bernard.

Laatste deel van een brief van banneling Van den Bruele aan Van Opdenbosch.

ALMANAK der CHRISTENE VOLKSPARTIJ

1897

V. J. DE BRUCK

KAREL KOTTÉ

EDOON LEROY

F. J. DE BRUCK

E. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

J. J. DE BRUCK

VOOR GOEDEN VOLK!

Almanak der Christene Volkspartij, 1897. Vergelijk ook met de Almanak van 1898: sommige namen worden niet meer vermeld, andere vullen de almanak aan . . .

Adolf Pauwels, flamingant en democraat. Hij inspireerde zijn vriend Plancquaert in de contestatie tegen Woeste en de Katholieke Partij.

A black and white portrait of a man with dark hair, wearing a suit jacket, white shirt, and a patterned tie. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is a light, textured grey.

De reden van het bestaan en het doel der Christene Volks-partij is de volke- en staatselijke hervorming van ons Vaderland.

Wij verstaan door *Volke* alle degenen die moeten leven van hunnen *persoonlijken arbeid*, in tegenstelling met de *Kerkelijke* die leven en zich vrijmaken met het werk van anderen.

„De arbeider is zijn loon wat hij, zegt Christus in zijn Evangelie; wij vragen dat de arbeider met een redelijk en gematigd werk, genoeg verdienen aan behoorlijk te leven met zijn gezin, dat hij dus den Staat niet verdringt tegen de onverschuldigde, de levens, ziekte, weduwschap, onverschuldigde, en dat hij in ruimschaatsdag een pensioen geniet, voldoende om te leven.

Voor alle Staatsbedienden vragen wij het Recht van Vereeniging, door de Grondwet gewaarborgd: - Alle Belgen hebben het recht zich onge-

Wij vragen ook 3 fr. als minimum van dag- en
en verhuur van alle kleine uithoeken.

De vruchten van den arbeid behoeven eerst en vooreerst den arbeider die ze voortbrengt; er behoort dus ten minste eene billijke *verdeling* van winsten te zijn tusschen arbeid en kapitaal.

Daar de *Volksomwenteling* die woud is van alle zedelijke en stoffelijke elanden, moet zij uitgevoerd worden door het eengedragingsmodel: het is *plicht* dat *kinders* de leiders zijn der volk en met volmacht zijn zij, en de volk zelf is een heilige.

Wanneer nu de herkomst van de verandering onder natuurlijke omstandigheden *medelidelijk* versuimt, maar de lasten moeten verlichting verdoeld worden, en bijgevolg het later bij te treven met *U. Gled.* de *juistvertoering* moogt resultaat worden, en de *erf* stiel *markte* in *U. Gled.*, gelijk in *Holland*, waar hij de *U. Gled.* *markte* *markte*.

De belangstelling is er in den grond toe-
genomen.

vloet van de rijken en niet (gelijk het nu is, op den loofdrift van arbeider, boer en burger.

De *verre*nde fortuin, bestaande in papieren-waarden, akten enz., en die veel groter is dan de *onverre*nde fortuin, betaalt nu *niets*. De *kleine* *rijende* *m* moet ontlast worden.

„Groep Staatscrediet voor den kleinhandel,
de organisatie der Nationale Bank.“

Berechnung van den eersten handel of de eerste betoegeling der verkooft en aankopen.

Exclusief patent voor al de handlaars, name-
lijk voor de groote Parers en *magasins* van
Sagmische Maatschappijen.

Overname der Verzekeringen door Staat of Gemeente.

De landbouw, de eerste levensbehoefte van ons land en de voornaamste bron van nationaal rijkdom, moet de eerste bekwaamheid zijn der bevolking.

Onze kerkbewaart in deze moeilijke tijden de winsten van de kerk, de pachten te

De zo lang behaalde vermindering van grondlasten mag niet langer ingesteld zijn; de grondeigenaar mag niet langer de zwaarste lasten dragen en de boer zal betalen.

De reeling der pachtprijsen — in evenredigheid gebracht met de jaarlijksche opbrengst en den prijs der landproducten — is 't voornaamste

De rijverheidsplanten — Vlas, Hölz — moesten krachtig beschermd worden, maar niet overrechts getrokken.

Die Hypothese, daß die den kleinen Fäcien-
gruppen 100-147, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 9

Geen kleed en Reclameverkoop voor alle Belgen en alle Partijen, — door 't enkelvoudig Agelen Stentrecht, — een man, éne stem, — en de lyke toepassing der Excepcione Verkegengoordeide, met de volgende omschrijving, enz.

Geschichte Programm der Chloéne Volkspartei, 2. Heft, in drei Bänden:

2. *Penicillium* **Libol-KRECHT.**[illegible]

It is voor de algemene instellingswijze van sociale hennep ingedeeld. Pijn en Drives al zijn hennep en een klein beetje geslachtstend.

Vianden, kazens van 't Arrondissement Brussel, zoogerichtend tot dat het Plein van der Cluysere Volkspartij (niet 2027) van welk, in stelsel en van geschied van Volk, kast van op 27 Mei 1900 de list van

$$A_{\text{eff}} = \frac{\epsilon_0 \mu_0 c^2}{4\pi} \int_V dV |\nabla \cdot \mathbf{E}|^2 + M_{\text{eff}}(t).$$

De laatste Woorden.

Hooft d'ou Bewaarders roepen :
We zijn gewonnen!
Maandag zullen wij mogen op ons lappen gaan!

't En kan niet anders :
ons drij stemmen; ons voordeel in de kieslijsten;
in de kiesbrieven; in de kiesburelen; de Fransch-
mans die weg zijn; al d'arme Ouderlingen die voor
ons moeten stemmen... En ons Advokaten-stre-
ken; w'hebben 't fijn aan boord gelegd... Wij zijn
het, die aan 't Volk zijn stemrecht hebben gege-
ven, aan de Franschmans hunnen opslag; wij heb-
ben veel openbare werken verricht, veel goede wet-
ten gemaakt; voor den Congo zal niemand moeten
opgaan; we zullen hem 'ne man koop... W'heb-
ben veel Geestelijken gedwongen voor ons te loo-
pen... Hebben is hebben en krijgen is de kunst...
Die boven ligt, is toch meester.

Eerlijk Volk van Vlaanderen, wat zegt ge daar-
van, sprekt, och sprekt :
Ja, ja, roepen de Volkeren, wij zullen spreken
door de stembus; daar zijn wij vrij... Door spreken
en valscheiden zal men ons niet overhalen... Vier
Kasteelheeren die aan 't Volk komen leugens wijs-
maken ! die de Priesters dwingen in hun voordeel
te loopen !... Zij hebben ons het stemrecht gege-
ven. Valsche leugen !... Zij hebben de Fransch-
mans afslag verkregen. Valsche leugen !... Zij
hebben goede Wetten gemaakt... Is 't misschien
de Tabakwet? zijn het de medaliën en d'oorringen?
Is het de wet op de Vakvereenigingen? Is 't de
wet op de Burgerwacht? Is 't hunnen Congo?...
Er zal niemand moeten opgaan naar den Congo,
zeggen ze... Zal onzen Koning zijnen Congo kun-
nen verdedigen met soldaten op steekbeidekes?
Ze zullen 'ne ramplacant koopen, zeggen ze...
Woorden in den wind, durven ze dat tekenen?...
Uit den Congo zal kaffé komen, schrijft M. Pol
Clippele... Ja, CAFE MET BLOED IN... Ha,
ge komt spotten met ons Ellende !... Ge stelt de
kizing als de Franschmans weg zijn ! Ge loopt
met dwang naar de Pastorijen !... Weg, weg met
u !... Uw stelsel van reaktie zou een Revolutie doen
ontstaan...

Wij willen Vrijheid en Eerlijkheid;
we zijn immers Belgen; we willen 't
Evenredig Stelsel; we willen 't zuiver
algemeen stemrecht; we willen de So-
ciale Wetgeving; de Volkswetten die
onzen Paus vraagt, en daarmee trek-
ken wij naar de stembus: Voor Vrij-
heid en Eerlijkheid ! voor Deftigheid en Brood-

gewin ! Tegen den Congo en de Doodschuld !
Voor God en Volk !...

PIETER DAENS.

Aalst, 20 Mei 1898.

DE CONGO.

(Stemme : Priester Daens.)

Sa, werkers, op, 't is tijd,
Eer gij bedrogen zijt,
Dat gij met oogen klaar
Aanschouwt het zwart gevaar.
De Congo grijst ons aan,
Het is met ons gedaan,
Als wij niet allen oesgezind ter stembus gaan.
Wij moeten hem bestrijden
Uit alle macht en kracht,
Ons Belgenland bevrjden
Aan den afgrond gebracht.
Refrein :
Op ! ten strijd, 't is hoogen tijd !
Wij willen van geen mannen
Die ons naar Congo hansen
O geeft ons brood, in onzen nood.
En wilt gij niet, schiet ons in Vlaanderen dood
In plaats van ginder ver op vreemden grond te
(moeten sterven,
Dit kan het jonge Volk van Vlaanderen derven.
(bis).

Wij hadden 't wel voorzien
Alreeds een jaar of tien
Dat men ons sleuren wou,
Naar 't verre land Congo.
Millioenen ongetemd
Werden gerust gestemd.
Terwijl de arme wroeter liep al zonder hemd,
Zoo wilde men ons binden
Aan 't zwarte Congoland,
En 't arme Volk verblinden,
Dat is aangebrand.

Refrein : Op, 't is tijd;

Ze zeggen wel, — 't is vet !
Het staat in de Grondwet,
Dat niemand er heen gaat
Tenzij, als vrij Soldaat.
Doch op 'ne minuut of tien
De Grondwet wordt herzien
En 't arm Volk mag haastig naar den Congo vliën.
En 't is alweer bedrogen
Voor den hondsdunne zooveelsten keer.
Ach niet toch uit, uw oogen,
Wij willen dat niet meer !

Sa, Vrienden, gij kent uw plicht,
Gij zijt nu onderricht
De Congo moet van kant,
Tot heil van Belgenland.
Komt, strijd met ons te saam
In uwer Kinderen naam
Die later naar dit Kerkhof zouden moeten gaan.
O last het vrij welvinkten :
Weg met het Congoland.
Wil een ander zich verdrinken,
Wij blijven aan den kant.

Berichten. Eerst en vooral : De
Kizing is vrij en ge-
heim, niemand kan weten voor wie men stemt;
zoodat elk gerust kan kiezen volgens zijn ge-
weten. — De stemming heeft plaats van 8 tot 1 ure.
— De getuigen moeten bijzonderlijk oppassen dat
er geen *erreurs* zijn in de stemmen; dat er geen
mannen komen die meer stemmen hebben als er
vrij toekomen; dat er niet gestemd wordt voor de
Franschmans die afwezig zijn; of voor de dooden

Désiré Boriau

August De Brabanter

Dokter Jan Caudron

Jozef Sterck

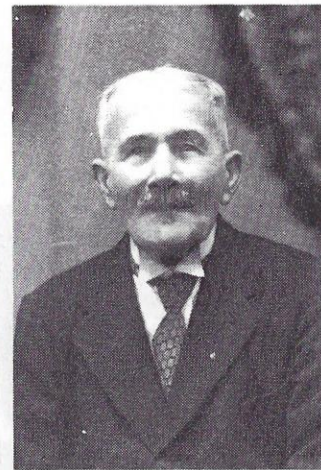
Judocus De Bruyn

Pastoor De Wolf, naar Denderleeuw gezonden om er het daensisme te bestrijden... werd overtuigd daensist.

Corneel De Saar

Louis Couck van Denderleeuw.

Romain Eeman

Vlag Ziekenfonds Erpe Christene Volkspartij — Vlaamse Front

De leiders van de Christene Democratie in Vlaanderen in het groter geheel van de Christelijke Democratie. Op het ogenblik van het verschijnen van de Almanak zijn de wegen echter reeds gescheiden. Renkin en Carton De Wiart zijn opgenomen in de Katholieke Partij; de daensisten in de Christen-Vlaamse Democratische Federatie, terwijl de definitieve breuk tussen de Kerk en de daensisten nakend is.

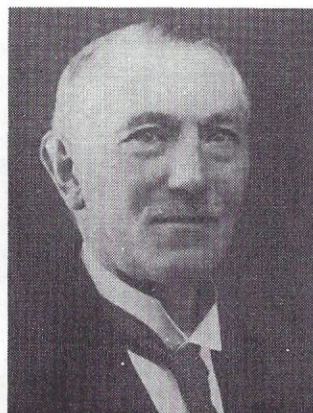

Jozef De Niels

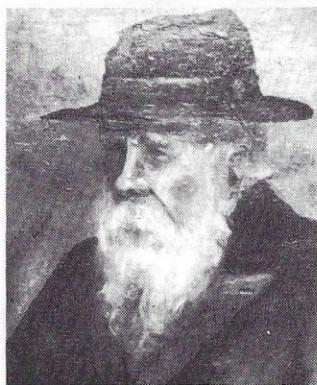
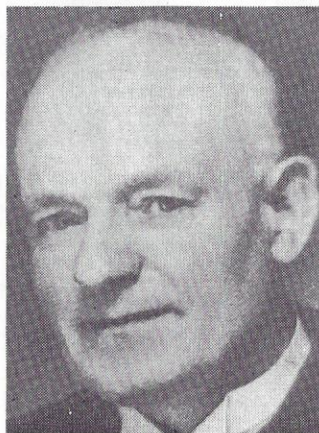
Jozef Beecman

Jan De Neve

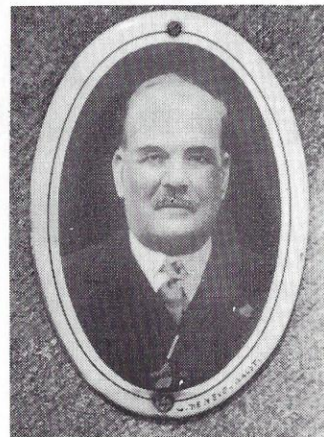
Antoon Van den Bossche

Peirreboom, de drager van de
daensistische weekbladen

Jan De Beul

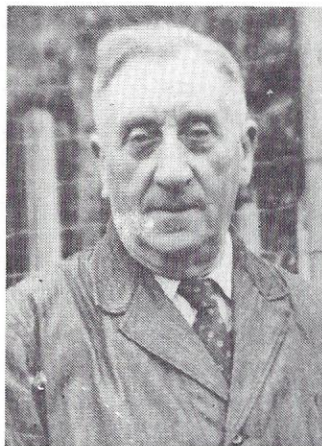

Aloïs Haelterman

Lodewijk De Backer

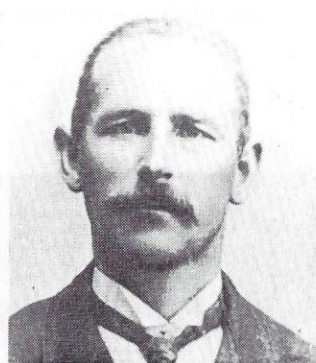

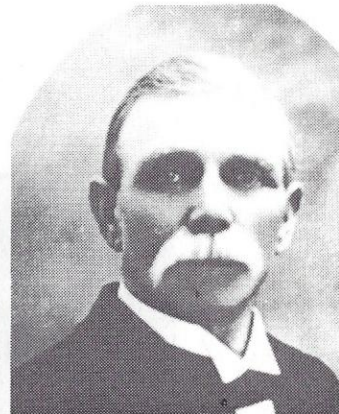
Kamiel De Man

Felix De Neef

Severinus Temmerman

François Heyvaert

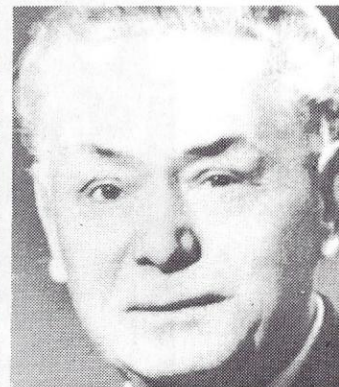
Petrus Ruysinck

«Melle», een eenvoudige volks-
vrouw, propagandiste voor de daen-
sisten

Emiel Wellekens

Jean Coessens

De jubilerende stichters van het daensistisch ziekenfonds

De jubilerende stichteressen van de daensistische vrouwenbeweging

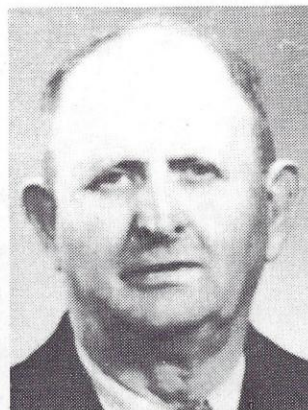

Godefridus Van Hauwe

Emiel-Ernest Van Hauwe

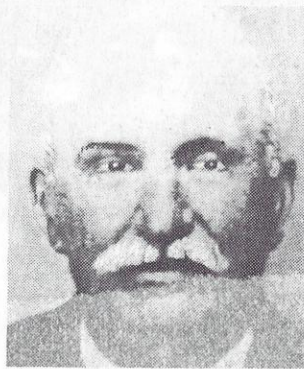
Emiel Colpaert

Jan-Baptist Neirinckx

Constant Van Nuffel

Jan-Baptist Van der Borcht

Willem Van der Borcht

Celestina De Brauer
(echtgenote Adolf Verhofstadt)

Kamiel Roggeman

Victor Bocqué

Eugeen-Raymond Boterberg
(vaandrig van Erpe; zie eerder in
dit boek)

Jan Van Mieghem

Petrus Van der Stock

Cornelius Van Mieghem

^

^

Benjamin en Clementina Roelandt - Ghysens, baatten een kistennakkerij uit met tientallen werknemers. Steunden openlijk de daenstistische partij en werden hierom door de katoenba-zen volledig gemineerd

De fanfare «Groeien en bloeien» uit Denderhoutem in 1906

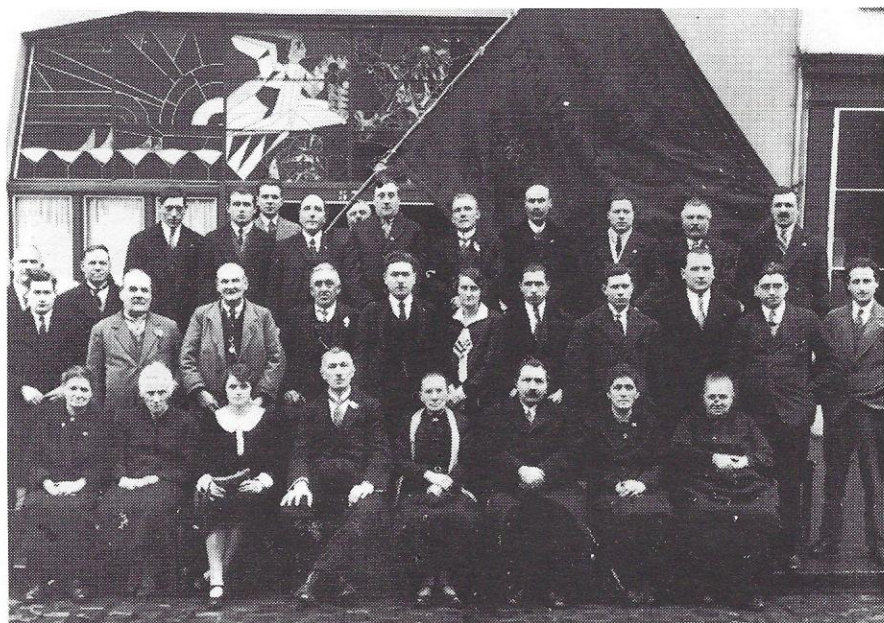

De daensistische fanfare in 1921, toen het daensisme vooral op gemeentelijk vlak doorbrak.

De fanfare in 1932

Het bestuur van het daensistisch ziekenfonds in 1930

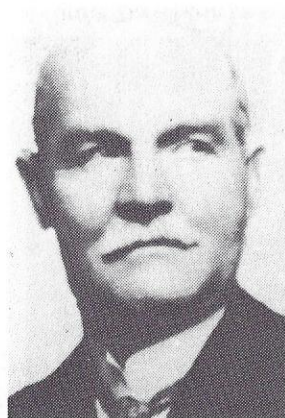

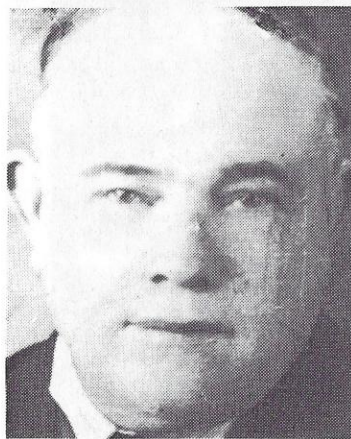
Dokter Pauwels

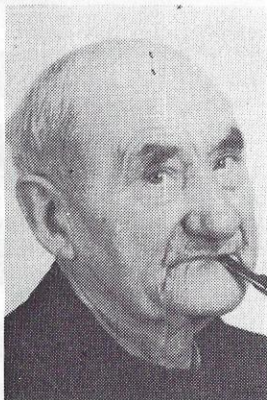
Frans De Bruyn

Frederick en Celestina Sonck-De Bruyn

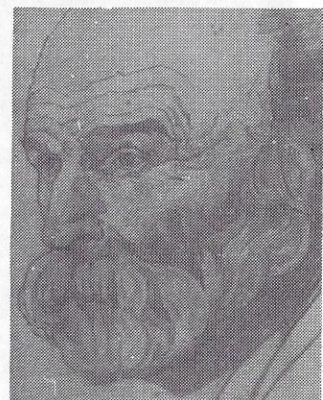
Rufin Van der Biest

Theodoor Van Kerkhove

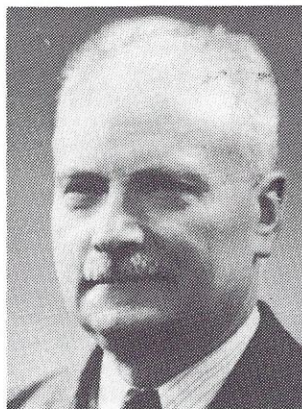

Renaut Van Daele

Frans Boel

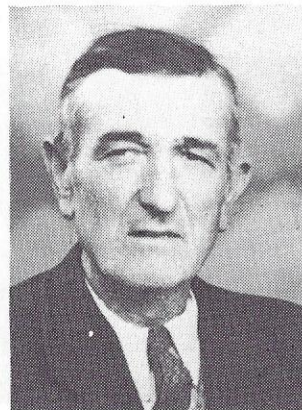

Jan Caudron.

Arthur Brewee

Rufin Snel

Juul Rasschaert

Benoit De Saedeleer

Hector Beeckman

Jozef De Brabanter

Jaak Roelandt

Alfons Rimbout, laatste lokaalhouder van het Vlaams Huis te Aalst

Antoon Van den Bossche

Nathalie Vinck (Echtgenote Van den Bossche)

Alexander De Vos met echtgenote

Octaaf Van Schaemelhout en echtgenote

De Werkman

46 JAARGANG N° 2302 6 April 1918

Prijs 8 ctms.

Druckers-uitgevers Franz DAENS & ZUSTER

Pieter Daens

Hoofman der Christene Volkspartij, Volksvertegenwoordiger en Raadsheer, Eerevoorzitter van de vereenigde Ziekenfondsen, enz., stichter van het weekblad „DE WERKMAN" in Memoriam

Het schrikkelijke onheil is dan over ons heengekomen.

Pieter Daens, de groote Man, die in al de gewesten des Lands van zich deed spreken en er door duizenden, door tien duizenden, bemind en gepezen werd, Daens die met zijn eenvoudige doch krachtig Volkswoord de menigte boeiende, oprechte, vertrouwen insprak, Hij, de kracht, de pracht van een Volksman, Hij is ons ontfallen, weggewerkt uit d'armen van de massa, die van den krachten Ouderling nog zoveel goed verwachtte.

Hij werd geboren te Aalst den 10 Juni 1842.

In 18421 Onse Pieter zag dus het levenslicht in de hartje van Vlaanderen, op het tijdstip dat er in onze streken zoveel nood, ellende en honger geleden werd. Waren erge jaren, de jaren 40! Er is wat geleden door ons Volk! Die kleine Pieter wist het niet, voelde het wellicht niet, doch die nood, die ellende die hij zijne intrede in de wereld hoogtij vierde, zouden als 'ware in zijn kinderhart een stempel drukken, een

wensendeel altijd door de drukkerij Daens moest gedragen worden.

Neen, we spreken daar niet van, wij vervallen in eenen bijzonderheeden die tot het verleden behoren en die zoveel pijnlijke wonden zouden openen. Zeggen wij alleen dat het een bittere, doornigen lijdensweg is geweest.

Stoffelijk heeft men Daens doen bezwijken; zedelijk stond Daens hoog, hoog, trotseerde alles, leed alles, braveerde de hevigste stormen om de denkbeelden der Christene Democratie aan Vlaanderen te verkondigen.

De groote Man heeft in den strijd niet omgekeken.

Wie mij lief heeft, neme zijn kruis op en volg mij, » heeft Christ' i peesj. Daens heeft zijn kruis opgenomen, Christ' is gevolgd, hij heeft een bittere kruisweg afgelegd, en is evenals Christus, op den vooravond van Paschen bezweken.

En thans staan wij ston, diep geslagen, nevens die brennende ruide Mar, wiens lijk daar ligt, zo' schoon, dat het ons doet denken aan 't lieve roet dat

lokt den Do'Uern, die hem op uitstiekende wijzen verzogde, dat ingevolge de heere konst hem nog een tijd te redden.

Nevena Daens ligt de tafel vol boeken en papieren, hij heeft den manuscript nog doordien te gewenst. Hartes kloegt nu van pijn in de zijde. Angusta, zonne lichter, vraget wij er een watervolk wil opsteken.

Och neven, kind, 't val' wat beter.

Eenige ogenblikken later:

Maar zie... ik krijg zinken konde.

Daens heeft over boes zijn liefsman.

Nog een ogenblik, zijn lijk zakt neer, hij duikt voortuit zijn ariel, zonder een enkele kreet, te weten, zonder een zucht te slaken.

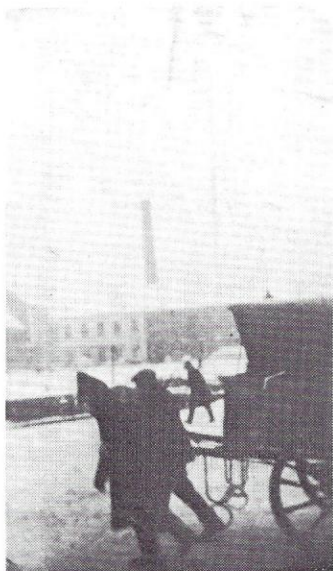
Angusta is alom met hem, ze springt toe, trekt hem vast, roept om hulp, opent zijne kleedren, deelt alles te vergoed.

Spiedig is de heer Onderpastoor Pasche daerby hem het lijk ontvoert en Pieter Daens heeft het tijdelijke met het eeuwige verwisseld.

Nevena lient op de tafel lag een stukje papier, waar hij eenige ogenblikken te voren deze woorden had opgeschreven:

MEMENTO MORI:

Het weekblad De Werkman meldt het overlijden van zijn stichter

Daensistische brood- en lectuurverkopers...

DE VERREZENEN

AELSTENAAR

Kluchtige Almanak voor
verrezenen lieden

VOOR HET JAAR O. H. J. C.

1869

In verrezenen lieden,
een nieuwe dag verrijst den lieden.

Wie rekt en waarheid mint,
Maz' haer vryheid speken.

AELST

BIJ ALLE BOEKHANDELAARS

Pieter Daens in 1869: drukker-uitgever, schrijver van volkse kluchten

GAZET

Van

KRUGER

ZALIG ZIJN ZE DIE STRIJDEN
VOOR DE RECHTVEERDIGHED

Versijnt wekelijks.

HOOFD-OPSTELLER FRANS DAENS.

twee nummers voor een cens

Samenspraak.

Tusschen Charel en Lowie.

— CHAREL. — Lowie, wij trekken zondag naar Boom.

— LOWIE. — Wij trekken zondag naar Boom Vriend Charel.

* *

— CHAREL. — Ze zeggen Lowie, dat het daar zoo luisterlijk zal zijn.

— LOWIE. — Zooveel te beter, het is voor onzen PRIESRER FONTEVNE, die zich ophaf-

— CHAREL. — Bravo.
— LOWIE. — We zullen onze reis beschrijven.
— CHAREL. — Zonder faut als God belieft.

Uit den nieuwen Spiegel der jonkheid.
Gedrukt in 'tjaar 1772 te Gent bij Judo-
kus Begijn op d' appelbrug.
Ik zal van tijd tot tijd eenige kappitelkens
ut dien boek meedeelen

Advijzen.

Vraagt advijzen aan den wijzen,
Aan den ouden, aan den grijzen,

Jong geleerd. Pieter zoon Frans is 10 jaar oud als hij dit blaadje uitgeeft. Natuurlijk heeft vader de pen geleend.

Mevrouw Mayart, echtgenote Pieter Daens

depuis six cents ans, et dans les circonstances les plus diverses, devient la parole même de l'Eglise ! Il faut distinguer entre la juste possession des richesses et leur usage légitime. Sans doute la propriété privée a son fondement dans le droit naturel, mais si l'on demande en quoi il faut faire consister l'usage des biens, l'Eglise répond sans hésitation avec l'Angélique de l'Ecole : « Sous ce rapport, l'homme ne doit pas tenir les choses extérieures pour privées, mais bien pour communes, de telle sorte qu'il en fasse part facilement aux autres dans leurs nécessités ». Ici, le pape donne quelques règles pratiques très importantes. « Dès qu'on a suffisamment donné à la nécessité et au decorum, c'est un devoir de verser le superflu dans le sein du pauvre ». On comprend que le decorum est proportionné aux temps, aux lieux, à la condition. Dans le cas d'extrême nécessité il y a là un devoir de stricte justice. Les théologiens étendent à la quasi extrême nécessité, qui réduit un homme à un état tel qu'il court risque, lui ou sa famille, de périr ou rapidement ou de misère lente, ce qui est dit de l'extrême nécessité (1).

1. On fera bien de consulter sur cette question si délicate la Théologie morale du R. P. Lehmkuhl, S. J. — Theolog. mor. Tomes, Tract. IV, cap. II, § I.

PASCAL. — Sur l'Encyclique. — 3.

par les journaux Conservateurs, et Commencement à l'œuvre à laquelle le souvenir de "destruction de la propriété, de Commencement et d'autres balayées

Een bladzijde uit «L'Eglise et la question sociale», enkele dagen vóór de stichting van het daensisme door de Pelsmaecker geschonken aan de Backer. Advocaat Prosper De Pelsmaecker (ook roelander en medestichter van het daensisme) heeft tekst en interpretatie van Rerum Novarum van een aantal bibliografische nota's voorzien alvorens het aan zijn intieme vriend De Backer te bezorgen. Deze laatste heeft het boek letterlijk omgewoeld, zoals wij het hierbij kunnen bemerken. Het zijn beslissende documenten voor de oprichting van Klokke Roeland en later van de Christene Volkspartij.

[illegible]

21e Sept Criss: Princip. d'observation p. les can. d'été
Si le fusil n'est pas arrivé par mistake on envoie une
requête pour en faire par la loi a peine d. nullité
Les cours en fait mal s'entendent sur point aux lieu d'envoyer
Statue alors en 1er et en dernier ressort / de suite l'ouvrage
de l'ouvrage Par II

Ph. Persi in *Consuetudinibus* Polygoni, Pers. Polij.
Procedere in *Remanentibus*

Dear Gentlemen,
 Very truly yours,
 Wm. Webster

Uit het familie-archief Alois De Backer: de allerlaatste voorbereidingen vóór het behalen van het doctoraat rechten. Naar het einde toe wint het geschrift nog aan zelfzekerheid. Deo Gratias. Goddank. Loof de naam van de heer in eeuwigheid . . .

De woning van het gezin Aloïs De Backer te Denderhoutem. De Backer overleed hier op woensdag 25 mei 1904.

Het (thans verbouwde) geboortehuis van Aloïs De Backer te Denderhoutem

de notre ordre du jour de la session de novembre: l'opinion publique souhaite ardemment et à bon droit qu'il en soit ainsi.

AUTRE MOTION.

M. Dufrane. — Messieurs, j'ai demandé la parole pour faire constater que si je n'ai pas pris part au dernier appel nominal de la séance de vendredi soir, c'est que j'avais quitté la salle à 11 heures et demie, mais que, jusqu'à ce moment, j'avais assisté à toute la séance. Je tiens à faire cette déclaration parce que je ne suis pas de ceux qui votent des séances du soir, mais qui n'y assistent pas.

AUTRE MOTION.

M. Carton de Wiart. — Messieurs, notre nouvelle législation électorale a créé des membres suppléants de la Chambre. Il y a grand intérêt, tant pour eux-mêmes que pour la chose publique, que ces suppléants puissent s'initier à nos travaux parlementaires. N'en entrerait-il pas dans les intentions de l'assemblée de charger le bureau de prendre les mesures nécessaires à cet effet? Peut-être pourrait-on faire aux suppléants le service des documents parlementaires et mettre à leur disposition une tribune spéciale.

M. Vandervelde. — Le passage entièrement l'opinion de M. Carton de Wiart. Seulement, je pense qu'on gagnerait du temps en demandant au bureau de renvoyer la question à la commission chargée de la revision du règlement, qui pourrait également intervenir dans la matière.

AUTRE MOTION.

M. Buyl. — Messieurs, comme plusieurs de mes honorables collègues, j'ai l'intention de m'exprimer fréquemment en flamand. Je tiens à déclarer que, si je me propose de me servir souvent du flamand, ce n'est nullement pour faire une manifestation d'antipathie à l'égard de mes collègues wallons. Je m'exprimerai en flamand, d'abord parce que le flamand est ma langue maternelle, que je parle évidemment plus facilement que le français; ensuite, par déférence pour mes électeurs...

M. Giroul. — Vous oubliez que vous représentez la Belgique tout entière.

M. Buyl. — ... à qui je veux permettre de se rendre compte de la façon dont je remplis mon mandat qu'ils ont bien voulu me conférer.

Je me hâte d'ajouter que, pour faire preuve de tolérance et de conciliation, je prendrai l'habitude de résumer très brièvement en français les discours que je prononcerai en flamand. *(Rires.)*

écrit.

De heer De Backer. — Een enkel woord.

Ik hoorde zooveel den achtbaren heer Degroote zeggen: Dat is eene open deur instappen! Neen, mijne heeren, want in het reglement staat een artikel 77bis, zeggende: « Het bureel « kan » de vertaling bevelen van de verslagen of van de andere stukken die in eene enkele taal worden aangeboden. »

Ik heb gedrukt op het woordje « kan » want daaruit volgt duidelijk, dat het bureel vrij is te beslissen wanneer de verslagen of de memoriën van toelichting, al of niet, moeten vertaald worden.

Ik vraag aan den achtbaren heer voorzitter of er voor de aanvang van het toekomstig zittingsjaar geene maatregelen zullen genomen worden opdat al de stukken, memoriën van toelichting en verslagen, voortaan vertaald worden. Dit is zoo noodzakelijk als de vertaling der wetsvoorstellen zelve.

Het is, ten overige, strijdig met de inzichten van den achtbaren heer Juliaan De Vriendt, een der vaders van de wet, de beslissing aangaande de noodzakelijkheid van de vertaling over te laten aan den willekeur van het bureel.

Ik wil er nog bijvoegen dat, toen ik Vrijdag het woord genomen heb in 't vlaamsch, ik zeer verwonderd ben geweest den achtbaren heer Tack te zien lachen. *(Tegenspraak rechts.)*

De heer Destrée. — Dat is meer dan een enkel woord! *(Gelach links.)*

De heer De Backer. — Lachen is gemakkelijk! De Kamer weze er wel van verzekerd dat, eer het vijftien jaar verder is, al de vertegenwoordigers van het vlaamsche land hier niets dan vlaamsch zullen spreken!

Ik ben er vast van overtuigd, want het goede recht is aan onze zijde en goed recht zegepraalt altijd.

M. le président. — Je dois faire remarquer qu'on abuse positivement des motions d'ordre. *(Très bien!)* Nous n'avions que deux objets à l'ordre du jour et il avait été unanimement entendu, dans la séance de vendredi, que la séance d'aujourd'hui serait consacrée exclusivement à ces deux objets.

J'engage les orateurs — la Chambre a été unanime pour adopter cette manière de procéder — à faire parvenir par écrit à la commission du règlement toutes les propositions qu'ils croiraient devoir formuler relativement à l'emploi des langues.

Nous insistons donc pas, il y a encore sept membres qui demandent la parole. *(Bruit.)*

M. Destrée. — Je demande la clôture sur la question du flamand.

mon département, mais touche directement le département du travail. Je dirai cependant en réponse aux observations qui ont été présentées, que toutes les réformes utiles qui peuvent concerner les dockers, les dockers en particulier, seront l'objet de la bienveillante attention et même de la sollicitude du gouvernement.

De heer De Backer. — Mijne heeren! (*Gelach op de banken der socialisten.*) Gij lack? Welnu, ik verklaar dat ik mij, in deze vergadering, uitsluitend van de vlaamse taal zal bedienen, omdat ik hier gezonden ben door vlaamse kiezers, die het recht hebben mij te verstaan zonder dat het daarom noodig zij mij eenen taalman toe te voegen.

Mijne heeren, was ik niet door ziekte verhinderd geweest de eerste vergadering van dezen zitting bij te wonen, dan zou ik ook eene onder- vraging gericht hebben tot den heer minister van Justitie over de houding van het parket tegenover Fabri, want voor dezen is men buitengewoon streng geweest, terwijl men uiterst vergevend was voor de haren.

De heer Terwagne. — Zeer wel!

De heer De Backer. — Ik neem deze gelegenheid waar om te zeggen dat al de steenhakkersblazen van Brussel zich, zoowel als Fabri, schuldig maken aan overtreding van artikel 510.

Wij hebben verschillende aanklachten aan het gerecht gestuurd, doch zij bleven zonder gevolg: de overtreders der wet werden gerust gelaten. Ik heb hier de bewijzen in handen dat er steenhakkersblazen zijn die kontrakten verseurd hebben van werklieden die dit bekend hebben en nochtans niet vervolgd zijn geworden voor die hatelijke daad.

Ik zeg aan den heer minister van Justitie dat, nog deze week, eene nieuwe klacht zal gezonden worden aan het parket, en daarom roep ik zijne medewerking in, want het is noodig dat de steenhakkersblazen van Brussel, die zich schuldig gemaakt hebben aan schending van artikel 527, gestraft worden.

Dat was namelijk het geval met den baas Pieter Parmentier, voorzitter van het syndikaat der kareellakkers; Fabri werd in het gevang gestoken, maar voor de haren werden, integendeel, allerlei uitvluchtsels gezocht en gevonden. Welnu, aan dien onrechtvaardigen toestand dient een einde te komen!

De heeren. — Messieurs, si je me permets d'intervenir dans ce débat, c'est que, moi, pressé personnellement à la cour d'appel d'Anvers, j'y ai entendu commenter plus que d'autres les faits qui ont donné lieu à cette interpellation.

Et, franchement, cette interpellation me semble injustifiée. Si Fabri était aujourd'hui déchu et s'il purgeait une peine que l'extrême gauche trouve imméritée, je comprendrais sans les excuser les récriminations de ses amis. Mais Fabri est loin d'ici, à Roubaix, et personne jusqu'à présent n'a songé à l'importuner dans sa retraite.

Ce qui peut donc lui arriver de plus grave, c'est que, de crainte de se

voir plus à Anvers,

l'interpellation avec tous autres faits que le premier juge, et qui, certes, n'après cela avec certitude que, si la cour eût entendu les témoins à décharge, elle eût acquitté Fabri?

Ce que l'honorable M. Terwagne d'ailleurs n'a pas dit, c'est qu'on a vu, dans ces débats, tant devant le premier juge qu'en appel, un article dont il n'a pas encore été parlé et qui est capital au point de vue de la condamnation, un article écrit immédiatement après que le foreman, dont le nom a été cité par l'honorable ministre de la justice, avait été boycotté. Cet article a paru dans le *Werker*, l'organe socialiste. Il était l'œuvre de Fabri et il disait en substance: « nous venons de suspendre pour vingt-trois jours l'ouvrier foreman Rampeneers ». Interpellé par le conseil de la partie civile, Fabri a accepté, devant la cour, la paternité de cet article. On aurait dû le signaler, car, évidemment, joint aux autres charges du dossier, était de nature à peser sérieusement sur la décision de la cour.

Je me hâte cependant d'ajouter que, pour ma part, je regrette tout comme l'honorable M. Terwagne que la cour n'ait pas cru devoir entendre les témoins dont les dépositions n'avaient pas été actées jusque-là. Mais est-ce un motif pour lui en faire un grief? Mais c'est la loi. L'article 190 du Code d'instruction criminelle, auquel renvoie l'article 210 que l'arrêt de la cour de cassation appelle avec beaucoup de raison, dit textuellement que, devant la cour, les témoins pour et contre seront entendus, s'il y a lieu.

La cour est donc juge souverain en cette matière. Y a-t-il même motif pour faire le procès à la loi? Le Code d'instruction criminelle donnait-il pas à la défense des garanties qu'elle a volontairement négligées? Si Fabri voulait que la cour commît éventuellement les dix des témoins à décharge, pourquoi ne pas les faire entendre? Le premier juge n'aurait eu d'autant plus raison de le faire qu'une partie civile en cause, que la partie civile, après que le tribunal public s'en fut référé à justice, a insisté pour que le tribunal encore les témoins à charge et qu'elle a même répliqué à publiquement, ce qui est rare, pour obtenir une condamnation spéciale.

Le prévenu devait donc prévoir que l'appel pourrait être entendu seulement par M. le procureur général, mais par la partie civile. S'il désirait si vivement voir transmettre éventuellement à la cour les déclarations de ses témoins, il pouvait les faire entendre avant l'un des débats.

Il ne l'a pas fait et je comprends qu'il le déplore aujourd'hui, 99, 99, 99, ce que je comprends moins, c'est qu'il cherche à en rendre responsable, et, ce que je ne comprends pas du tout, c'est qu'il le fasse au ministre de la justice, qui est étranger aux décisions de la garde.

(*Interruption à gauche.*) Je pourrais m'arrêter ici, messieurs, si l'honorable M. Terwagne n'avait pas élargi le débat et s'il n'avait cherché à entourer d'une aureole le héros dont il a parlé; laissez-moi vous dire qui est Fabri.

M. Terwagne. — Vous ne le connaissez pas.

Uit de «Annales Parlementaires» van 20 juli 1900. Vier gevolgtrekkingen zijn duidelijk: 1) De Backer — die er uitsluitend Nederlands sprak — gedraagt zich als een konsekvent en moedig vlaamsgezinde; 2) De Backer kwam ook gevat tussen als het om sociale aangelegenheden ging; 3) De Backer beheerste de techniek van het parlementair debat; 4) meedelen dat men regelmatig in het Nederlands zou spreken (M. Buyt: j'ai l'intention de m'exprimer fréquemment en flamand...) werd aangezien als een on-Belgische houding.

M. Plancquaert
Dinsdag 4 Juni 98

Geachte Heer

Na ujj. overleg heb ik besloten
niet deel te nemen aan den
meeting in Valenciennes hierin
waaronder.

Althoewel hardnekkige partij,
ganger van den persoonlijk dienst
ben ik een antimilitarist.

De volke van de Vlaamse, welke
ze gekend en al meekend en ik lijd
is een echte broeder van fransche
geinden. De leger is voor mij een
gevoelende dat een voordeel van
onze Vlaamse nationaliteit
en ik heb de beschikking over mijn Vlaamse
nationaliteit niet wil overgeven
ik weinig neiging gevoel om
geestdrift te koopen ~~geestdrift~~ voor
de Belgische.

Na de bevoegdheid is niet uit
sluitend van den persoonlijk dienst
maar heeft ook een militairist
karakter en meekend wel een ~~te~~
overwegend militair karakter
hebben waaraan dat my onmogelijk
is deel te nemen aan de meeting
aanvaardt de waarde der hoogleraar
mijn arbeidsgeest ~~geestdrift~~ ~~geestdrift~~
dan de waarde ~~de Vlaamse~~

De Gentse hoogleraar Paul Fredericq heeft Plancquaert en Priester Daens uitgenodigd op een meeting te Gent i.v.m. de hervormingsplannen van het leger. Plancquaert schrijft aan Fredericq: ik doe niet mee, ik ben een antimilitarist. Ook priester Daens antwoordde enkele dagen later in die zin aan Fredericq. — (liberaal-vlaamsgezind)

hun lot in de meesters van de levenlooze massa van Vlaanderen. Schijnheiligheid en platheid volgden. Talent en verdienste golden bijna niets meer; waren ze verbonden met een onafhankelijken geest ze werden hinderpalen voor vooruitgang. Gemaakte en geveinsde godsvruchtigheid werd bij velen reklaam en een middel tot voorspoed. Gedwaehheid en slaafsche onderworpenheid, niet zoozeer uit godsdienstzin als uit vrees of winstbejag, verkleinden de karakters en doodden allengs bij de groote meerderheid alle bewustzijn van burgerlijke vrijheid. Alleen het klein groepje christen democraten door Jan Vleminx gevormd, hield zonder schroomen het vaandel recht. Zij durfden vrij spreken, vrij handelen; godsdienst als rotsvaste grondslag voor zedelijke kracht en liefde voor de ongelukkigen en misdeelden van de aarde, gepaard met een sterken en onwrikbaren geest van onafhankelijkheid en vrijheid als ware vereischte voor deugd en echte zedelijkheid en als onoverwinnelijke hinderpaal tegen misbruiken van macht van geestelijke zoowel als wereldlijke verdrukking, dat bleef hun leus. En sterk door hun vertrouwen op een rechtvaardigen God en door geestdriftige liefde voor hun volk en hun evenmensch, alhoewel verpletterd onder overmacht en getal, voerden zij den strijd voort, den heiligen strijd voor de heropheuring van de vroeger zoo krachtige en heerlijke doch nu zoo diep gezonken maagd; voor Vlaanderen; vol hoop in de naderende ontwakning van ons volk, hoe diep zij het nu nog ingelapen zagen onder de manzanillaboomen van onze pastorijen. (1)

E I N D E

(1) De manzanilleboom; een boom uit de warme streken; men zegt dat deze die er onder in slaap valt vergiftigd wordt door zijn uitwazemingen en er van sterft.

263

Slot van de in 1944 herdrukte Jan Vleminx

DRUKKERIJ CAMIEL MOEYAERT

COUPUREN, 9-10 - BRUGGE - SCHARESTRAAT, 16

TELEF. 1. 3820
Pagina 428 90
Houtskool van
Houtskool van
Houtskool van

Brugge, den 18 nov. '36

Heden

Heer Adolfs de Hone

Heer Adolfs de Hone

Heer Adolfs de Hone

Heer Adolfs de Hone

Heer Adolfs de Hone

Heer Adolfs de Hone

Heer Adolfs de Hone

Heer Adolfs de Hone

Briefwisseling tussen uitgever Moeyaert en schrijver Planquaert.

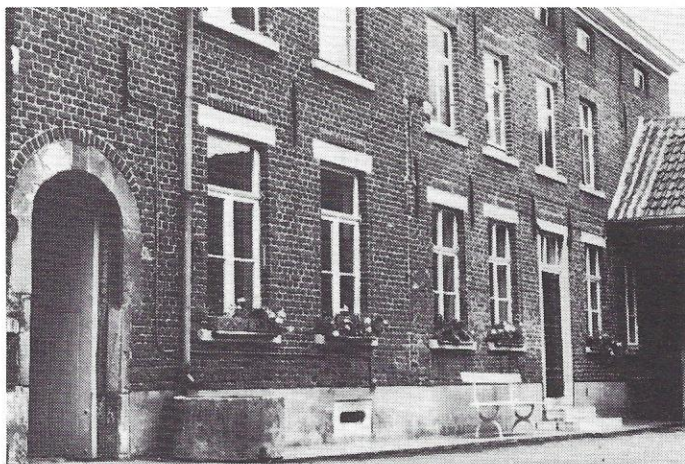

Het geboortehuis van Hector Plancquaert te Wortegem.

In dit huis te Tettang-Bodensee verbleef Plancquaert van 1920 tot 1929 in vrijwillige ballingschap.

De hoeve van Denis Ceuterick te Outer, later «Plancquaerthoeve».

Lodewijk-Denis Ceuterick

Arthur-Jozef D'Haeseleer

Scheuring onder de Scheurmakers.

van Appelsterre, die aan De Pelsmaeker en De Backer hunne geleerdheid verschaft, die ze gemaakt heeft wie ze zijn, voor wie M. Van Langenhaeke zijn geld en al wat hij bezat slachtofferde, wordt door De Pelsmaeker, De Backer en Daens over boord gesmeten! Die heerschappen loopen op den vreemde om nen kluchte-neer en nen heetenkop op te zoeken, zooals zij zelve zijn, en ze komen op met den wereldberoemden (of belachen) Planquaert van Somergem.

Wat zwarte ondankbaarheid! Roelanders van Appelsterre en omliggende, wat zult gij nu zeggen? Alla, gebruikt toch een beetje gezond oordeel en met M. Van Langenhaeke aan 't hoofd, schuip die hoeveerdige en kleingeestige boefers naar de maan! Gij kent nu die felle, eerlijke en onbaatzuchtige mannen, en nu dat M. Van Langenhaeke te laat zijne kandidatuur heeft voorgedragen, komt het groote katholieke leger versterken en helpt ons om op 14 October Daens, De Pelsmaeker, De Backer en dien vreemden vogel Planquaert tot over den kop in 't slijk te stampen dat ze er nooit meer uit kunnen.

Donderdag avond, kwamen van de statie advocaat **De Backer**, fopperscandaat, en een **liberale** Notaris onzer stad. Advokaat De Backer zei letterlijk:

- Bonsoir, notaire, **doe uw best!**

De scheurmakers en "Le Bien Public" van Gent.

Daens en zijn blik wetende dat M.

Men schrijft ons uit KERKXKEN:

Meeting der Volksfoppers te Kerkxken.

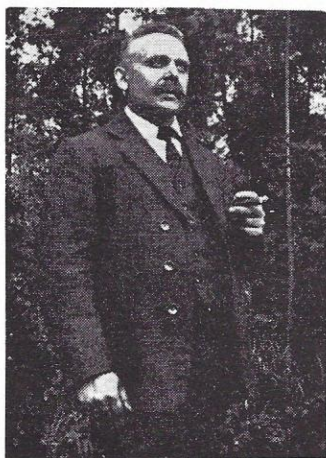
Zondag laatst was het kermis in onze gemeente. De Roelanders hadden dit geroken, en Maandag 1 October kwamen een tiental dier aardige kwasten naar Kerkxken afgezakt. Een zekere Planquaert van Somergem, alsook een klein mager heerken die zich voor werkman uitgaf, Ofschoon hij hoed en jas met prachtige horlogieketting droeg, en zijne slijne magere vingertjes geenzins door het werk verhard waren, — voerden er het woord in opene lucht.

In den beginne waren er met kinderen, vrouwen en meisjes mede gerekend slechts een vijftigtal toehoorders aanwezig; doch dit getal groeide langzamerhand aan, want het was juist het oogenblik waarop de inwoners der naburige gemeenten zich naar de kermis begaven. Nu, van in de verte het geroep en het getier dier kwakzalvers hoorende, konden zij er niet aan weerstaan eens eventjes naar die poesjennellen te gaan luisteren. Zoodat ik mag zeggen, geachte lezers, dat er op het einde der meeting een honderdtal toehoorders rond den tandentrekker, pardon rond den kandidaat Volksvertegenwoordiger! geschaard waren. Die aardige ventjes dachten dat hunne meeting den grootsten bijval genoot, en ge zult zien in hun orgaan "*Klodde Roeland*" zullen zij zulks met groot rumoer aankondigen; maar de juiste waarheid is, geachte lezer, dat hunne meeting een volledig fiasco, eene verpletterende nederlaag voor hen is geweest, want slechts een dertigtal kiezers der gemeente waren er aanwezig, waaronder vijf of zes die met de volksfoppers meehuilen. Het waren dan ook deze laatsten met de jachthondjes die de groote bollen der volksfopperij volgen, die telkenmale op de bres sprongen om toe te juichen. De overige doftige toehoorders bleven kalm en onverschillig aan de ophefingen der scheurmakers.

De redevoeringen dier valsche verdedigers van het werkvolk bestonden in eene aaneenschakeling van eerloze, vasmitt-

De Standaard, katholiek en vooral anti-roelanders over de kandidatuur van Planquaert in 1894 te Aalst.

Par.

1. - Die 18 vanda ipe eiga mit d' ipe eiga groothout met 3
keert: in de alld, leet me den 2. groothout in Vindlyf.

Wanted in the old land, we then proceeded to Vankhede. The
Dewan told us that our inquiries were possible if we were to go
first of all to the district headquarters in the year of our visit.
We then proceeded to the district headquarters in the year of our visit.
We then proceeded to the district headquarters in the year of our visit.

Antwortschrift

a little more than half a century and was however
 W. afterwards, as you was our young Dalziel in the year 9

Killer & Gehan was sent M. novaeboracensis in 18. lib. 77 and
exp. parvulus & lat. Dord. novaeboracensis in 18. lib. 77 and

the low soft sub-sclerotic table, & a narrow deep black & plate
near & more white & brown in the tegellary

C. De Volterre and not for the reason of our sister and sister
 from the mother. with great pleasure as we are

range
3. - 8 days good light & possible in 10 days very poor. 5.

for the days laid out with the wages and money
last night, for the day in my mother's garden and last evening

And yet with all these modern appliances we are still using the same old way of doing things.

W. will say: good old women & when I carbated?

van een redevoering van Plancquaert op een der V

voor 1894.

Plan van een redevoering van Planquaert op een der Vlaamse landdagen vóór 1894.

DIT IS

PEER KLOK

EENIGE SCHETSEN
UIT HET LEVEN
VAN EEN BUITEN-
JONGEN, DIE HET
WEL ZOU GEWILD
HEBBEN, MAAR
NIET SNUGER
GENOEG WAS OM
ZIJN ROL IN DE
WERELDCOMEDIE
TE SPELEN.

door

PIPEFAX

Drukk.-uitg. P. VAN DEN ABEELE
St Jansstraat 7, Aalst

Tijdens de Tweede Wereldoorlog schreef, drukte en verspreidde Van den Abeele een reeks volksboeken. Dit is het eerste boek. Vriend van Peer Klok is Bert Klok, de in Nederland overleden activist en daensist Albert Van den Bruele.

Petrus Van den Abeele

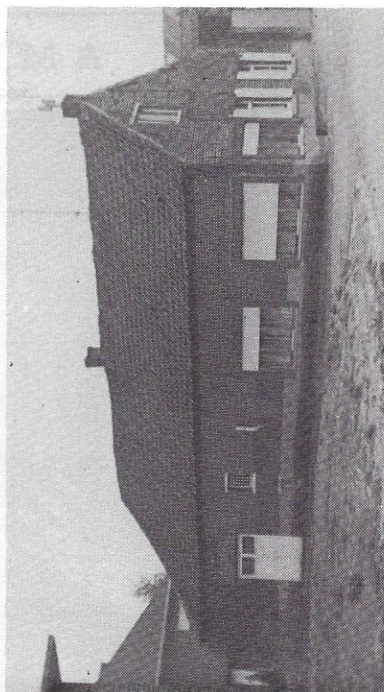
Hier werkte Van den Abeele van 1909 1931. In het kleine en lage pand links begon hij te drukken met materiaal dat hij van Pieter Daens had gekocht. Later breidde hij zijn zaak uit over het hele hoekhuis.

Albert Van den Bruele.

Het geboortehuis van Van den Bruele te Denderhoutem.

Bert Van den Bruelle met echtgenote Anna Daens en gezin.

AMNESTIE

Weer een jaar is voorbij.

Weekblad Ons Land van 29 november 1924: Weerom ging een jaar zonder amnestie voorbij. Van den Bruele en Planquaert blijven gedwongen in ballingschap.

Karel-Leopold Van Opdenbosch.

LARUS DE ZANGER

Oorspronkelijke Roman

door L. VAN OPDENBOSCH

Nr. 1.

Excelsiors' Volksromans
Zandstr. Sint Andries — Brugge

De eerste volksroman van Karel-Leopold Van Opdenbosch.

Waarde Vriend en ouw-Collega,

Gy hebt misschien gelezen dat ik een
interpellatie ingediend heb over de uitlatingen
van Truffaut en de handelwijze der regering
in deze zaak verzeleken bij de behandeling
van benoemde Delitie die afgesteld
werd en van scheper v. Opdenbosch die
ook afgesteld werd omdat hy de Vlaamsche
vlag aan het Landhuis van Aalst wisthing.

Mag ik u vragen mij de gebeurtenissen
rond uw afstelling eens te willen
mededeelen? Ik ken het geval wel
doch niet de bijzonderheden.

Ik dank u by voorbaat.
Hoe gaat het u? en de familie?
Mijn hartelooft groet.

De Backer

1938

Brief van Thomas De Backer aan Van Opdenbosch: in 1938 is het incident rondom de
afzetting van daensisten en andere vlaamsnationalisten nog niet gesloten.

Vlaamsch-Nationale
DEMOKRATISCHE PARTIJ

Aalst, 23 December 1933.

Zetel voor het arr. Aalst
St. JANSSTRAAT, 52

M

AALST

Waarde Strijdenoot,

Gelief ons onderstaande vragenlijst, zooveel mogelijk ingevuld, terug te sturen.

Wij hebben U sinds geruimen tijd ons blad gratis gestuurd. Met Nieuwjaar verschijnt het ver-
groot en op 6 bladzijden.

MOGEN WIJ U OPSCHRIJVEN VOOR EEN ABONNEMENT ?

Voor 3 maand (6 fr.) ?

Voor 6 maand (11 fr.) ?

Voor 12 maand (20 fr.) ?

De meesten onder ons hebben andermaal positie en gemak in den strijd opgegeven om de waar-
heid en om ons democratisch recht te verdedigen tegen nieuwblakk-n arrivisme en gelijk welk soort
fascisme.

MOGEN WIJ EENIGEN GELDELIJKE STEUN BIJ U LATEN ONTVANGEN TEN
BATE VAN ONZEN STRIJD ? HOEVEEL ? WANNEER ?

Weet gij dat de mannen van " de nieuwe richting " niet alleen M. M. Van Opdenbosch, adv.
Plancquaert en Moens den stamp van den ezel hebben willen geven, maar ook Dr. Horius, de leden
van den Raad van Vlaanderen ; al die geleden en geofferd hebben voor het Vlaamsch-nationaal
ideaal ?

GEEF HIERONDER, ZOO MOGELIJK, EEN ADRES OP, WAAR WE HET WOORD
KUNNEN VOEREN OM DE FARIZEEERS TE ONTMASKEREN.

Geef ons de uren der missen in uw gemeente gebruikelijk.

Weet gij dat de comédie van de nieuwe richting overal het werk is van sluwe indringers die
azen op macht en invloed onder hen reeds lang gecompoteerd werd om zich meester te maken van
de kassee en sociale organisaties der Kristenen Democraten om hun slag te slaan op rekening van
degenen die gemaakt hebben wat ze zijn.

GEEF ONS DE GESCHIKSTE DATUMS OP OM DAT KOMEN TE BEWIJZEN IN UW
GEBHUURTE, GEHUUCHT OF GEMEENTE.

Weet ge dat de sociale organisaties uit Antwerpen, St. Niklaas, Lokeren zich reeds hebben
weten hoe te wringen uit de klauw, van de beschamde fascist-n die ze zijn en aansloten bij
" Helpt el kander ". Vrije Democratische werklozenkas uit Kortrijk, waar ook onze plaats is.

WENSCHT U SOMS OOK IN ONZE DEMOKRATISCHE ZIFKENHONDIEN EN VERBOND AANGE-
SLOTEN TE WORDEN.

WELK BEROEP OEFENT U UIT IN NORMALEN TIJD ?

Onder de leuze van corporatisme en gezag, wil men ons terug naar de middeleeuwen : naar
ommondigheid en slaafschheid, onder de alleenheerschappij van de sluwsten.

Trap ze van U af en begrijp als men U roept tot een sterke Democratische organisatie.

MOGEN WIJ U MISSCHIE INSCHRIJVEN ALS LID VAN ONZEN ARRONDISSEMENTSBOED ?

Aan 5 fr. per jaar minimum, als sympathisant ?

Aan 1 fr. per maand als werkend lid ?

Aan 5 fr. per maand als beschermlid ?

Met dezen de verzekering onzer achting en dank op voorhand ook de verzekering dat we
immer ten uwen dienste zijn en blijven voor het geval als onze volksvertegenwoordiger of andere
diensten voor hulpbetoon U mochten nuttig blijken [schrijf in dat geval aan het secretariaat of
aan Mr. Van Opdenbosch 56 Dendermondsche steenweg te Aalst.]

HET PROPAGANDAKOMITEIT. St. Jansstraat, 52, Aalst.

Van Opdenbosch en Plancquaert werken naast het VNV.

DE STANDAARD

Algemeen
van het Arrondissement Aalst.
TAAI.
VRIJHEID.
VADERLAND.

BUREAU KORTE ZOUTSTRAAT, 44 AALST.

Pla 3 weekwies het nummer

De Standaard is uitgegeven door de Standaard-Vereniging te Aalst.

Katholieke Kiezers, overweeg het wel!

Uwe stem geven aan de kandidaten der zoogezegde « Kristene Volkspartij », is samenwerken met liberalen, socialisten en anar-chisten, de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

Arrondissement Aalst.
Ballotering voor 2 Volksvertegenwoordigers
den 9 December 1894.

KIEZERS

Van 1 Arrondissement van Aalst.
Van 2 Arrondissement van Aalst.

Van Wambke en Woonde

Katholieke Medeburgers!

Wij roepen de aandacht van de kiezers op de volgende punten:

1. De liberalen en socialistische partijen zijn de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

2. De liberalen en socialistische partijen zijn de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

3. De liberalen en socialistische partijen zijn de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

4. De liberalen en socialistische partijen zijn de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

5. De liberalen en socialistische partijen zijn de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

6. De liberalen en socialistische partijen zijn de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

7. De liberalen en socialistische partijen zijn de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

8. De liberalen en socialistische partijen zijn de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

9. De liberalen en socialistische partijen zijn de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

10. De liberalen en socialistische partijen zijn de hevigste vijanden van onzen H. Godsdienst.

DE DENDERBODE.

NIEUW- EN AANKONDIGINGSBLAD VAN DE STAD EN T. ARRONDISSEMENT AALST.

De Denderbode is uitgegeven door de Denderbode-Vereniging te Aalst.

Katholieken!

Kiesing van 14 October 1894.

Kandidaten der katholieke Vereniging van Arrondissement Aalst.

Voor den Senaat.

Voor de Kamers van Volksvertegenwoordigers.

De Denderbode, uitgegeven door de Denderbode-Vereniging te Aalst.

De Denderbode van Clemens Van de Putte . . . (zie ook hoofdstuk 24)

Afdeelingsbesturen. — 1888.

AALST (ingericht 4 April 1875). — 110 Leden.

Eerevoorz. :	Z. E. H. de Blicck, pastoor-deken, te Aalst.	
»	MM. Baron P. Bethune, senator,	»
Voorzitter :	V. van Wambeke, burgemeester,	»
Secretaris :	P. Verhulst, te Nieuwerkerken.	
Schatbew. :	C. van de Putte, drukker-uitgever, te Aalst.	
Leden :	R. Moroy, geneesheer, te Moorsel.	
»	Lod. de Saedeleer, advocaat, volksvertegenwoordiger, te Haaltert.	
»	Germ. de Vos, burgem. en geneesh. te Erpe.	
»	EE. HH. K. Bral, pastoor van Lede.	
»	A. Simons, onderpastoor, te Aalst.	
»	Willems, pastoor van St-Jozef, te Aalst.	
»	MM. P. Daens-Mayart, drukker-uitg.,	»
»	Frans de Cuyper,	»
»	Is. Bauwens, geneesheer,	»

Afdelingsbestuur Aalst van het Davidsfonds in 1888: de latere daensistische en partij-katolieke vlaamsgezinden vooralsnog broederlijk onder elkaar.

L'INTERMEDIAIRE ÉPISCOPAL, PAR JULIO

Nous apprenons que Mgr Stillemans a fait défense à l'abbé Daens de se porter candidat aux prochaines élections.
(Tous les Journaux.)

Karikatuur uit 1898: Daens, Stillemans en Woeste

Onze geestdriftige partijmensen — eenvoudige, onafhankelijke Vlaamse mensen, zoals gij — willen u doen beseffen dat er een grote kans bestaat, om uit de geestelijke verstarring, het politiek immobilisme en de slechte oneindigheid der andere partijen te geraken.

Hoofdzaak is dat ook u behoefte voelt aan

ONZE PARTIJ,

- die anders is dan de andere;
- die niet gebonden is aan het grootkapitaal;
- die onafhankelijk staat van de sindikaten;
- die niet aangevreten is door klassenstrijd en standenwaan;
- die niet volgepropt zit met de profiteurs van het regime.

ONZE PARTIJ,

- die strijdt voor het welzijn van gans de gemeenschap;
- die door en door Vlaams is, zoals het volk dat ze wil dienen;
- die kompromisloos het durft opnemen tegen de grootmachten;
- die breed open staat voor iedereen.

ONZE PARTIJ wil niet links en niet rechts, doch vooruit.

S T E M   D A E N S I S T

Denderhoutem, oktober 1964. De allerlaatste maal neemt de daensistische partij aan verkiezingen deel.

Romain Moyerseen en Koning Albert in 1921: de periode van Woeste en Leopold II is voorbij.

Bisschop Stilleman van Gent

Charles Woeste

Uit de TV-uitzending over het daensisme op 17 mei 1973: Pieter en Adolf Daens. Of: priester Daens zoals hij niet was.

Zes hulde-monumenten van de daensisten aan hun leiders: De Backer (Denderhoutem), Lambrecht (Ninove), Van de Velde (Appelare), Planquaert en Geuterick (Outer), Van Opdenbosch (Aalst), de gehroeders Daens (Aalst)

Aalst brengt hulde — en eerherstel — aan Priester Adolf Daens.

BERT VAN HOORICK
Vormër en Voorzitter van A.V.S.G.A.

Vlaams studentenleider Bert Van Hoorick. (Uit «Zelfbestuur in Vlaanderen», brochure van Vrije Jeugd - en Kampeervereniging Wunihild, waarin talrijke bijdragen van Van Hoorick. Werd na wereldoorlog II communistisch volksvertegenwoordiger en later BSP-volksvertegenwoordiger.

Voor het leeuwendeel van het foto-materiaal zijn wij bijzondere dank verschuldigd aan de heer Adolf Van Mulders uit Aalst.

inhoud

1	Het daensisme met kleine letter, Daens met hoofdletter	blz.	3
2	De roelanders		4
3	Oorzaken van en aanleiding tot het ontstaan van de eerste Christene Volkspartij te Aalst		6
4	Wordingsgeschiedenis van het daensisme		7
5	De eerste grote krachtmeting		8
6	Partijen met hun aantal zetels in de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 1831 af		10
7	De «mindere goden» van het daensisme in de streek van Aalst		13
8	De kleine man van het daensisme in de streek van Aalst		17
9	De inrichting van de Christene Volkspartij		18
10	Het programma van de daensisten		20
11	Pieter Daens		24
12	Vragen die voorlopig onopgelost blijven		28
13	Aloïs De Backer		29
14	Aloïs De Backer in het parlement		33
15	De man die het hele daensisme overleefde		36
16	Een biografie van Hector Plancquaert		41
17	Jan Vleminx		46
18	Frans Sterck, Klokke Roeland en Petrus Van Schuylenbergh		47
19	Pieter-Frans Lambrecht		49
20	Advocaat De Pelsmaecker en Dokter Hilaar Van de Velde		51
21	Petrus Van de Abeele en de daensistische drukkers		53
22	Albert Van den Bruele		55
23	Karel-Leopold Van Opdenbosch		58
24	De antagonisten van het daensisme		61
25	Nawoord		67
—	Bronvermelding		68
—	Foto's en documenten		70
—	Inhoud		123

Frans-Jos Verdoodt (Moorsel 5.8.39) is leraar. Van hem verschenen **Poëzie en Grafiek**, **Hoopvol Stemmen**, **Om Euridike** (poëzie), **L.-P. Boon en Twee Spoken** (Essay), **Lach nooit eer het te laat is** (korte verhalen en kronieken), **Omtrent het federalisme** (sociaal-politieke standpunten), **Zeg me hoe je leest** (boek over creatief lezen), **L.-P. Boon 60** (bio-bibliografie), **Maerlant en Martijn** (toneel). Hij is regelmatig medewerker van verschillende week- en maandbladen. **Het Daensisme in het arrondissement Aalst** wortelt in zijn zeer ruime journalistieke belangstelling.

het daensisme is méér dan een verschijnsel
met samenhang van bittere feiten en anekdotiek,
het is het historisch bruggehoofd op de weg
van strijd en opstand van een bijna verknecht volk
tegenover zijn onrechtvaardige meesters